

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
2016-YL-007

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN
TARİH KONULARININ TARİHSEL DÜŞÜNME
BECERİLERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

HAZIRLAYAN
Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı öğrencisi Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Programında yer alan tarih konularının tarihsel düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi” başlıklı tez, 24/12/2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Başkan : Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK	ADÜ
Üye : Prof. Dr. Sultan BAYSAN	ADÜ
Üye : Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ	DEÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN TARİH KONULARININ TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK
2016, 144 sayfa

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler programında yer alan tarih konularının tarihsel düşünme becerileri açısından değerlendirilmesini içeren nitel bir çalışmadır. Öğrenciler eğitim sürecinde pasif alıcılar olmaktan çıkmalı, analitik düşünebilen, tarihsel olaylara yönelik yorum yapabilen, tarihsel soruşturma ve araştırma yeteneğine sahip bireyler olarak aktif hale getirilmelidir. Tarih dersinin öğretiminde, bu amaçların gerçekleşmesine dönük olarak tarihsel düşünme becerileri geliştirmesine yönelik yapılan çalışmalar arttırılmalıdır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan tarih konularında tarihsel düşünme becerilerinin değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Araştırmanın amacı, T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi I. Dönem ünitelerinde geçen konuları tarihsel düşünme becerileri açısından incelemektir. Araştırmanın amacına ulaşmak için nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Konuya ilişkin olarak 2013-2014 eğitim öğretim yılında orta sosyo-ekonomik düzey bir devlet okulunda 5 gönüllü Sosyal Bilgiler öğretmeni ve üç sınıftan akademik gelişim düzeyleri ölçüt alınarak her düzeyi temsil edecek şekilde seçilen, toplam 18 öğrenci ile bireysel görüşme yapılmıştır. Öğrencilerle farklı zamanlarda gerçekleştirilen üç görüşme ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda Microsoft Word ortamında toplam 299 sayfalık ham veri dökümanı oluşturulmuştur. Görüşme verilerinin çözümlenmesinde tümevarımsal içerik analizi uygulanmıştır. Birinci dönem boyunca haftada 6 saat toplam 12 hafta gözlem yapılmış. Yapılan gözlemler sonucunda 45 saatlik gözlem verisi elde edilmiş ve 147 sayfalık ayrıntılı gözlem formu dökümanı oluşturulmuştur. Gözlem yarı yapılandırılmış alan çalışması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Öğrenci görüşme sonuçları verilerinden hareketle, genel olarak öğrencilerin tarih konularına ilgili oldukları ancak tarih dersi öğreniminde analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel basamakları işe koşamadıkları genelde bilgi ve kavrama düzeyinde kaldıkları görülmektedir. Gözlem sonuçlarından elde edilen verilere göre ise, genel olarak sınıflarda öğretmen ve sınav odaklı bir öğretim süreci işlediği görülmektedir. Araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçlara dayalı olarak önerilere yer verilmektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Tarih, Tarihsel Düşünme Becerisi, Sosyal Bilgiler, T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE SUBJECT HISTORICAL THINKING OF THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

Master Thesis , Department of Elementary Education
Supervisor: Doç. Dr. Ramazan KILIÇ

This research is a qualitative work which consists of subjects in social studies programmes, and their evaluation in the view of historical thinking abilities. The students should come out of being passive receivers and they should be made active individuals who can think analytically, can interpret through historical events and who have abilities to search history. The number of the studies for improving abilities of historical thinking, also be increased in the teaching process. Therefore, evaluation of historical thinking abilities is important in the social studies programme of historical topics.

The aim of the research is to examine the Turkish Revolution History and Kemalism subject of first term units through abilities of historical thinking. In order to reach this aim conversation and observation technique was used. 18 students in different levels and 5 volunteered social studies teachers were interviewed related to the topic 2013-2014 academic year, in a middle class of a governmental secondary school. At the end of the interviews done with students in different times and the ones with the teachers, 299 pages of data documents were formed. In analyzing the data, “inductional content analysis” was used. Through the first term which was 6 hours in a week, 12 weeks total. At the end of the observations done, 45 hours of observation data was obtained and 147 pages of detailed observation form documents were formed. The observation was done through the half constructed area survey method.

According to the result of student interviews it was found that students were generally curious about historical topics but they could not put upper level steps in life and as a result could not evaluate conditions with the help of upper level historical thinking abilities. Moreover, they could not pass further information and comprehension steps. According to the data gained from the observation results, it was seen that generally teacher and exam focused method in teaching was used. At the end of the research, suggestions related to the topic were placed.

KEYWORDS: Historical Thinking, History, Turkish Revolution History and Kemalism.

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler tarih konularının öğretiminde sınav odaklı, ezbere dayalı ve katı yaklaşımlar, ülkemizde tarih öğretiminde istenilen noktaya gelinmesini engellemektedir. Tarihsel düşünme becerilerinin öğrenciler tarafından kazanabilmeleri ve öğrencilerin eleştirel bakış açısına sahip olabilmeleri için öğretim sürecinin öğrencinin süreçte aktif olduğu bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada öğretim süreci, öğretmen ve öğrenci boyutu da ele alınarak tarihsel düşünme becerileri açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma, emeği, katkısı ve desteği olan herkesin ortak ürünüdür. Öncelikle tüm süreç boyunca beni destekleyen, her adımda bana titizlikle yol gösteren, özgür bir çalışma ortamı sağlayan hocalarım danışmanım Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK, Prof. Dr. Sultan BAYSAN ve Doç. Dr. Ruken AKAR VURAL'a çok teşekkür ederim. İyi ki sizlerle çalışmışım. Bunun yanında önerileri ve katkıları için Arş. Gör. Lütfi BUDAK, Arş. Gör. Dr. Meltem ÇENGEL ve Okutman Doç. Dr. Onur TOPOĞLU'na teşekkür ederim. Değerli jüri üyem Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ'e önerilerinden dolayı teşekkür ederim. Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimine tezime verdiği destekten dolayı teşekkür ederim.

Görev yaptığım okulda, araştırma sürecim boyunca katkıları büyük olan değerli öğretmen arkadaşlarım Adalet ARSLAN, Eylem YILDIRIM KAYGISIZ, Ahmet Ümit AKÇA, Berna KARAKUŞLAR, Helin Anıl İLLEZLER, Esra KURUOĞLU ve değerli okul müdürüm Turgay BİNGÖL'e çok teşekkür ediyorum.

Kendimi geliştirmem için beni her zaman destekleyen annem Saniye ÇELİK, babam Fevzi ÇELİK, kardeşim Naz ÇELİK ve elimi hiç bırakmayan ablam Özlem ERSÖZ AKTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ve son olarak da emeği ve yüreği ile her zaman yanımda olan, değerli eşim İbrahim BAYRAMOĞLU'na HERŞEY İÇİN çok teşekkür ediyorum.

Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

Aydın, 2016

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
KISALTMALAR	xvii
TABLolar LİSTESİ	xix
EKLER LİSTESİ	xxvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Sayıtlar	3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.4. Veri Toplama Araçları	4
1.5. Araştırmanın Amacı	4
1.6. Araştırmanın Önemi	5
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Tarih ve Tarih Öğretimi	7
2.1.1. Tarih	7
2.1.2 Tarih Öğretimi.....	8
2.2. Tarihsel Düşünme Becerisi ve Alt Basamakları.....	12
2.2.1. Düşünme	12
2.2.2. Tarihsel Düşünme	12
2.2.3. Tarihsel Düşünme Becerilerinin Alt Basamakları.....	17
2.2.3.1. Kronolojik Düşünme	18
2.2.3.2. Tarihsel Kavrama	18

2.2.3.3. Tarihsel Analiz ve Yorum	18
2.2.3.4. Tarihsel Sorgulama.....	19
2.2.3.5. Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi.....	19
2.3. İlgili Araştırmalar	20
3. YÖNTEM.....	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Çalışma Gruplarının Belirlenmesi.....	25
3.3. Veri Toplama Araçları.....	25
3.3.1. Görüşme	25
3.3.2. Gözlem	26
3.4. Verilerin Analizi.....	26
3.5. Araştırma Süreci.....	27
4. BULGULAR VE YORUM.....	35
4.1. Sekizinci sınıf öğrencilerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algılarına ilişkin bulgular.....	35
4.2. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeylerine ilişkin bulgular	41
4.3. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeylerine ilişkin bulgular.....	43
4.4. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilme becerilerine ilişkin bulgular	58
4.5. Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırma ve soruşturmaya yönelik algılarına ilişkin bulgular.....	77
4.6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarih konularına yönelik algılarına ilişkin bulgular.....	83
4.7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşlerine ilişkin bulgular.....	85

4.8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerdeki neden-sonuç ilişkisi kurma, olaylar arasında bağ kurma, tarihsel yorum, eleştirel düşünme gibi tarihsel düşünme becerilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular	92
4.9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıfta tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-teknik ve yaklaşımlara ilişkin bulgular	97
4.10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin bulgular	101
4.11. Sekizinci Sınıf Öğrencilerine, Tarihsel Düşünme Becerisi Alt Başlıkları Kapsamında Yapılan Gözlem Sonuçlarına İlişkin Bulgular.....	107
4.12. Tarihsel olay ve olguların sunumunda kullanılan kaynakların niteliği kapsamında yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin bulgular	110
SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKLAR	129
EKLER	133
ÖZGEÇMİŞ	143

KISALTMALAR

- Ed. : Editör
e.t. : Erişim Tarihi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
s : Sayfa
SBS : Seviye Belirleme Sınavı
T.C : Türkiye Cumhuriyeti
TDK : Türk Dil Kurumu
TEOG : Temel Eğitimden Orta Eğitime Geçiş Sınavı
vb. : ve benzeri

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Tarihsel düşünme becerileri.....	17
Tablo 3.1. Araştırma yapılan konular.....	27
Tablo 4.1. Öğrencilerin tarih dersini sevme durumu.....	35
Tablo 4.2. Ünite konularına ilgi durumu.....	36
Tablo 4.3. Ders işlenişinin verimliliği.....	36
Tablo 4.4. Ders işlenişi ile ilgili beklentiler.....	37
Tablo 4.5. İkinci ünite de ders işlenişinin verimliliğinin değerlendirilmesi.....	37
Tablo 4.6. Öğrencinin derse aktif katılma durumu.....	38
Tablo 4.7. İkinci üniteye dair öğrencinin ilgi durumu.....	38
Tablo 4.8. Üniteye dair yapılması istenen etkinlikler.....	38
Tablo 4.9. Ders kitabı hakkındaki düşünce.....	39
Tablo 4.10. Dersin işleniş şekli.....	40
Tablo 4.11. Kurtuluş Savaşını anlatmak istediği sanat eseri.....	40
Tablo 4.12. İlk ünitenin Atatürk'ün hayatı ile başlama nedeni.....	41
Tablo 4.13. Yaşadığı dönemin Atatürk'ün hayatına etkisi.....	42
Tablo 4.14. Türkiye Cumhuriyeti'ni Osmanlı Devleti'nin devamı olarak görme durumu.....	42
Tablo 4.15. Lozan Barış antlaşmasının geçerli olup olmama durumu.....	43
Tablo 4.16. Yaşanan tarihsel dönemin insan yaşamına etkisi.....	44
Tablo 4.17. Günümüz şartlarının hayatımıza etkisi.....	44
Tablo 4.18. Halkın Durumu.....	45
Tablo 4.19. Atatürk gibi olmanın mümkün olup olmama durumu.....	45
Tablo 4.20. Fransız ihtilalinin etkilerinin değerlendirilmesi.....	46
Tablo 4.21. Sanayi İnkılabının etkisinin değerlendirilmesi.....	47
Tablo 4.22. Kurtuluş Savaşı'nın ülkemize etkileri.....	47

Tablo 4.23. Kurtuluş savaşının dünya tarihine etkisi	48
Tablo 4.24. Güney cephesinde değerlendirme	49
Tablo 4.25. Batı Cephesini değerlendirme	50
Tablo 4.26. Doğu cephesini değerlendirilmesi.....	51
Tablo 4.27. Savaş esnasında yapılan eğitim kongresinin değerlendirilmesi	52
Tablo 4.28. Mustafa Kemal'in Başkomutan seçilmesinin değerlendirilmesi	53
Tablo 4.29. Tekalif-i milliye emirlerinin değerlendirilmesi.....	54
Tablo 4.30. Kurtuluş Savaşında Anadolu'nun durumu	55
Tablo 4.31. Mudanya Ateşkes Antlaşmasını değerlendirme	55
Tablo 4.32. Saltanatın kaldırılmasının etkilerinin değerlendirilmesi	56
Tablo 4.33. Milli mücadele destekçileri	57
Tablo 4.34. Ülkemizi işgal eden devletler.....	58
Tablo 4.35. Üniteye katılmadığı noktalar	58
Tablo 4.36. Üniteye eksik bulunan noktalar.....	59
Tablo 4.37. Konuların öğrenilme nedenleri	59
Tablo 4.38. Birinci üniteye en çok akılda kalan noktalar	60
Tablo 4.39. Birinci ünitenin katkıları	61
Tablo 4.40. İkinci ünitenin katkısı.....	62
Tablo 4.41. Birinci Dünya Savaşının Osmanlı Devletine Etkisi	63
Tablo 4.42. Örgütlenme ihtiyacının nedeni	64
Tablo 4.43. Örgütlenirken karşılaşılan zorluklar.....	65
Tablo 4.44. Azınlık ayaklanmalarının değerlendirilmesi	65
Tablo 4.45. Azınlıklarla günümüzdeki durumun değerlendirilmesi.....	66
Tablo 4.46. İkinci üniteye eksik bulunan noktalar	67
Tablo 4.47. Ünite konularında katılmadığı noktalar.....	67
Tablo 4.48. En çok akılda kalan/etkilenilen konu	68

Tablo4.49. Milli bağımsızlık denince akla gelen kavramlar	69
Tablo 4.50. Milli Egemenlik denince akla gelen kavramlar	69
Tablo 4.51. Savaş yapılan ülkelerin günümüzde tehdit oluşturma durumu	70
Tablo 4.52. Kurtuluş Savaşının yapılma nedeni.....	71
Tablo 4.53. Batı Cephesindeki savaşların Yunanistan ile günümüzdeki ilişkilerimize etkisinin değerlendirilmesi	72
Tablo 4.54. Günümüzde Ermenistan ile ilişkilerimizin değerlendirilmesi.....	73
Tablo 4.55. Kurtuluş savaşında en çok etkilenen konu	74
Tablo 4.56. Anadolu'nun geri kalma nedenleri.....	75
Tablo 4.57. Kurtuluş Savaşının günümüze etkisi.....	76
Tablo 4.58. Lozan ile Sevr Antlaşmaları arasındaki farkı anlama	77
Tablo 4.59. Ünite konuları ile ilgili ek araştırma yapma durumu	78
Tablo 4.60. Birinci ünite ile ilgili okunan kitaplar	78
Tablo 4.61. Birinci ünite ile ilgili ilgili izlenen film	79
Tablo 4.62. Ünite ile ilgili merak edilen noktalar	79
Tablo 4.63. İkinci ünite ile ilgili merak edilen noktalar	80
Tablo 4.64. Merak edilen konularla ilgili yapılan ek araştırma	81
Tablo 4.65. Milli mücadele ile ilgili okunan kitap	81
Tablo 4.66. Milli mücadele ile ilgili görülen resim sergisi	82
Tablo 4.67. Milli Mücadele ile ilgili gidilen müze.....	82
Tablo 4.68. Milli mücadele ile ilgili izlenen tiyatro.....	82
Tablo 4.69. Milli mücadele ile ilgili izlenen film.....	83
Tablo 4.70. İşlenen konular ile ilgili geziye katılma durumu.....	83
Tablo 4.71. Öğrencilerin tarih dersine ilgisinin değerlendirilmesi.....	84
Tablo 4.72. Öğrencilerin Tarih dersine ilgili olmamalarının nedenleri.....	84
Tablo 4.73. Kendiliğinden araştırma yapan öğrencilerin olup olmadığı.....	85
Tablo 4.74. Tarihsel Düşünmeyi en çok etkileyen faktörün belirlenmesi.....	86

Tablo 4.75. Merkezi sınavların Tarihsel düşünme becerisi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	86
Tablo 4.76. Öğrencilerin Tarihsel düşünme becerilerindeki eksiklerin nedenlerinin değerlendirilmesi	87
Tablo 4.77. Öğrencilerde tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için yapılması gerekenler	88
Tablo 4.78. Öğrencilerin tarihi öğrenme yöntemleri	89
Tablo 4.79. Ders kitabının yeterliliğini değerlendirme	90
Tablo 4.80. Ders kitabının yetersiz olmasının nedenleri	90
Tablo 4.81. Eğitim sistemi en çok beğenilen ülke.....	91
Tablo 4.82. Öğretmenlere hizmet içi eğitimin gerekliliği	91
Tablo 4.83. Öğrencilerin sordukları soruların niteliğinin değerlendirilmesi	92
Tablo 4.84. Öğrencilerin neden-sonuç bağ kurma niteliklerinin değerlendirilmes.	93
Tablo 4.85. Öğrencilerin Tarihi konulara objektif bakma düzeylerinin değerlendirilmesi	93
Tablo 4.86. Öğrencilerin tarihi konularla ilgili yorum yapma düzeyi.....	94
Tablo 4.87. Yapılan araştırmaların niteliğinin değerlendirilmesi.....	95
Tablo 4.88. Öğrencilerin tarihi konularda eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi	95
Tablo 4.89. Öğrencileri birincil ve ikincil tarihi kaynakları ayırt edebilme durumu	96
Tablo 4.90. Öğrencilerin tarihi olayları günümüzle ilişkilendirme durumu.....	96
Tablo 4.91. Öğrencilere verilen proje ve performans ödevleri.....	97
Tablo 4.92. Öğrencilere uygulanan ölçme araçlarının hazırlanma biçimi.....	98
Tablo 4.93. Sınıfta birincil el kaynak kullanma durumu	98
Tablo 4.94. Sınıfta sözlü tarih çalışması yaptırma durumu	99
Tablo 4.95. Sınıfta doküman analizi yapma durumu.....	99

Tablo 4.96. Sınıfta gazete haberi kullanma durumu	99
Tablo 4.97. Sınıfta uygulanan farklı etkinlikler	100
Tablo 4.98. Sınıfta farklı kaynak kullanımı	100
Tablo 4.99. Öğrenme düzeyi açısından inceleme.....	101
Tablo 4.100. Tarihsel olay ve olgular sunumu	102
Tablo 4.101. Öğretmen soru sorma ve yanıtlama davranışı.....	104
Tablo 4.102. Öğrenme-öğretme süreci.....	106
Tablo 4.103. Tarihsel olay ve olgularda bilişsel farkındalık	108
Tablo 4.104. Soru sorma ve yanıtlama davranışı	109
Tablo 4.105. Öğrenme süreci	110
Tablo 4.106. Kullanılan kaynaklar	111

EKLER DİZİNİ

EK 1: Öğrenci Görüşme Formu.....	133
EK 2: Öğrenci Görüşme Formu.....	135
EK 3: Öğrenci Görüşme Formu.....	137
EK 4: Öğretmen Görüşme Formu.....	139
EK 5: Ayrıntılı gözlem formu örneği.....	142

1. GİRİŞ

Bu araştırma ortaokul II. 8. sınıf düzeyinde nitelikli bir tarih öğretiminin gerçekleştirilmesi için sosyal bilgiler programlarında yer alan tarih konularına ilişkin tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesine yöneliktir. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın Problem durumu, Sayıtlar, Sınırlılıklar, Veri Toplama Araçları, Araştırmanın Amacı, Araştırmanın Önemi ve Beklentiler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde araştırma problemi bağlamında ilgili literatüre yer verilmiş, üçüncü bölümde araştırma süreci ve sürece şekil veren araştırma yöntemi ele alınmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde öğrenci ve öğretmenlerle yapılan yapılandırılmış görüşme ve gözleme ilişkin bulgular tarihsel düşünme becerileri esas alınarak yorumlanmış ve araştırma süreci içinde öğrencilerde tespit edilen değişim ve gelişimler bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenme alanları uyarınca ifade edilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise araştırmada varılan sonuçlar bulgular ışığında, ilgili literatüre atıflar yapılarak tartışılmış ve araştırmanın var oluş nedenine; (problemine) çözüm önerileri geliştirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İlköğretimde, Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, tarihsel olguların ezbere dayalı olarak katı bir biçimde öğretilmeye çalışılması olmuştur. Ancak öğretim yöntem ve tekniklerindeki yeni yaklaşımlar, tarih öğretimine bambaşka bir çehre kazandırma çabasıdır. 2003 yılında başlayan yeni program geliştirme çalışmaları ile davranışçı psikolojinin terminolojisi yerine daha farklı bir terminoloji kullanılmaya başlamıştır. Örneğin, kazanım, öğrenme alanı, beceri, değer, etkinliğe dayalı ders işleyiş, yapısal kavramlar ve oluşturmacı değerlendirme araçları (öz değerlendirme, öğrenci ürün dosyası v.b.) gibi (Ata, 2006). McKellar'a göre (2005) öğrencilerde gerçek bir eleştirel bakış kazandırmak istiyorsak 9-10 yaşlarından itibaren araştırma yapılmaya başlanmalı ve Tarih dersleri daha katılımcı hale gelmelidir. 13-14 yaşlarından itibaren ise geçmişe dair bulgular ve onları nasıl üst düzeyde ele alacakları öğretilmelidir. Tarihsel düşünme becerilerinde kaynaklardaki bilgileri düzenlemek, tasnif etmek ve sonuçlara varmak önemlidir.

Davranışçılığın tersine yapılandırmacı eğitim teorisi öğrenciyi, kafası bilgiyle doldurulması gereken pasif alıcılar olarak görmez. Bilgi herhangi bir insan tecrübesinden bağımsız olarak düşünülmediğinden, öğrenciler kendi bilgisini yapılandırırken aktif rol alan bireyler olarak görülür. Öğrenciler bilgiye ulaşırken içinde buldukları eğitim-öğretim atmosferinin temel nitelikleri eğitimin başarısını etkiler. Yapılandırmacılık teorisi çerçevesinde bir eğitim programının olması gerektiğini savunanlar eğitimin aşağıdaki prensiplerinden hareketle düzenlendiğinde öğrenci başarısının daha iyi olduğunu savunmuşlardır.

1. Eğitim anlamlı, derin ve karmaşık problemlere çözümler etrafına kurulu, hayatla doğrudan ilgili olmalıdır.

2. Eğitim öğrenme stilleri göz önünde bulundurularak planlanmalıdır, öğretim yakından-uzağa, özelden genele, basitten karmaşığa doğru giden bir süreçte olmalıdır.

Tarih dolayısıyla İnkılap Tarihi geçmişin, o günkü şartları göz önünde bulundurularak bugünkü bakış açımızla yeniden inşasıdır. Bu anlamda soyuttur. Özellikle soyut işlemler dönemine geçmemiş öğrencilerin bakış açısından kendi hayatlarıyla yakından alakalı değildir. Öğretimin temel prensipleri arasında basitten-karmaşığa, yakından-uzağa, somuttan soyuta doğru bir ilerlemenin olması gerekliliği vardır (Demircioğlu, 2009).

T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi de yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencilerle işlenebilir. Bilindiği gibi, yapılandırmacı yaklaşımı öğrencilerin ön yaşantılarından hareket etmeyi ve öğrencilerin bireysel ya da grup olarak dökümanlar üzerinde “sosyal bilimci gibi çalışarak” öğrenmesini vurgulamaktır (Ata, 2006). Bununla birlikte Emiroğlu’na göre (2006) İnkılap Tarihi dersinin öğretimi esnasında çocuğa ne verileceğinin, çocuğun hangi yönlerine hitap edileceğinin tespit edilme şartı vardır. Tarih şuuru geliştirme amacına yönelik planlanan öğretim süreci, tarihi döneme dair bir anlayış kazandırarak çocuğa, zihin şemasını oluşturma imkanı verebilmelidir. Bunun temini için ise öğretim süreci;

1. Çocuğa bilgi sunabilmelidir.
2. Çocuğu düşünmeye sevk edebilmelidir.
3. Çocukta his-heyecan uyandırabilmelidir.

4. Çocuğun hayal etmesini sağlamalıdır,
5. Çocuğun hafızasını güçlendirebilmelidir.
6. Çocuğa bir hedef verebilmelidir.
7. Çocuğu harekete sevk ettirebilmelidir.

Sonuç olarak, Öğrenciler eğitim sürecinde pasif alıcılar olmaktan çıkmalı, analitik düşünebilen, tarihsel olaylara yönelik yorum yapabilen, tarihsel soruşturma ve araştırma yeteneğine sahip bireyler olarak aktif hale getirilmelidir. T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde bu amaçların gerçekleşmesine dönük olarak tarihsel düşünme becerileri geliştirmesine yönelik yapılan çalışmalar arttırılmalıdır.

Bu aşamada araştırmanın problemini; “İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel düşünme becerisi basamaklarının uygulanma ve öğrenciler tarafından algılanma düzeyi nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır

1.2. Sayıtlar

1. Öğretmenler ve öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar gerçeği yansıtmaktadır.

2. Gözlem yapılan sınıflarda öğretmen ve öğrenciler doğal davranmışlardır.

3. Her iki sınıfta, pilot gözlemler dışında, araştırma için temel alınan toplam 45 ders saati gözlem, sosyal bilgiler programında yer alan tarih konularına ilişkin 8. Sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini değerlendirmek için yeterlidir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2013–2014 eğitim- öğretim yılının 1. dönemi uygulama süreciyle,

2. İzmir ili Menemen ilçesinde, bir devlet okulunda araştırmaya katılan 8. sınıf öğrencileri ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile,

3. T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin birinci dönem konuları,

4. Araştırmacı tarafından bulgular elde etmek amacıyla I. Dönem boyunca 3 sınıfta yapılan gözlem kayıtları ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile sınırlıdır.

1.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci formları ile yapılandırılmamış gözlemlerden yararlanılmıştır

1.5. Araştırmanın Amacı

► Çalışmanın amacı, T.C İnkılap Tarih ve Atatürkçülük dersi I. Dönem ünitelerinde geçen konuları tarihsel düşünme becerisi açısından incelemektir. Bu çalışmanın temel amacı, ortaokul 8. Sınıfta T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi I. Dönem ünitelerine ait konuların öğrenme ve öğretme sürecini “Tarihsel Düşünme Becerisi” açısından incelemektir.

Alt Amaçlar:

1) 8. Sınıf öğrencilerinin T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algıları nedir?

2) 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeyleri nedir?

3) 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeyleri nasıldır?

4) 8. sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilme becerileri nasıldır?

5) 8. Sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırma ve soruştırmaya yönelik tutumları nasıldır?

6) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrencilerde tarih konularına yönelik algıları konusunda görüşleri nelerdir?

7) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşleri nedir?

8) Sosyal Bilgiler Öğretmenleri öğrencilerdeki neden-sonuç ilişkisi kurma, olaylar arasında bağ kurma, tarihsel yorum, eleştirel düşünme, gibi tarihsel düşünme becerilerini nasıl değerlendirmektedir?

9) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta tarihsel düşünme becerilerini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-tekni ve yaklaşımlar nasıldır?

10) Sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik, tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçları nasıldır?

11) Sekizinci sınıflara yönelik tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçları nasıldır?

12) Tarihsel olay ve olguların sunumunda kullanılan kaynaklar ve nitelikleri nelerdir?

1.6. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de okullarda verilen tarih öğretiminin niteliği, sorunları ve bunlara ilişkin çözüm önerileri, 90’lı yıllardan itibaren üzerinde yoğun olarak durulan bir konu olmuştur. Tarih eğitime farklı çevrelerden yöneltilen eleştiriler ve iyileştirilmesine yönelik olarak sürdürülen çalışmalar 2000’li yılların başlarından itibaren tarih öğretim programları üzerindeki sonuçlarını göstermeye başlamıştır. Türkiye’deki ders programlarında 2005 yılından itibaren kademeli olarak bazı değişiklikler ve iyileştirmeler yapılmıştır. Gelişmiş ülkelerin tarih öğretim programlarında etkisini gösteren yapılandırmacı (oluşturmacı) yaklaşım tarih eğitimi anlayışına ve dolayısıyla yenilenen programlara yansımıştır. Öncekilerle karşılaştırıldığında öğretim programlarının büyük bir değişim ve gelişim gösterdiği yadsınamaz. Ancak bunların öğretim ortamına ve araçlarına yansımaları tüm olumlu gelişmelere karşın oldukça sınırlı kalmıştır (Akçalı, Aslan, 2013). Özbaran’ın da (1992) belirttiği gibi Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ile çağdaş tarih öğretiminde geçmiş ile günümüz arasında kurulmak istenen

diyalog gerçekleştirilememiş; tarih diye okutulanlar, anlatılanlar ve dikte ettirilenler geçici görevlerini yerine getirdikten sonra unutulup gitmiştir. Sonuç itibariyle, ezbercilikten, sınırlandırmalardan, kesin tavırlardan olumlu sonuç elbette beklenemez. Tarih içeriğinin gerek sadece bilişsel alana dönük olması, gerekse bugün uygulamada görülen bazı eksiklik ve aksaklıklar yüzünden amacı gerçekleştirmekten çok uzak olduğu görünmektedir. Her şeyden önce düz anlatım ya da soru cevap gibi birkaç klasik yöntemin dışına pek çıkılmadan, ders kitabı dışında ders araç ve gereçlerinin pek kullanılmadığı, oldukça sıkıcı, hatta kaygı ve korku verici bir ortamda geçen derslerin yukarıda sayılan amaçlara sahip bireyleri yetiştirmek hedefinden uzak olduğu açıktır. Ezbere dayalı olan öğretim yöntemi, konular sınav sistemine dönük olarak işlendiği için, adeta içi boş ezberlenmiş isim, kronoloji ve madde şekline dönüşmektedir (Dönmez, 2005). Tarihsel düşünme becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılabilmesi için, tarih öğretiminin aktif ve öğrencilere bilimsel bakış açısını kazandıracak şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, tarihçilerin tarih bilimini yaparken kullandıkları yöntem ve yaklaşımların tarih öğretim sürecinde kullanılması gerekmektedir (Demircioğlu, 2009). Tüm bu gerekçelerden yola çıkılarak tasarlanan bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretiminde tarihsel düşünme becerilerinin değerlendirilmesinin önemli bir soruya yanıt verdiği düşünülmektedir.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 .Tarih ve Tarih Öğretimi

2.1.1. Tarih

Türk Dil Kurumu tarihin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim” (<http://www.tdk.gov.tr>). Tarih, geçmişin yorumlarının, güncel ilişkin algılamaların ve geleceğe ait beklentilerin karmaşık bir ilintilendirmesidir. Böyle olunca tarih zihni bir kurgu olmaktadır. Bu kurgu anlatısal bir yapıda, geçmiş anlamlandırarak, geçmişten geleceğe uzanan değişme içinde, insanın yaşamına yön vermektedir. Tarih bilinci işte bu kurguya ilişkin bir bilinçtir, bir farkında olmadır (Tekeli, 2005). Alkan’a göre (2011), ise tarih, insanoğlunun yeryüzündeki eylemlerinin hikayesi, bu hikayenin araştırılması ve anlatılmasıdır. Bu hikayenin başlangıcı ve sonuyla birlikte kapsadığı zaman dilimi tarihsel süreci teşkil etmektedir. Tarihin kendisini ve tarihsel süreci anlamlandıran ve ona renk ve ton veren ise tarih düşüncesidir.

Tarih geçmişi, bugünü, yarını barındıran, tarihsel gelişmeleri neden-sonuç ilişkisi içinde objektif değerlendirmeyi amaçlayan bir bilimdir. ‘İnsanın, insanlığın ve kültürlerin belleği’ olarak da tanımlanan tarih disiplini, insanın ya da insanlığın olumlu ya da olumsuz anlamda ortaya koyduklarının anlamlandırıldığı ve eleştirel bir perspektiften değerlendirmelerinin yapıldığı bir disiplin alanıdır (Kabapınar, 2014). Carr’a göre (1996) insanlık için bugünün anlaşılabilmesi geçmişin anlaşılmasına bağlıdır. Geleceğe daha sağlam adım atabilmek için bu şarttır. Bu bakımdan geleceği oluşturacak nesillere tarih öğretmek oldukça önemli bir iştir. Günümüzde tarih sınırları alabildiğince genişlemiş, paradigmaları, yöntemleri ve konularındaki çeşitlilikle parçalara ayrılmış bir disiplin daha doğrusu bir disiplinler bütünü haline gelmiştir. Tarihsel bilginin ve tarih disiplininin doğası hakkında birbirine taban tabana zıt yaklaşımlar aynı anda varlığını sürdürebilmektedir. Bu konuda, tarihi, “Matematiksel yöntemlerle yapılan ve bilimsel bilgi üreten bir bilim dalı” olarak gören yaklaşımdan “Tarih yazmanın roman yazmakla aynı şey olduğunu iddia eden” anlayışa kadar onlarca farklı düşünce dile getirilmektedir. Konuları itibari ile kavuştuğu zenginlik, çeşitlilik ve

alt dallar başka hiçbir bilgi alanının boy ölçüşemeyeceği kadar geniştir. Felsefi ve siyasi açıdan tarih yazımı her düşüncenin kendine göre ayrı bir dünya kurmaya çalıştığı bir yapboz tahtasıdır. Tarih en geleneksel yorumlarla en uç fikirlerin birlikte yaşandığı bir alandır.

Öztürk'e göre (2011), bu engin genişlik ve sürgit parçalanmışlıkla tarihin sistemli ve bütüncül bir bilim disiplini haline gelememesi belki bir esef vesilesi olarak görülebilir. Ama aslında bu tarihin en "muhteşem" yönüdür. Tarih hiçbir kalıba sokulamayacak kadar karmaşık, hiçbir paradigmanın ağırlığını koyamayacağı kadar çeşitli ve hiçbir tanımın tüm yönleri ile kapsayamayacağı kadar geniştir. Tarihi diğer bilimlerden ayıran en önemli fark diğerlerinin insanı bir yönü ile ele alırken tarihin insanı her yönüyle ve bütün yaptıkları ile anlamayı ve anlatmayı amaçlamasıdır. İnsanlığın her eylemi ya tarihin konusudur, ya da bir süre sonra olacaktır. Dolayısıyla insanın bütün karmaşıklığının, zıtlıklarının, renkliliğinin ve çeşitliliğinin tarih alanına yansması kaçınılmazdır.

2.1.2 Tarih Öğretimi

Geçmiş ve geçmişin bilimsel bir bakış açısıyla incelenmesi olarak tanımlanan tarih, sosyal bilimlerin önemli disiplinlerinden biridir. Geçmişten bugüne tarih biliminin gelişimi incelendiği zaman, bu bilim dalının çeşitli amaçlar için kullanıldığı görülmektedir. Southgate'e (1997) göre, tarih geçmişten bugüne, ahlak, din, politika, ideoloji, ilgi ve eğlence için kullanılmıştır. Tarih eğitiminin günümüzdeki amaçları incelendiği zaman, bu alanın öğretiminin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı olduğu görülür. Gelişmekte olan ülkelerde, tarih genelde geleneksel bir anlayışla daha ziyade kimlik gelişimi ve kültür aktarımı amacıyla öğretilmektedir (Demircioğlu, 2007). Buna karşın, gelişmiş ülkelerde, tarih eğitiminin ağırlıklı olarak zihinsel becerileri geliştirme üzerine dayandığı görülmektedir (Dilek, 2002; Demircioğlu, 2007). Buna en güzel örnek İngiltere olup, bu ülkede tarih eğitimi zihinsel becerileri geliştirme esaslı olarak öğretilmektedir. Buna ilaveten, İngiltere'de tarih eğitimine yüklenen diğer bir görev ise, vatandaşlık eğitimini desteklemesidir (Phillips, 2003, akt:Demircioğlu ve Tokdemir, 2010).

Türkiye'de ise tarih eğitiminde henüz istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Tarih vakfı tarafından hazırlanan Tarih eğitimi strateji raporunda belirtildiği gibi Türkiye'de

- Öğretmen merkezli eğitimden, öğrenci merkezli eğitime,
- Bilgilerin ezberletilmesinden, öğrencinin bağımsız araştırma yapma kapasitesinin geliştirilmesine,
- Tek perspektifli, şoven-milliyetçi eğitimden, çok perspektifli eğitime,
- Ülke tarihinin büyük bir ağırlık taşıdığı eğitimden, bir yandan yerel tarihin, öte yandan dünya ve bölge(Avrupa) tarihinin ağırlık kazanmasına,
- Politik tarih ağırlıklı eğitimden, kültür tarihi ağırlıklı eğitime,
- Eğitim malzemelerinin, teknolojiadaki gelişmeler dikkate alınarak çeşitlendirilmesine,
- Öğretmen-ders notu-kitap üzerine kurulu ders işleme yöntemlerinin, geziler, sınıf dışı çalışmalar, oyunlar rol paylaşımları eleştirel okumalar, tartışmalar, video ve CD'lerle zenginleştirilmesine,
- Eğitim programlarında aynı kapsamın değişik yaşlarda tekrarlandığı anlayıştan, yaş gruplarının pedagojik özelliklerinin çok daha büyük ölçülerde dikkate alınmasına,
- Merkezi olarak denetlenen ayrıntılı müfredattan, esnek yönlendirmelere geçilmesi zorunludur (Silier, 2003).

Tarih öğretiminin bireye farklı beceriler kazandırmayı amaçlayan bir alan hâline gelmesi gerektiği düşünülmektedir. Kazandırılması düşünülen bu becerileri Paykoç (1991) çalışma ve öğrenme becerileri, problem çözme ve karar verme becerileri, grupta yaşama ve yurttaşlık becerileri şeklinde sıralamıştır. Ülkemizde son yıllarda yapılan tarih dersi öğretim programları çalışmalarında tarihsel düşünme becerilerinin tarih programlarında yer aldığı, bu konunun öne çıktığı görülmektedir (Işık,2011). Buna karşın programda bu genel amaçların önemi ve nasıl öğretimi gerektiğiyle ilgili olarak bilgi bulunmamaktadır (Demircioğlu, 2009). Öğrencinin bilginin üreticisi olabilmesi yani tarihsel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Yoksa tarih sadece “ezberlenen” bir ders olma niteliğinden kurtulamayacaktır. Bugün artık çağdaş ülkelerde tarih öğretimi problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme, empati gibi kavramlar

ile birlikte anılmaktadır. Bu ülkelerde tarih ezberlenecek bir konu olmaktan çok bir araştırma ve soruşturma tarzı olarak sunulur olmuştur (Safran, 2002). Öğrencilerin kilit kavramları anlayıp uygulamasını sağlamanın tarih öğretimine farklı bir yaklaşımı gerektirdiğini bilmek önemlidir. Bu yaklaşım kronolojiye ağırlık veren bir anlatıya odaklı olmamalıdır. Kavramları uygulayabilmeleri için öğrencilerin karşılaştırmalar ve genellemeler yapmaları, aynı zamanda bu genellemelere bağlı sınırlamaların bilincinde olmaları ve tarihsel olguların genelde farklı zaman çerçevelerine dayandığını bilerek, zaman içinde ileriye ve geriye hareket edebilmeleri gerekir. Tarihsel olgulardan bazıları olay ya da oluşum olarak incelenebilir, ama bazıları ancak uzun bir zaman dilimi içinde bakıldığında anlaşılabilir (Stradling, 2005).

Geçmişten geleceğe uzanan bu süreçte kronolojinin tarihe katkısı tartışmalıdır. Ancak, salt kronoloji de tarih demek değildir. İlk tarihçiler, tarihi ancak kaydetmekle yetinmiş, ancak, tarih ilmi geliştikçe, Montesquieu'nün "tarih yapmak; olayları toplamak, sıralamak, aralarında ilişki kurmak ve açıklamak" düşüncesi, tarihin ilim niteliği içinde geçerlik kazanmıştır. Bu doğrultudan hareketle, yakın tarihimiz araştırılıp ve öğretilirken analiz ve sentez yapabilme yeteneği kullanılmalı, kazandırılmalıdır. Öğrenciye analiz-sentez uygulamasını yalnız ders açısından değil, hayat boyu onu görüş sahibi kılabilecek şekilde kullanmaya alıştırmak, bu arada derse daha ileri ilgi ve katılma sağlamak açısından aktif metod uygulamak, kuşkusuz yararlı olur. Araştırmacı, kendi değerlendirmesini de getirmeli, yalnız bulduğunu nakletmeli, hatta bunu başka görüşlerle de desteklemelidir (Aksoy, 2006). Tüm bu geniş kapsamlı amaçlara ulaşmak için, tarih öğretimi sırasında öğrencilerin bu becerileri ve düşünme biçimlerini edinmelerini, ayrıca analitik ve yorumlayıcı bir çerçeveye temel oluşturan kilit, tarihsel kavramları öğrenmelerini sağlayacak en iyi yollar üzerinde biraz kafa yormak gerekir.

Bu kilit kavramlar genel fikirlerdir ve şunları sağlarlar:

- *Tarihsel bilgileri düzene koymak
- *Tarihe ilişkin fikirleri düzene koymak
- *Genellemeler yapmak
- *Benzerlikleri ve farklılıkları görmek

*Modelleri bulmak

*Bağlantılar kurmak

Tarihçilerin çalışmalarından elde edilen bulgu ya da ürünlerin çeşitli yaş ve yetenek gruplarındaki öğrencilere öğretilmesi ise okullardaki tarih öğretiminin en genel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır (Dinç, 2009). Tarih öğretiminde temel amaç, olguları ezberlemekten çok, beceriler olmalıdır (Vella, 2001). Tarih öğrenimi bütün çocukların düşünebileceği üzerine kurulmalıdır. Doğru materyaller ve uygun bir öğrenim çevresi sağlandığında her yaş grubundaki öğrenciler çeşitli şekillerde düşünebilir ve oldukça karmaşık kavrama düzeylerinde hareket edebilirler. Nichol (1996: 26)'e göre artık tarih öğretmenleri, 1960 ve 1970'lerdeki bulguların önerdiği gibi, çocukların tarihsel düşüncelerinin diğer konulardaki düşüncelerinden oldukça geride olduğuna ve 16 yaşından önce onları ciddi tarih çalışmalarına dâhil etmenin mümkün olmayacağına inanmamaktalar. Çocuklar düşüncelerini geliştirirken, onların kullanımı için dikkatle hazırlanmış dokümanlara ve kendilerine uygun olan çalışmalara, araştırmalara ihtiyaçları vardır (Işık, 2008).

Tarih öğretiminin önemli bir amacı, tarihsel düşünmek anlamına gelen zihinsel alışkanlıkları öğrencilerin edinmelerini mümkün kılmaktır. Tarihsel düşünme konunun, olayların, kişilerin ve şartların bilgilerini ve olaylar arasındaki nedensel ilişkileri analiz etmeyi, sentezlemeyi ve yorumlamayı gerektirir. Tarihsel düşünme, genel olarak geçmişini anlamak için içerik, bakış açısı ve algılanan olguları yorumlamayı içeren tarihsel bilgiyi kullanma süreci olarak tanımlanabilir (Chowen, 2005, akt: Keleş ve Kiriş, 2010).

Günümüzde “tarihsel düşünme becerileri” (historical thinking skills) Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerinde öne çıkan önemli bir noktadır. Öğrencinin bilginin üreticisi olabilmesi yani tarihsel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Yoksa tarih sadece “ezberlenen” bir ders olma nitelemesinden kurtulamayacaktır. Bugün artık çağdaş ülkelerde tarih öğretimi problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme, empati gibi kavramlar ile birlikte anılmaktadır. Bu ülkelerde tarih ezberlenecek bir konu olmaktan çok bir araştırma ve soruşturma tarzı olarak sunulur olmuştur (Safran, 2002: 938).

2.2. Tarihsel Düşünme Becerisi ve Alt Basamakları

2.2.1. Düşünme

Türk dil kurumu düşünmenin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “*Duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu*” olarak belirtilmiştir (<http://www.tdk.gov.tr>). Düşünme yaşamda herkes için çok önemli bir gerekliliktir. Düşünme, yaşamımızı nasıl planladığımızı, kararlarımızı nasıl aldığımızı, sorunlarımızı nasıl çözdüğümüzü yani tüm yaşamımızı etkiler. Eğitimle, düşünme potansiyelinin geliştirilmesi hem bireysel hem toplumsal anlamda önemlidir. Bireysel olarak kişi düşünme becerilerini kullanarak daha doğru kararlar alır, sorunlarını daha etkili ve yaratıcı yollarla çözer. Düşünme süreci sonunda oluşan düşünceler, bilgiler ve ürünlerle insanların yaşam kalitesini artırır (Doğanay, 2006, akt: Akıncı, 2011).

Düşünme, işlemsel hayal gücü ve bilgi, mantıklı sonuçlar çıkarma imgesel kararlar verebilmek için doğru olduğu varsayılanlar için zihni kullanmaktır. Günümüzde yaşam boyu öğrenmenin bir gereği olarak, kazanılan her yeni beceri hemen arkasından kazanılması istenen bir ya da birkaç yeni beceriyi öğrenmeyi gerektirmektedir. Bilgi çağı, bireyleri düşünme becerilerine sahip olmaya ve sürekli geliştirmeye yönlendirmektedir. Öğretimde sürekli eleştirilen bilgi aktarma yerini düşünmeyi öğrenmeye bırakmaktadır. Yeni hazırlanan sosyal bilgiler programlarında öğrencilere, düşünme becerilerini kazandırmayı hedefleyen ve onları düşünen, eleştiren, üreten, bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler yetiştirmeyi planlayan bir yöntem izlemiştir. (Demirkaya, 2008)

Tarih bize geçmiş bir tecrübe alanı, muazzam bir hafıza, daha da önemlisi bir düşünme biçimi özelliği kazandırır ve karar alırken bu engin tecrübe ve düşünme biçimini kazanmış olarak olaylara, bugüne, insana ve kısmen de geleceğe, doğru yaklaşma şansı elde edilir. Tarih eğitimi önemli kılan faktörlerin başında bu düşünme biçiminin kazanılmasında oynadığı rol gelir (Koç, 2002 akt: Işık, 2008).

2.2.2. Tarihsel Düşünme

Tarihsel düşünme ise, Descartes’in deyiimiyle “doğuştan ve doğal”dır (Candan, 2003, akt: Dinç, 2009). Her çocuk, “demin” ya da “dün” neler yaptığını, kendisinin dışında bile olsa “neler olduğunu” hatırlayarak, demin ya da dün olup

bitenler hakkında kendine özgü nedenler ve sonuçlar türetebilir. Onun dün ya da demin “ne olduğuna ve niçin olduğuna” ilişkin söylemler türetmesi, özü itibariyle bir tarihsel düşünme etkinliğidir. O halde tarih, insan için doğal ve öncelikli bir düşünce yetisine seslenmektedir. Tarih öğretimi, bu düşünme biçimini, bireyin kişiselliğinden daha geniş bir alana yaymaktadır. İnsanın kendi geçmişini düşünmesi etkinliği yalnızca kendi kişisel yaşantı ve tecrübesiyle sınırlıdır. Yani tarihsel düşünme, başlangıçta kişiseldir. Birey bu sınırlı tarihsel düşünceyle kendini, kendi aklını tanımaktadır. İşte tarih öğretimi, öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesi ve kendilerini tanımaları için ihtiyaç duyabileceği “deneyim” in geniş kapsamlı bir birikim olarak sunulmasıdır (Köksal; 2007: 233-234). Tarih öğretimi, insanda doğal ve öncelikli bir halde bulunan "geçmiş araştırma, nakletme" ihtiyaç ve yeteneğine yöneliktir. Tarih, insanların "tarihsel düşünme" ihtiyaçlarını daha bol, daha çeşitli ve daha uzun bir zaman diliminden malzemeler sunarak giderebilmektedir (Candan, 2003). Bu konuyla ilgili olarak da Wineburg, Candan ve Descartes'in tersine, “*Tarihsel düşünme, en karmaşık durumlarda bile, ne psikolojik çevreden kendi kendine çıkan bir şeydir, ne de doğal bir süreçtir.*” demektedir. Wineburg iddiasını deneysel kanıta dayandırır. Tarihsel düşünmenin “başarısı”, “ne ölçüde olağan düşündüğümüze karşı olduğumuzla” alakalıdır diye yazar. Wineburg’un kitabında yer alan “Tarihsel Düşünme ve Diğer Aykırı Eylemler” bölümüne, profesyonel tarihçilerin öğretmenlerden ve yeni tarih öğrencilerinden ayırt edilmesine yardımcı olan bir boyut eklenmiştir. Wineburg tarihçilerin sık sık “kaynak sorgulama” ile “destekleyici sorgulama”yı kullandıkları sonucuna ulaşır. O, Lexington Kalesiyle ilgili birinci elden kaynak üzerinde düşünen “yüksek sesle konuşan” tarihçileri ve AP öğrencilerini gözlemlemiştir. Wineburg AP öğrencilerinin tarih disiplini üzerinde çalışan diğer insanlardan farklı düşündüklerini ortaya koymuştur. Bu yüzden tarihsel düşünmeyle ilgili bir vakayı ortaya koymak benzersiz olacaktır (Drake ve Brown, 2003, akt: Işık, 2008).

Bu beceriler mantıklı düşünme becerilerinin öğretimi ile mümkün olabilmektedir. Tarihsel düşünme, tarihsel muhakeme ve akıl yürütme becerisidir (http://en.wikipedia.org/wiki/Historical_thinking). Dilek ise (2007), Tarihsel düşünmeyi; “Tarihi anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmişle güncel arasında bağ kurmak açısından öğrencilerde geliştirilmesi gereken bir yetenektir” şeklinde ifade etmiştir. Kaplan (2005), yapmış olduğu araştırmada tarihsel düşünme becerilerini kronolojik düşünme, tarihsel anlama, tarihsel analiz

ve yorum, tarihsel araştırma becerisi, tarihsel konuların analizi ve karar verme ve tarihsel kavramlar olarak belirtmiştir. Bu noktada tarih öğretim programları tarihsel olaylarda zaman algısını kazandırmalı, öğrenciler dünyada gelişen olaylara yönelik genel tarihsel sıralama yapabilmelidir. Tarihi bütünsel olarak anlama, tarihi olayları günün şartlarına göre inceleyip yorumlama da öğrencilerdeki tarihsel düşünme becerisini besleyecektir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, Stradling'e göre (2005) tarihi bilgilerin yanında analitik beceriler kazandırmayı amaç edindiğimizde öğrencilerde aşağıdaki nitelikler ve yeteneklerin kazandırılması gerekmektedir:

*Konuyla ilgili soruları formüle edebilmek.

*Bir tarihsel meseleyi ya da sorunu incelemek ve olası sorgulama yollarını önermek.

*Potansiyel bilgi kaynaklarını inceleyip, birincil ve ikincil kaynakları ayırt edebilmek.

*Bu kaynakları perspektif, tarafsızlık, doğruluk, güvenilirlik açısından değerlendirebilmek.

*Eldeki bulguları yorumlamada kendi perspektiflerinin, tarafsızlığının, önyargılarının farkında olmak ve bunları dikkate almak.

*Kendi sorularına cevap ararken, ilgili bilgileri belirlemek için kaynaklardan yararlanmak.

*Belli bir olayla ya da durumla ilgili bilgileri düzene koyup sıralamak yani daha önce ve daha sonra neler olduğunu, aynı dönemde başka neler olduğunu tespit etmek.

*Öğrenilen bilgileri aynı dönem hakkında daha önce bilinenlerle, paralel olaylarla veya başka unsurlarla ilişkilendirerek bir bağlama oturtmak.

*Eldeki kaynak malzemeyi nedenler açısından taramak ve saptanan nedenleri önemlerine göre sıraya koymak.

*Neler olup bittiğine ve bunların niçin olduğuna ilişkin sonuçlara varmak ve sonuçların gerekçelerini ortaya koymak.

*Bu analize dayanan açık ve mantıklı bir anlatıyı sözlü ya da yazılı olarak hazırlamak.

Tarih öğretiminin önemli bir amacı, tarihsel düşünmek anlamına gelen zihinsel alışkanlıkları öğrencilerin edinmelerini mümkün kılmaktır. Tarihsel düşünme konunun, olayların, kişilerin ve şartların bilgilerini ve olaylar arasındaki nedensel ilişkileri analiz etmeyi, sentezlemeyi ve yorumlamayı gerektirir. Tarihsel düşünme, genel olarak geçmişi anlamak için içerik, bakış açısı ve algılanan olguları yorumlamayı içeren tarihsel bilgiyi kullanma süreci olarak tanımlanabilir (Chowen, 2005, akt: Keleş ve Kiriş, 2010). Ayrıca “tarihsel düşünme” terimi “bir tarihçi gibi düşünme” olarak tanımlanmaktadır (Wineburg, 2001, akt: Keleş ve Kiriş, 2010). “Tarihçi gibi düşünmek”, tarihçinin çalışma yöntemlerini kullanmak, diğer bir deyişle tarihçinin yaptığı gibi tarihsel dokümanları inceleyerek kullanmak anlamına gelmektedir. Tarihçi gibi düşünmenin öğrencilere nasıl öğretileceği şeklinde bir problem araştırmacıların ve öğretmenlerin üzerinde düşündüğü bir konudur. Öğrencilerin tarihçiler gibi düşünmelerinin istenmesinin sebebi onların sadece uzmanları taklit etmesi değil, farklı kaynaklardaki bilgiler ile ön bilgilerini, yorumlarını ya da açıklamalarını desteklemek için bir araya getirerek yazma işlevini yapmalarını, böylece daha “yapıcı bir etkinlik” ile meşgul olmalarını sağlamaktır (Wiley and Voss, 1996, akt: Keleş ve Kiriş, 2010). Birçok öğrenci tarihsel anlatıları geçmişte olmuş olan olayları tanımlayan hikâyeler olarak algılamakta, tarihi öğrenmekte kullandıkları ana kaynak olan tarih ders kitaplarından hareketle tarihi, olguların, isimlerin ve olayların kronolojik olarak sıralanması olarak düşünmektedirler. Diğer taraftan tarihçiler ise; tarihi, geçmiş olayları, zaman içerisinde değişikliklere yol açan durumları mevcut kanıtlarla açıklayan bir tartışmanın analizi olarak görmektedirler. Tarihçiler sadece geçmişte ne olduğunu kaydetmezler, farklı sosyal değerler ve bakış açılarından olayları açıklarlar ve yorumlarlar (Oliveira, 2006, akt: Keleş ve Kiriş, 2010). Tarihçiler kendi açıklamalarını ya da yorumlamalarını desteklemek için çeşitli kaynaklardan edindikleri bilgiler ile önceki bilgilerini bir araya getirerek “daha yapıcı etkinliklerle” meşgul olurlar. Dolayısıyla tarihçiler “bilgi dönüştürücü (knowledge transformers) olurken, öğrenciler daha çok okuduklarını aktarmak için yazmayı kullanan “bilgi anlatıcılarıdır (knowledge tellers)” (Wiley and Voss, 1996, akt: Keleş ve Kiriş, 2010). Bilgiyi dönüştürme bilgi anlatımından daha derin ve yoğun bilgi işleme gerektirdiği için, bu türden ortamlar daha iyi öğrenme ve anlama ile sonuçlanır. Bu yüzden, öğrencilere yazma esnasında meşgul oldukları

yapılandırmacı etkinlik ya da bilgiyi dönüştürme açısından tarihçilere benzeyecekleri bir ortam yaratılması gerekmektedir. Öğrenci ile tarihçi dünyası tanıştırılmalı, öğrencilerde tarihi anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmişle güncel arasında köprüler kurmak açısından öğrencilerde tarihçi gibi düşünme becerileri geliştirilmelidir (Dilek, 2008, akt: Keleş ve Kiriş, 2010).

Modern tarih öğretiminin öncü ülkelerinden olan İngiltere’de, İngiliz tarih öğretim programı incelendiği zaman, programda erişilmesi gereken genel hedeflerin öğrencilere tarihsel düşünme becerilerini kazandıracak şekilde yapılandırıldığı görülür. İngiltere’de öğrencilerin Tarih dersleri aracılığıyla ulaşmaları gereken genel hedefler aşağıdaki gibidir (<http://www.ncaction.org.uk/subjects/history/levels.htm>):

- Kronolojik anlama,
- Geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme,
- Tarihsel yorum,
- Tarihsel soruşturma, araştırma,
- Organizasyon ve iletişim (Demircioğlu, 2010).

Tarihsel düşünme becerileri açısından bizim tarih müfredat programımız incelendiği zaman, programda doğrudan tarihsel düşünme becerileri adı altında bilgilerin bulunmadığı görülmektedir. Buna karşın programın genel amaçları arasında fikirleri sorgulama, görelilik mefhumunu kavratma, tenkit zihniyeti kazandırma, yeni araştırma metotlarını kazandırma, öğrencilere zaman şuuru kazandırmak gibi genel ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Buna karşın programda bu genel amaçların önemi ve nasıl öğretilmesi gerektiğiyle ilgili olarak bilgi bulunmamaktadır (Demircioğlu, 2009).

2.2.3. Tarihsel Düşünme Becerilerinin Alt Basamakları

Tablo 2.1. Tarihsel düşünme becerileri

Kronolojik Düşünme Becerisi	<ol style="list-style-type: none">1. Geçmiş, bugün ve gelecek zamanı birbirinden ayırt etme.2. Bir tarihsel hikaye ya da efsanenin “zamana ait yapısı”nı tanımlama3. Kendi tarihsel anlatılarını yapılandırma/zamana ait bir sıra, kronolojik bir düzen oluşturma/belirli bir zaman akışına göre tarihsel bir metin oluşturma.4. Tarihsel süreklilik ve değişimi açıklama.5. Tarihi, dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırma ve farklı yaklaşımlar önerme.
Tarihsel Kavrama Becerisi	<ol style="list-style-type: none">1. Yazarın tarihi belgenin ya da metnin kaynağını tanımlama ve güvenilirliğini değerlendirme.2. Bir tarihsel metni aslına uygun bir şekilde yeniden oluşturma/kendi cümleleriyle ifade etme.3. Tarihi metinleri hayal gücünü kullanarak okuma.4. Tarihi bakış açılarını göz önünde bulundurma, takdir etme.5. Görsel, matematiksel ve sayısal verileri kullanma.
Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi	<ol style="list-style-type: none">1. Fikirler arasındaki farkı belirleme ve kıyaslama.2. Farklı bakış açılarını dikkate alma.3. Neden-sonuç arasındaki ilişkiyi, kişisel önem ve kişiyi etkileyen fikirleri de göz önünde bulunduracak şekilde çok yönlü analiz etme.4. Tarihsel kanıta dayalı hipotezler ile destekten yoksun görüşler arasında ayırım yapma.5. Birbiriyle ihtilafli tarihsel metinleri karşılaştırma.6. Tarihsel iddiaların tartışılması ve tartışmadan kaçınmama.
Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi	<ol style="list-style-type: none">1. Çeşitli kaynaklardan tarihsel veriler elde etme.2. Tarihsel verileri sorgulama.3. Eldeki kayıtlardaki boşlukları belirleyerek; zaman ve mekana ait bilgi ve bakış açılarını düzenleyerek yorum yapma.4. Tarihsel kanıtlara dayalı yorumlar yapma.
Tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi	<ol style="list-style-type: none">1. Geçmiş döneme ait tarihsel meseleleri ve problemleri tanımlama.2. Geçmiş döneme ait kanıtları kronolojik olarak sıralama.3. Güncel bir sorunun tarihsel arka planını belirleme.

(<http://nchs.ucla.edu/standards/thinking5-12.html> Akt: Akıncı, 2011)

2.2.3.1. Kronolojik Düşünme

Kronoloji, olayların tarihsel sıralanması ile ilgili bilim dalı. TDK Büyük Sözlük, sözcüğün Türkçeye Fransızca'dan (chronologie) girdiğini belirtir ve sözcüğü *zaman bilimi*, *zaman dizini* olarak Türkçeye çevirir. Tarih bilimi ile yakından ilgili bu bilim dalı, oluşum süreçlerinin tarihlenmesi ve raporlanması ile uğraşır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kronoloji-2015>). Kronoloji tarih biliminin temelidir. Demircioğlu'na göre(2009), Kronolojik düşünme, geçmişten bugüne tarihlendirmenin nasıl yapıldığını bilmenin yanında, kronolojiyle ilgili zaman, değişim, süreklilik ve vb. kavramları da bilmeyi ve kullanabilmeyi gerekli kılmaktadır. Bu düşünme becerisi, tarihsel olayları mantıklı bir biçimde değerlendirebilmek için bizlere yardımcı olan önemli unsurlardan birisidir. Kronolojik düşünme aracılığıyla, geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki fark sağlıklı bir biçimde ayırt edilebilmekte ve geçmiş daha anlamlı hale gelmektedir. Şüphesiz burada kronolojiyle kastedilen öğrencilerin salt olayların oluş tarihlerini ezberlemeleri değil, olayın zaman boyutunun kavranmasını kapsar. Öğrencilerin bu beceriyi için zaman şeridinde kendilerine sunulan bilgileri değerlendirebilmeleri, geçmiş, bugün, gelecek penceresinden olayları değişim ve süreklilik çerçevesinde değerlendirebilmeleri ve kendileri tarih yazarken de kronolojik zamanı yerinde ve doğru kullanabilmeleri gerekir (Erdoğan,2007).

2.2.3.2. Tarihsel Kavrama

Geçmişin derinlemesine ve her yönüyle öğrenilmesi esasına dayanır. Bu çerçevede, öğrenilmesi amaçlanan konu çerçevesinde, geçmişe ait olgu, terim, kavram ve teoriler arasındaki ilişkileri anlamayı gerektirir. (Demircioğlu,2009) Bunun için öğrenciler geçmişe ait buluntuları, belgeleri, günlükleri, mektupları, sanat eserlerini, edebi ürünleri vb. kaynakları incelerken, geçmişi, bugünün kavram ve normlarıyla değerlendirmekten kaçınmayı öğrenmeli ve olayların meydana geldiği tarihsel bağlamı göz önünde bulundurmalıdırlar (Akıncı, 2011).

2.2.3.3. Tarihsel Analiz ve Yorum

Geçmişe ait bilgiler, bize tarih ders kitaplarında sunulduğu gibi açık ve net değildir. Tarihçi geçmişi anlamaya çalışırken pek çok farklı yazılı ve yazılı olmayan materyalin önce güvenilir olup olmadığını test etmekte ve daha sonra bu malzemelere dayalı olarak geçmişi analiz ederek yorumlamaktadır. Bu yorumlar

toplumdan topluma ve tarihten tarihe değişiklik gösterebilmektedir. Tarihsel yorum ve analiz, tarihçilerin gemişı farklı yorumlama nedenlerini anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede tarihsel bilgilerin analiz ve yorumu aşamasında, tarihsel bilgiyi hazırlayan yazar ve sunduğu kanıtlar da incelenmelidir. Buna ilaveten, tarihsel olgu ve genellemeler arasındaki fark yanında, objektif ve sübjektif genellemeler de ayırt edilebilmelidir. Ayrıca, geçmişe ait olgu, terim, kavram, teori ve kavramlar arasındaki ilişkiler de net bir biçimde ortaya konmalıdır (Demircioğlu,2009). Tarih öğretiminde analiz ve sentez yapabilme yeteneği kullanılmalı, kazandırılmalıdır. Öğrenciye analiz-sentez uygulamasını yalnızca ders açısından değil, hayat boyu onu görüş sahibi kılabilecek şekilde kullanmaya alıştırmak, bu arada derse daha ileri ilgi ve katılma sağlamak açısından aktif metod uygulamak kuşkusuz yararlı olur (Aksoy, 2006).

2.2.3.4. Tarihsel Sorgulama

Akıncı'ya göre (2011), konu hakkındaki kanıtların yeterince zengin olduğu, olayda yer alan insanların konuşturulduğu, olayla ilişkisi olan farklı bakış açıları ve farklı geçmişlere sahip insanların; çıkar inanıő ve fikirlerini yansıttığı ölçüde iyi bir sorgulama türüdür. Tarihsel düşünmenin belki de hiçbir boyutu, tarih yazmak veya tarih çalışmak kadar heyecanlı ve geliőtirici değildir. Metinde sunulan tarihsel anlatının kritik noktalarında sorgulama yapmak gerekir. Bunun için geçmişe ait kanıtlar yardımı ile tarihsel dökümanlara, tanıkların anlatılarıyla, mektuplarla, günlüklerle, buluntularla, fotoğraflarla çalışmalı tarihi mekanlara geziler düzenlenmeli ve sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır.

2.2.3.5. Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi

Geçmiş, insanoğlunun aldığı kararlar ve bu kararların sonucunda meydana gelen olaylardan oluşur. Tarihi öğrenebilmek için, geçmişte meydana gelen olaylar, nedenleri, sonuçları ve farklı bakış açıları incelenmelidir. Bu çerçevede, geçmişteki insanların problemleri, aldıkları kararlar, bu kararları etkileyen faktörler, alınan kararların sonuçları da değerlendirilmelidir. Buna ilaveten, geçmişte alınan kararlardaki yanılığlar ve sonuçları da incelenmeli ve bu sonuçlardan dersler alınmalıdır. (Demircioğlu,2009). Geçmiş nasıl algıladığımız, aslında bugün kendimizi nasıl tanımladığımızla yakından ilgilidir. Bu nedenle de neredeyse istisnasız herkes tarihte neler olduğu, neyin doğru olduğu konusunda konuşmaktan kendini alamamaktadır. Ancak burada, masallarla, efsanelerle,

mitlerle ve tarihsel alıntılarla karşımıza çıkan tarih, kişisel yargıları ve ikilemleri ya da çıkmazları içermektedir. İşte bu kişisel yargılar, ikilemler ya da çıkmazlar nedeniyle öğrencilerin geçmişte yaşanan olaylara nelerin sebep olduğunu, olayların nasıl meydana geldiğini anlamaları, bu olayların çözümü için farklı neler yapılılabirdi sorusuna cevap arayarak tarihsel olayların analizi içine girmeleri, geçmişteki insanların yaptığı doğru ya da yanlış seçimleri etkileyen değerleri ve inançları sorgulamaları gerekmektedir. Böylesi bir analizle, öğrencilerin geçmişteki olayı kendi bağlamında ve olayı yaşayan insanların gözlerinden değerlendirerek o dönemin şartları için neler yapılılabirdi diye düşünmeleri, elbette ki onların bugünü anlamaları için de bir yol anahtarı olacaktır (Erdoğan, 2007).

2.3. İlgili Araştırmalar

Mevcut çalışmalar incelendiğinde, ülkemizde tarihsel düşünme becerilerini doğrudan konu edinen araştırmaların az sayıda olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, tarih öğretiminin değişik alanlarında çalışmalar yürüten bazı araştırmacılar, eserlerinde düşünme becerilerinden bahsetmişlerdir. Örneğin, Dilek (2007), ‘Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi’ isimli kitabında, tarihsel düşünceden bahsetmiş ve tarihsel düşüncenin önemini vurgulamıştır. Doğrudan tarihsel düşünme becerileriyle ilgili olmasa da Köksal’ın (2002) tarih öğretimi ve eleştirel düşünme becerileriyle ilgili olan çalışması dikkate değerdir. Buna ilaveten Safran’ın (2006) ‘Tarih Programları Nasıl Düzenlenmelidir’ isimli çalışmasında tarih öğretiminde eleştirel düşünmeden bahsettiği görülmektedir (Demircioğlu, 2009).

Drake ve Brown (2003), yaptıkları çalışmada öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine dair yeteneklerini ve bilgilerini geliştirmeye yardımcı stratejileri ortaya koymaya çalışmışlardır (akt. Işık:2008)

Demircioğlu’nun (2009), “Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri” isimli makalesinde liselerde görev yapan tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerileri hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmıştır. Araştırma sonucunda çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin yarısından fazlasının tarihsel düşünme becerileri hakkında bilgilerinin olmadığı belirlenmiştir.

Erdoğan (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi” isimli bir çalışma yapmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlarda, resimlendirilmiş öykü tekniğinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine olumlu etkilerde bulunduğu ortaya konulmuştur.

Erinç (2003), Ortaöğretim 10. Sınıfta tarih derslerinde tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin tarihsel düşünme bakımından ilk basamak olan “kronolojik düşünme aşamasında” kaldığı belirlenmiştir.

Güngör Akıncı'nın (2011), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi” isimli doktora tezinde temsili resmin kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilebileceğini göstermiştir.

H. Cooper (1991), yapmış olduğu çalışmada öğretim yöntemlerinin tarihsel düşünme üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca doğru yöntemlerin tarihsel düşünme konusundaki gelişimi hızlandırdığını savunmuştur (akt. Işık:2008)

Işık'ın (2008), “Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi” isimli doktora tezinde nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonucunda derslerde doküman kullanımının tarihsel düşünme becerilerine olumlu etki yaptığı belirlenmiştir.

Işık (2011), yaptığı çalışmada birincil ve ikincil el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlemenin tarihsel düşünme üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Nitel bulgular sonucunda tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılmasının, deney grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerine kontrol grubu öğrencilerine göre olumlu anlamda daha fazla etki ettiği belirlenmiştir.

Özbaş'ın (2010), “12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Gelişimi ve Tarihsel Kanıt Kullanımı” isimli doktora tezinde; ilköğretim öğrencilerinin tarihsel bilgiye, tarihsel iddia-kanıt, tarihsel yorum-kanıt arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri incelenmiştir.

Özdemir (2006), yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin tarama modellerini kullanarak öğretmenlerin görüş ve önerilerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersinin düşünme becerilerini kısmen kazandırdığını belirttikleri görölmüştür.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, çalışma gruplarının seçimine, veri kaynaklarına, veri toplama araçlarına, verilerin analizi ve araştırma sürecine ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Maxwell'e (1996) göre nitel araştırmaların beş belirgin amacı bulunmaktadır. Bunlar; çalışmadaki katılımcıların içinde buldukları olayların, durumların, aksiyonların, hayatlarındaki ve deneyimlerindeki anlamlarını anlamak; katılımcıların içinde buldukları özel şartları anlayıp bu şartların, katılımcıların hareketleri üzerindeki etkisini anlamak; beklenmedik olay ve etkileri tanımlayıp sonrasında bunlar hakkında yeni teoriler yaratmak; aksiyonların ve olayların yer aldığı süreçleri anlamak; önceden tahmin edilemeyen açıklamalar geliştirmektir. Araştırma konusunun doğal ortamında incelenmesi ve öğrencilerle yapılan araştırmalar doğrultusunda görüşmeler yapılması için seçilen nitel araştırma modeli "eylem araştırması" dır.

Araştırmamızda tipik durum örnekleme kullanılarak seçilecek öğrencilerle hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarından toplanan veriler "içerik analizi" yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırmamızda gözlem yöntemi de kullanılmış ve tüm süreç araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir.

2013-2014 eğitim öğretim yılında araştırma konusuna ilişkin olarak gözlem yapılacak sınıflar farklı öğretmenleri kapsayacak şekilde 3 sınıfta gözlem yapılmasına karar verilmiştir. Tüm gözlemler her gün düzenli olarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve bu sırada gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Gözlemler bittikten sonra, öğrenci ve öğretmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2013-2014 öğretim yılı birinci döneminde haftada 6 saat, toplam 12 hafta gözlem yapılmıştır. Toplamda 45 saatlik gözlem verisi elde edilmiştir. İlk üç hafta pilot gözlem yapılmış ve sonuçları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Gözlem yarı yapılandırılmış alan çalışması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Gözlem yapılırken geçerliliği ve güvenilirliği arttırmak amacıyla inceleme konusu için kritik davranışlar belirlenmiş, gözlem süresince ses kaydı alınmış, gözlem biter bitmez

sonuçlar hiçbir değişiklik yapılmadan kaydedilmiştir. Yorum tüm veriler toplandıktan sonra yapılmıştır. Gözlem sonuçları yarı yapılandırılmış görüşmelerle desteklenmiştir.

Pilot gözlemler yapıldıktan sonra başarı durumlarına göre görüşme yapılacak öğretmenler belirlenmiştir. Birinci dönem konularından ilk üç üniteyi kapsayan çalışma, her üniteye dair tüm üniteler bittikten sonra aynı okulda bulunan 5 gönüllü sosyal bilgiler ğretmeni ve her sınıftan başarı düzeylerine göre seçilen 6, toplamda ise 18 ğrenci ile bireysel görüşme yapılmıştır. Kayıt sonrasında zmlenme yapılırken anahtar temalar belirlenmiştir. Görüşme formunun pilot uygulaması yapıldıktan sonra, Tarih ve Sosyal Bilgiler ğretimi alanlarında ve eğitim programları ve ğretim alanında görev yapan ğretim elemanlarından uzman görüşü alınmış ve soruların görüşmeye uygunluğu tartışılmıştır. Son biçimini alan görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler için önceden izin ve randevu alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık 30-40 dakika arasında srmştir. Verilerin zmlenmesinde öğretmenlerin ses kayıtları kelime kelime bir metin haline getirilmiş; Microsoft Word ortamında birinci ğrenci görüşmelerinde 60, ikinci ğrenci görüşmelerinde 81, nc ğrenci görüşmelerinde 112, ğretmen görüşmelerinde 36 toplamda ise 299 sayfalık bir ham veri dokümanı oluşturulmuştur. Verilerin kodlanmasına başlamadan önce her bir görüşme metni satır satır okunmuş öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerine dair bütüncül bir bakış açısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Görüşme ve gözlem verilerinin zmlenmesinde “tümevarımsal içerik analizi” uygulanmıştır. Gözlem sonuçlarından elde edilen veriler hiçbir değişiklik yapılmadan Ayrıntılı Gözlem Formuna aktarılmıştır. Bu kğitlerde yazan metinler belirlenen kategorilere göre cümle bazında kodlanmış, kodlar sayılarak kategorilerin frekansı ortaya konmuştur. Dış geçerliliği sağlamak için araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Mevcut çalışmada ğrenci ve ğretmen yanıtlarına ait doğrudan alıntılar tırnak içerisinde ve hiçbir değişiklik yapılmadan sunulmuştur. Araştırmanın güvenirliği iki kodlayıcı ile elde edilmiştir. Görüş birliği/ (görüş birliği+görüş ayrılığı) yöntemi ile güvenirlik katsayımız $15/(15+3)=0,83$ yani %83 olarak bulunmuştur. Güvenirlik formülü Miles ve Huberman’a aittir. Kısaca elde edilen bulgular, sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş, betimlemeler düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

3.2. Çalışma Gruplarının Belirlenmesi

Araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 öğretim yılında İzmir ili Menemen ilçesinde bulunan orta sosyo-ekonomik düzeyde bir ortaokulda bulunan 8. sınıf öğrencileri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri oluşturmaktadır. Gözlem yapılan 8/E sınıfının sınıf mevcudu 32, 8/G sınıfının sınıf mevcudu 30 ve 8/H sınıfının sınıf mevcudu ise 31'dir. Bu sınıflar seçilirken derse giren öğretmenlerin farklı olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Gözlemler bittikten sonra her ünite sonunda düzenli olarak görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler için seçilen öğrenciler bir önceki yılda bulunan not ortalamaları dikkate alınarak, not ortalaması düşük, orta ve yüksek olan öğrenciler eşit sayıda olacak şekilde belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır.

3.3.1. Görüşme

Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir (Karasar, 2002). Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikle de sosyolojide en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. İlk bakışta kolay bir veri toplama yöntemi gibi görülebilir ve sadece konuşma dinleme gibi herkes tarafından kullanılan temel becerileri gerektirdiği düşünülebilir. Ancak görüşme beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açılardan, hem sanat hem de bilimdir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Hatch (2002), görüşme tekniğinin yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak üçe ayrılacağını ifade etmiştir.

Hatch'e (2002) göre yapılandırılmış görüşme tarzı bazen resmi, yarı yapılandırılmış ya da derinlemesine görüşme olarak da adlandırılır.

Bu görüşmeler;

- Yapılandırılmıştır, çünkü görüşme, araştırmacının liderliğinde, belirli bir zaman diliminde ve kaset kaydıyla gerçekleştirilir.

- Yarı yapılandırılmıştır, çünkü araştırmacı görüşmeye rehber sorularla gelir ve görüşme sırasındaki etkileşimde ortaya çıkabilecek yeni sorulara da açıktır.

- Derinlemesindedir çünkü katılımcıların anlayışlarının derinine inmek için tasarlanmıştır.

Yapılandırılmış görüşmeler çoğunlukla gözlemi de kapsayan çalışmalarla kullanılır. Çalışma oluşmaya başlarken kaç tane görüşmenin yapılacağı, görüşmelerin ne zaman yapılacağı, görüşmelerin ne kadar süreceği belirlenir. Yapılandırılmış görüşmeler ayrıca görüşmenin tek veri toplama aracı olduğunda da kullanılır (Hatch, 2002).

3.3.2. Gözlem

Gözlemin bilimde üçlü bir rolü vardır:

-Gözlem her şeyden önce olgular arasındaki ilişkilerin kurulmasına yarayan ilk bilgilerin kaynağı, başka bir deyimle bilimin hareket noktasıdır.

-İkinci olarak, kurulan varsayımların sınanmasında, başvuru araç gözlemdir.

-Gerçekleşmiş varsayımlardan kalkarak yapılan çıkarımların gerçekleşmesi de yine gözlem yoluyla olur.

Bu rollerin gerçekleşmesi için gözlemin özellikli olması gerekir. Bu özellikler: geçerlik, güvenilirlik ve nesnelliktir (Çakır, 2004).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin çeşitli yöntemler kullanılarak gruplandırılması ve özetlenmesi süreci olan verilerin analizinde içerik analizi kullanılarak değerlendirmeler yapılmıştır. İçerik analizi dökümanların, mülakat dökümlerinin ya da kayıtların karakterize edilmesi ve karşılaştırılması için kullanılan bir tekniktir. Amacı, katılımcıların görüşlerinin içeriklerinin sistematik olarak kodlanmasıdır. Böylece araştırmacı toplanan verilere aşina olmakta ve ayrıca verilerin daha ileri analizler için kullanılması kolaylaşmaktadır (Altunışık ve diğerleri, 2005, akt: Erdoğan, 2007).

3.5. Araştırma Süreci

Araştırmada uygulama basamaklarına geçilmeden önce literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin değerlendirilmesine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme soruları uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Toplam 12 Hafta süren uygulama aşamasında, dört üniteye ait birinci dönem konularına yönelik görüşme ve gözlem yapılmıştır. Görüşmeler her ünitenin sonunda düzenli olarak gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler için seçilen öğrencilerin başarı düzeylerinin alt, orta ve üst düzeyi temsil etmesine özellikle dikkat edilmiştir.

Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılı T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi aşağıda belirtilen birinci dönem konularına yönelik olarak yapılmıştır.

Tablo 3.1. Araştırma yapılan konular

ÜNİTELER	KONULAR
1. Ünite Bir Kahraman Doğuyor	. Yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti Mustafa Kemal Atatürk'ün Öğrenim Hayatı Mustafa Kemal Atatürk'ün Askerlik Hayatı Mustafa Kemal'in Şehirleri Askerlik Yolunda Adımlar
2. Ünite Milli Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler	İnci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti İnci Dünya Savaşının Sonu ve Mondros Ateşkes Antlaşması Devletin İç Durumu ve Cemiyetler Ulusal Bilincin Uyandırılması Yüksek Milletler Meclisine Karşı Ayaklanmalar Yüksek Milletinin İmha Planı: Sevr Antlaşması
3. Ünite Ya İstiklal Ya Ölüm	Doğu ve Güney Cepheleeri Kavramı Cephesi'nde Savaş Ulusal Kurultay Kongresi Ulusal Ganimet Günleri Ulusal Kalkan Millet Ulusal Dünya Ateşkes Antlaşması Ulusal Savaşçıların ve Edebiyatçıların Gözüyle Milli Mücadele
4. Ünite Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar	Ulusal Tanatın Kaldırılması Ulusal 1920'den Lozan'a

Araştırmada dokuz tema belirlenmiş olup bu temalar ve temalara ilişkin sorular sırasıyla aşağıdaki gibidir;

1. Tema: 8. Sınıf öğrencilerinin T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algıları nedir?

- T. C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini seviyor musunuz?
- I. Ünite de işlenen konuların ilginizi çektiğini düşünüyor musunuz?
- I. Ünite de ki konular ile ilgili ders işlenişini verimli buluyor musunuz?
- I. Ünite konuları ile ilgili ders işlenişinin niteliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- I. Ünite konularına yönelik olarak ders işleniş konusundaki beklentileriniz nelerdir?
- Derse aktif katılıyor musunuz?
- II. Ünite de işlenen konuların ilginizi çektiğini düşünüyor musunuz?
- II. Ünite konularına yönelik ders işleniş şeklini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- II. Ünite konularına yönelik yapılmasını istediğin etkinlikler nelerdir?
- Ders kitabı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- III. Ünite de dersin işlenişini nasıl değerlendiriyorsun?
- Kurtuluş savaşını anlatsan hangi sanat eseri ile anlatmak isterdin?

2. Tema: 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeyleri nedir?

- T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde ilk ünitenin Atatürk'ün Hayatı ile başlamasının nedeni nedir?
- Yaşadığı dönem koşullarının Atatürk'ün hayatına etkisi nedir?

- Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'nin devamı mıdır?

- Lozan Barış Antlaşması günümüzde geçerli midir?

3. Tema: 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları, anlama ve bilme düzeyleri nasıldır?

- Yaşanan tarihsel dönemin insan yaşamına etkisi var mıdır?

- Günümüz tarihsel koşullarının hayatımıza etkisi nelerdir?

- O dönem koşullarında Türk halkının durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- Atatürk gibi birisi olmak mümkün müdür?

- Fransız İhtilalinin tarihe etkileri nelerdir?

- Sanayi İnkılabının Türk ve Dünya tarihine etkileri nelerdir?

- Kurtuluş Savaşının ülkemize etkileri ne olmuştur?

- Kurtuluş Savaşının dünya tarihine etkileri ne olmuştur?

- Kurtuluş Savaşında güney cephesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kurtuluş Savaşında batı cephesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kurtuluş Savaşında doğu cephesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Savaş esnasında yapılan eğitim kongresini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Mustafa Kemal'in başkomutan seçilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Mustafa Kemal'in başkomutan olduktan sonra yayımladığı Tekalif-i Milliye emirlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kurtuluş savaşı sonunda imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması'nı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Saltanatın kaldırılmasının Türk tarihine etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Milli mücadele destekçileri kimlerdir?

- Ülkemizi işgal eden ülkeler hangileridir?

4. Tema: 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilme becerileri nasıldır?

- I. Üniteye katılmadığın noktalar var mı? Varsa nelerdir?

- I. Üniteye eksik bulduğun noktalar var mı? Varsa nelerdir?

- I. Ünite konularının öğrenilme nedenleri nedir?

- I. Üniteye en çok aklında kalan noktalar nelerdir?

- I. Ünitenin size en çok hangi açılardan katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

- II. Ünitenin size en çok hangi açılardan katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

- I. Dünya savaşının Osmanlı devletine etkileri nelerdir?

- Milli Mücadele döneminde halk neden örgütlenme ihtiyacı duymuştur?

- Milli Mücadele döneminde örgütlenilirken karşılaşılan zorluklar nelerdir?

- Azınlık ayaklanmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kurtuluş Savaşı döneminde savaştığımız azınlıklar ilr günümüzdeki ilişkilerimizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- II. Üniteye eksik bulduğunuz noktalar var mı? Varsa nelerdir?

- II. Üniteye katılmadığımız noktalar var mı? Varsa nelerdir?

- II. Üniteye en çok aklınızda kalan konu nedir?

- Milli Bağımsızlık deyince aklınıza ne geliyor, paylaşır mısınız?

- Milli Egemenlik deyince aklınıza ne geliyor, paylaşır mısınız?
- Kurtuluş Savaşı döneminde savaş yaptığımız ülkeler günümüzde tehdit midir?
- Sizce Kurtuluş Savaşının yapılma nedenleri nedir?
- Batı Cephesinde savaştığımız Yunanistan ile günümüzdeki ilişkilerimiz ne durumdadır değerlendiriniz?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili en çok etkilendiğiniz konu nedir?
- Kurtuluş Savaşının günümüze etkileri nelerdir?
- Lozan Barış Antlaşması ve Sevr Antlaşması arasındaki farklar nelerdir?

5. Tema: 8. Sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırma ve soruşturmaya yönelik algıları nedir?

- I. Ünite ile ilgili ek araştırma yaptınız mı?
- I. Ünite ile ilgili kitap okudunuz mu?
- I. Ünite ile ilgili film izlediniz mi?
- I. Ünite ile ilgili merak ettiğiniz noktalar nelerdir?
- II. Ünite ile ilgili merak ettiğiniz noktalar nelerdir?
- II. Ünite ile ilgili ek araştırmalar yaptınız mı?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili kitap okudunuz mu?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili resim sergisi gördünüz mü?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili hangi müzeleri gezdiniz?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili izlediğiniz tiyatro var mı?
- Kurtuluş Savaşı ile ilgili izlediğiniz film var mı?

- İşlenen konular ile ilgili geziye katıldınız mı?

6. Tema: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrencilerde tarih konularına yönelik algıları konusunda görüşleri nelerdir?

- Öğrencilerin tarih dersine ilgisi nasıldır?

- Öğrencilerin tarih konularına ilgili olmamalarının nedenleri nelerdir?

- Öğrenciler herhangi bir tarihi konuya ilişkin olarak kendi kendilerine araştırma yapmakta mıdır?

7. Tema: Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşleri nelerdir?

- Tarihsel düşünmeyi en çok etkileyen faktör nedir?

- Merkezi sınavların Tarihsel düşünme becerisini engelleyici bir etkisi var mıdır?

- Ders kitabını yeterli buluyor musunuz?

- Ders kitabının yetersiz olmasının nedenleri nelerdir?

- Öğretmenler için hizmetiçi eğitim bir gereklilik midir?

- Öğrencilerde Tarihsel düşünme becerisinin eksik olmasının nedenleri nedir?

- Öğrencilerde tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için neler yapılmalıdır?

- Öğrencilerin tarihi konuları öğrenme yöntemleri nelerdir?

- Eğitim sistemini en çok beğendiğiniz ülke hangisidir?

8. Tema: Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerdeki neden-sonuç ilişkisi kurma, olaylar arasında bağ kurma, Tarihsel yorum, eleştirel düşünme gibi Tarihsel düşünme becerilerini nasıl değerlendirmektedir?

- Öğrencilerin sordukları soruların niteliği nasıldır?
- Öğrencilerin neden-sonuç, bağ kurma nitelikleri nasıldır?
- Öğrencilerin tarih konularına objektif bakma düzeyleri nasıldır?
- Öğrencilerin tarih konularına yönelik yorum yapma düzeyi nasıldır?
- Öğrenciler tarafından yapılan araştırmaların niteliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri nasıldır?
- Öğrencilerin birincil ve ikincil kaynakları ayırt etme düzeyleri nasıldır?
- Öğrencilerin tarihi olayları günümüzle ilişkilendirme düzeyleri nasıldır?

9. Tema: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sınıfta Tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-teknik ve yaklaşımlar nasıldır?

- Öğrencilere ne tür proje ve performans ödevi verilmektedir?
- Öğrencilere uygulanan ölçme işleminin hazırlanma kriterleri nelerdir
- Sınıfta birincil el kaynak kullanılmakta mıdır?
- Sınıfta sözlü tarih çalışması yapılma durumu nedir?
- Sınıfta doküman analizi yapılma durumu nedir?
- Sınıfta tarihsel döneme ilişkin gazete haberi kullanıldı mı?
- Sınıfta uygulanan farklı etkinlikler var mı varsa nelerdir?
- Sınıfta farklı kaynaklardan yararlanma durumu nedir?

10. Tema: Sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçları nasıldır?

- Öğrenme düzeyleri açısından inceleme sonuçları nasıldır?

- Tarihsel olay ve olguların sunumu nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin soru sorma ve yanıt verme düzeyi nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğretim sürecindeki uygulamaları Tarihsel düşünme becerileri açısından nasıldır?

11. Tema: Sekizinci sınıf öğrencilerine yönelik tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçları nasıldır?

- Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarihsel olay ve olgularda bilişsel farkındalık düzeyi nedir?
- Sekizinci sınıf öğrencilerinin soru sorma ve yanıtlama düzeyleri nasıldır?
- Sekizinci sınıf öğrencilerinin öğrenme ve öğretim sürecindeki uygulama ve katılımları nasıldır?

12. Tema: Tarihsel olay ve olguların sunumunda kullanılan kaynaklar ve nitelikleri nelerdir?

- Öğrenme öğretim sürecinde kullanılan kaynaklar nelerdir?

Belirlenen temalara ilişkin gözlem ve görüşme verileri toplandıktan sonra, verilerin analizleri uzman görüşleri alınarak yapılmıştır. En son aşamada ise bulgular raporlaştırılarak yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Sekizinci sınıf öğrencilerinin T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algılarına ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan birincisi olan 8. Sınıf öğrencilerinin T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.1. Öğrencilerin tarih dersini sevme durumu

Tema	Kodlar	f
Tarih dersini sevme	<i>Evet(f:15)</i>	25
	<i>Seviyorum(f:6)</i>	
	<i>Biraz(f:2)</i>	
	<i>Sıkıcı(f:1)</i>	
	<i>Hayır(f:1)</i>	

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda tarih dersini sevme durumları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok “Evet(f:15)” cevabını vermişlerdir. Bundan sonra “Seviyorum(f:6)” kodunun ön plana çıktığı görülmüştür. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre sırasıyla “Biraz(f:2)”, “Sıkıcı(f:1)”, ve “Hayır(f:1)” cevapları verilmiştir. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Hayır, sıkıcı geliyor. Tarihle ilgilenmiyorum ki, işte hiç tarih okumuyorum ki.*

Öğrenci10: *Severim. Atatürk’le ilgili, savaşlarla ilgili konular var. Ondan sonra Atatürk’ün hayatını anlatıyor. Geçmiş şeylerle ilgili kitap, ders gibi bişeyler var.*

Tablo 4.2. Ünite konularına ilgi durumu

Tema	Kodlar	f
Ünite konularına ilgi durumu	<i>Evet ilgimi çekiyor(f:18)</i>	18

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda I. Ünite konularının ilgilerini çekip çekmeme durumu sorulmuştur. Öğrencilerin tamamı “Evet ilgimi çekiyor(f:18)” cevabını vermiştir.

Tablo 4.3. Ders işlenişinin verimliliği

Tema	Kodlar	f
Ders işlenişinin verimliliği	<i>Verimli(f:12)</i> <i>Biraz verimli(f:2)</i> <i>Sınıf sıkıntılı(f:2)</i> <i>Verimli değil(f:2)</i>	18

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda ders işlenişini verimli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda verimlilik konusunda en çok, “Verimli(f:12)” cevabını vermişlerdir. Bundan sonra “Biraz verimli(f:2)”, “Sınıf sıkıntılı(f:2)”, “Verimli değil(f:2)” cevapları yer almaktadır.

Öğrenci 8: *Evet. Yani derste hoca bize soruyor biz de cevap veriyoruz. Yazı yazıyoruz.*

Öğrenci 11: *Evet düşünüyorum. Öğretmen anlatıyor genelde konuyu bize. Slayt gösterme imkanı bulduğunda gösteriyor slaytlarla.*

Tablo 4.4. Ders işlenişi ile ilgili beklentiler

Tema	Kodlar	f
Ders işlenişi ile ilgili beklentiler	<i>Slayt(f:10), Kısa video(f:3), Yok(f:3), Test(f:3), Gezi(f:3), Film(f:2), Araştırma ödevi(f:2), Canlandırma(f:2), Hoca kızar(f:1), Tablet(f:1), Farklı şeyler(f:1), Harita(f:1), Yarışma(f:1), Kompozisyon(f:1), Pano çalışması(f:1)</i>	33

Tablo 4.4’da görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda ders işlenişine yönelik beklentileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda beklentiler konusunda en çok “Slayt(f:10)” cevabını vermişlerdir. Bundan sonra öğrencilerin beklentileri konusunda, “Yok(f:3)”, “Test(f:3)”, “Gezi(f:3)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre sırasıyla, “Film(f:2)”, “Araştırma ödevi(f:2)”, “Canlandırma(f:2)”, “Hoca kızar(f:1)”, “Tablet(f:1)”, “Farklı şeyler(f:1)”, “Harita(f:1)”, “Yarışma(f:1)”, “Kompozisyon(f:1)”, “Pano çalışması(f:1)” cevapları verilmiştir.

Öğrenci15: *Daha fazla slayt oluşturulup mesela sunulsaydı herkes mesela dinlemek isteyebilirdi. Yani ilgisini çekerdi.*

Öğrenci13: *Mesela Çanakkale savaşında sekizlerdeki öğrencilerin ilk olarak Çanakkale’ye götürülmesi ve orada nasıl başarılı olunduğunun anlatılması.*

Tablo 4.5. İkinci ünite de ders işlenişinin verimliliğinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Ders işlenişinin verimliliği	<i>Verimli(f:9) Kararsız(f:5) Verimsiz(f:2) Değişiklik yapılmalı(f:1) Kararsız(f:1)</i>	18

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda II. ünite de ders işlenişini verimli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda verimlilik konusunda en çok, “Verimli(f:9)” buldukları cevabını vermişlerdir. Bundan sonra “Biraz kararsız(f:5)”, “Verimsiz(f:2)”, “Değişiklik yapılmalı(f:2)”, “Kararsız(f:1)” cevapları yer almaktadır.

Öğrenci4: İyi aslında ama sınıfımızdaki bazı öğrenciler yüzünden anlayamıyorum.

Öğrenci14: Hocamız iyi işliyor. Anlatıyor, soruları cevaplıyoruz, film izliyoruz.

Tablo 4.6. Öğrencinin derse aktif katılma durumu

Tema	Kodlar	f
Aktif katılma durumu	<i>Evet(f:12)</i> <i>Hayır(f:4)</i> <i>Dershaneye gidenler daha aktif(f:1)</i> <i>Yazmaktan katılamıyoruz(f:1)</i>	18

Tablo 4.6.'de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda derse aktif katılma durumları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda en çok "Evet(f:12)" kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla "Hayır(f:4)", "Dershaneye gidenler daha aktif(f:1)", "Yazmaktan katılamıyoruz(f:1)" cevapları yer almaktadır.

Tablo 4.7. İkinci üniteye dair öğrencinin ilgi durumu

Tema	Kodlar	f
İlgi durumu	<i>Evet(f:17)</i> <i>Kararsız(f:1)</i>	18

Tablo 4.7'da görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda II. Ünite konularına karşı ilgi durumları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda neredeyse tamamının "Evet(f:17)" cevabını verdiği görülmektedir. Bundan sonra "Kararsız(f:1)" kodu gelmektedir.

Tablo 4.8. Üniteye dair yapılması istenen etkinlikler

Tema	Kodlar	f
Yapılması istenen etkinlikler	<i>Slayt(f:8), gezi(f:6), canlandırma(f:6), film(f:5), Tiyatro(f:3), Müze gezisi(f:3), Çanakkale gezisi(f:3), Görsel şeyler(f:2), teknoloji(f:1), test(f:1), ev ödevi(f:1), savaş oyunları(f:1), masa oyunları(f:1), video(f:1), tarihi günlerde değişik faaliyetler(f:1), kitap okuma(f:1), detaylı bilgi(f:1), anıtkabir gezisi(f:1), Atatürk'ün özel hayatı(f:1), oyun(f:1), yarışma(f:1), Müzikli anlatım(f:1)</i>	50

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda II. Üniteye yönelik olarak yapılmasını istedikleri etkinlikler sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Slayt(f:8)”, “Gezi(f:6)”, “Canlandırma(f:6)”, “Film(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Tiyatro(f:3)”, “Müze gezisi(f:3)”, “Çanakkale gezisi(f:3)”, “Görsel şeyler(f:2)”, “Teknoloji(f:1)”, “Test(f:1)”, “Ev ödevi(f:1)”, “Savaş oyunları(f:1)”, “Masa oyunları(f:1)”, “Video(f:1)”, “Tarihi günlerde değişik faaliyetler(f:1)”, “Kitap okuma(f:1)”, “Detaylı bilgi(f:1)”, “Anıtkabir gezisi(f:1)”, “Atatürk’ün özel hayatı(f:1)”, “Oyun(f:1)”, yarışma(f:1), Müzikli anlatım(f:1) kodları yer almaktadır.

Öğrenci3: *Teknoloji daha çok kullanılsın. Müzelere gezi olsun.*

Öğrenci17: *Ara sıra mesela öğretmenin küçük not aldırıp onu slayt yapmamızı, müzikle anlatmamızı veya canlandırmamızı isterdim.*

Tablo 4.9. Ders kitabı hakkındaki düşünce

Tema	Kodlar	f
Ders kitabı hakkındaki düşünce	<i>Yeterli değil(f:13), Kullanmıyoruz(f:7), Yeterli(f:4), Az bilgi olması(f:2), Çok resimli(f:1), Saçma(f:1), Kullanıyoruz(f:1), Sıkıcı(f:1), net değil(f:1), test az(f:1)</i>	32

Tablo 4.9’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda ders kitaplarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Yeterli değil(f:13)”, “Kullanmıyoruz(f:7)”, “Yeterli(f:4)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Az bilgi olması(f:2)”, “Çok resimli(f:1)”, “Saçma(f:1)”, “Kullanıyoruz(f:1)”, “Sıkıcı(f:1)”, “Net değil(f:1)”, “Test az(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Sürekli resim koymuşlar zaten, bilgi yok sadece birbirlerinin konuşmalarını koymuşlar. Yeterli değil bence.*

Öğrenci6: *Yeterli değildi, cemiyetler falan düzgün verilmemişti. Ama ondan sonra iyiymiş hoca öyle dedi.*

Tablo 4.10. Dersin işleniş şekli

Tema	Kodlar	f
Ders işleniş şekli	<i>Yazma(f:15), Düz anlatım(f:13), Slayt(f:9), Soru çözüme(f:9), Ders kitabı okuma(f:6), Film(f:4), Öğretmen notu(f:2), Video(f:1), Sözlü(f:1), Tekrar(f:1)</i>	61

Tablo 4.10’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda sınıfta dersin nasıl işlendiği sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Yazma(f:15)”, “Düz anlatım(f:13)”, “Slayt(f:9)”, “Soru çözüme(f:9)”, “Ders kitabı okuma(f:6)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Film(f:4)”, “Öğretmen notu(f:2)”, “Video(f:1)”, “Sözlü(f:1)”, “Tekrar(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Slayt, film yazı yazıyoruz. Soru soruyor.*

Öğrenci9: *Öğretmenimiz anlattı. Yazı yazdık, soru sordu öğretmen. Tekrar ettik test çözdük.*

Tablo 4.11. Kurtuluş Savaşını anlatmak istediği sanat eseri

Tema	Kodlar	f
Anlatılmak istenen sanat eseri	<i>Tiyatro(f:6) Sinema(f:5) Resim(f:4) Şiir(f:3)</i>	18

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşını nasıl bir sanat eseri ile anlatmak istedikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Tiyatro(f:6)” ve “Sinema(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Resim(f:4)” ve “Şiir(f:3)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Tiyatro insanlara daha etkili olur sonuçta. Tiyatro gösterisi yapardım. Bir bölüm de kadınları anlatırdı yaptıkları şeyleri, bir bölümde cepheyi anlatırdı cephenin arkasındaki hasta insanları. Ayağı bacağı kırılmış insanlar ve hala nasıl savaşmak istediklerini anlatırdı. Atatürk’ü anlatırdı.*

Öğrenci5: Ben tablo yapmak isterdim. Böyle bir yanda halkın hali gözükecek. Bir yanda savaş gözükecek. İşte o andaki taşıyan herkes, silahlar, askerler...

4.2. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeylerine ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan ikincisi olan 8. sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeyleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.12. İlk ünitenin Atatürk'ün hayatı ile başlama nedeni

Tema	Kodlar	f
Atatürk'ün Hayatı ile başlama nedeni	Türkiye'nin lideri ve kurucusu olması(f:7) Atatürk'ün vatanı kurtarması(f:6), Modern ülkenin temeli olması(f:2), Kitabın adı(f:2), Atatürk'ü yakından tanımak(f:2), Türkiye'nin dönüm noktası olması(f:1), Türkiye için savaşan kişi olması(f:1), İlk akla gelen kişi olması(f:1)	22

Tablo 4.12'de görüldüğü gibi, öğrencilere ikinci tema doğrultusunda ilk ünitenin Atatürk'ün hayatı ile başlama nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Türkiye'nin lideri ve kurucusu olması(f:7)”, “Atatürk'ün vatanı kurtarması(f:6)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Modern ülkenin temeli olması(f:2)”, “Kitabın adı(f:2)”, “Atatürk'ü yakından tanımak(f:2)”, “Türkiye'nin dönüm noktası olması(f:1)”, “Türkiye için savaşan kişi olması(f:1)”, “İlk akla gelen kişi olması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: Tarihte, Türkiye'nin dönüm noktası Atatürk. O zaman Türkiye yoktu ama Osmanlı'nın dönüm noktasıydı. O noktadan başlamak istemiş olabilirler.

Öğrenci17: Çünkü başlatan o zaten ülkeyi. Ülkeyi kuran ve başlatan kişi.

Tablo 4.13. Yaşadığı dönemin Atatürk'ün hayatına etkisi

Tema	Kodlar	f
Yaşadığı dönemin Atatürk'ün hayatına etkisi	<i>Savaşması(f:10), Asker olması(f:5), Farklı kültürleri tanıma(f:5), Kötü etki(f:3), Selanik'in iyi etkisi(f:3), Okuma isteği(f:3), Vatan sevgisi(f:2), İleri görüşlü olması(f:2), Fransızca öğrenmesi(f:1), Padişaha güvenmemesi(f:1)</i>	35

Tablo 4.13'de görüldüğü gibi, öğrencilere ikinci tema doğrultusunda Yaşadığı tarihsel dönemin Atatürk'ün hayatına etkileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Savaşması(f:10)”, “Asker olması(f:5)”, “Farklı kültürleri tanıma(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Kötü etki(f:3)”, “Selanik'in iyi etkisi(f:3)”, “Okuma isteği(f:3)”, “Vatan sevgisi(f:2)”, “İleri görüşlü olması(f:2)”, “Fransızca Öğrenmesi(f:1)”, “Padişaha güvenmemesi(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *Osmanlı'nın durumu o zaman biraz kötüydü savaşıyordu. Bu Atatürk'ü kötü etkilemiştir.*

Öğrenci7: *Etkilemiştir. Mesela Selanik çokuluslu bir yapıya sahip, burdan hoşgörü, diğer ulusların da geleneklerini öğrenmişti.*

Tablo 4.14. Türkiye Cumhuriyeti'ni Osmanlı Devleti'nin devamı olarak görme durumu

Tema	Kodlar	f
Osmanlı Devleti'nin devamı olma durumu	<i>Hayır(f:11), Evet(f:7), Farklıyız(f:4), Soyumuz(f:2), Tam olarak değil(f:1), Bağıımız var(f:1), Ülkemiz yeni bir sayfa(f:1), Kültür olarak hayır(f:1), Ülkemizi itilaf devletine bıraktılar(f:1), Dedelerimiz(f:1)</i>	30

Tablo 4.14'da görüldüğü gibi, öğrencilere ikinci tema doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'ni Osmanlı Devleti'nin devamı olarak görüp görmeme durumu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Hayır(f:11)”, “Evet(f:7)” ve “Farklıyız(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Soyumuz(f:2)”, “Tam olarak değil(f:1)”, “Bağıımız var(f:1)”, “Ülkemiz yeni bir sayfa(f:1)”, “Kültür olarak hayır(f:1)”, “Ülkemizi itilaf devletine bıraktılar(f:1)”, “Dedelerimiz(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Bir bakıma evet hem soyumuz oraya dayanıyor. Ama sonuçta yeni bir yönetim geldi. Tam olarak değil ama yine de bir bağımız var.*

Öğrenci13: *Hayır görmüyorum. Osmanlı padişahlık halifelik istiyordu. Türkiye Cumhuriyeti ise bağımsızlık yani tamamen faklılar.*

Tablo 4.15. Lozan Barış antlaşmasının geçerli olup olmama durumu

Tema	Kodlar	f
Lozan'ın geçerliliği	<i>Bilmiyorum(f:12), 2023'e kadar devam edecek(f:3), Yok galiba(f:2), Günümüzde geçerli(f:1)</i>	18

Tablo 4.15'de görüldüğü gibi, öğrencilere ikinci tema doğrultusunda Lozan Barış Antlaşması'nın günümüzde geçerli bir antlaşma olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok “Bilmiyorum(f:12)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “2023'e kadar devam edecek(f:3)”, “Yok galiba(f:2)”, “Günümüzde geçerli(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci7: *Bilmiyorum onu ama şu an kapitülasyonlar yok. O zaman da kaldırılmıştı o yüzden belki olabilir.*

Öğrenci13: *2023 e kadar devam ediyor. 100 yıllıkmiş. Şu an geçerli. Sonra madenlerimizi işleyebileceğiz yeraltı kaynaklarımız örneğin % 70 bor var ama işleyemiyoruz. Örneğin 2'ye sattığımızı 5'e alıyoruz. Zarara giriyoruz 2023'e kadar böyle giderse rahat bir nefes alabileceğiz.*

4.3. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeylerine ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan üçüncüsü olan 8. Sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeyleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.16. Yaşanan tarihsel dönemin insan yaşamına etkisi

Tema	Kodlar	f
insan yaşamına etki	Var(f:18)	18

Tablo 4.16’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Yaşanan tarihsel dönemin koşullarının insan hayatına etkisi sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, öğrencilerin tamamının “Var(f:18)” kodunu belirttikleri görülmüştür.

Tablo 4.17. Günümüz şartlarının hayatımıza etkisi

Tema	Kodlar	F
Günümüz şartlarının etkisi	Daha iyi koşulların olması(f:9), Daha özgür olma(f:8), Okula gelebilme hakkı(f:4), Teknolojinin olması(f:4), Kaliteli eğitim olması(f:3), Kötü etki(f:3), Düşünce özgürlüğü(f:2), Kız çocuklarının okuyabilmesi(f:2), Şehit verme(f:1), Geriye dönüşün olumsuz etkisi(f:1), Kadın erkek ayırımı olması(f:1)	38

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda günümüzdeki tarihi koşulların yaşamımızı nasıl etkilediği sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Daha iyi koşulların olması(f:9)” ve “Daha özgür olma(f:8)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Okula gelebilme hakkı(f:4)”, “Teknolojinin olması(f:4)”, “Kaliteli eğitim olması(f:3)”, “Kötü etki(f:3)”, “Düşünce özgürlüğü(f:2)”, “Kız çocuklarının okuyabilmesi(f:2)”, “Şehit verme(f:1)”, “Geriye dönüşün olumsuz etkisi(f:1)”, “Kadın erkek ayırımı olması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci11: *Gelişmiş bir teknolojiye sahibiz. Teknolojiyi destekliyorum kesinlikle.*

Öğrenci16: *Bu dönem mesela benim hayatımı iyi yönde etkiliyor. Mesela eğitim öğretim çok iyi, ne istesek oluyor zaten. Şu an eskiye göre koşullar daha iyi.*

Tablo 4.18. Halkın Durumu

Tema	Kodlar	f
Halkın Durumu	<i>Kötü(f:9), Kurtulma isteği(f:4), Direnme çabası(f:4), Malzeme yetersizliği(f:3), Atatürk'e güven duyma(f:3), Fakir(f:3), Padişah destek vermemiş(f:3), Vatansaver(f:2), Sefil(f:1), protesto/miting (f:1), yorgun(f:1), koruma isteği(f:1), iletişimin kesik olması(f:1), Demiryollarının alınması(f:1), sessiz kalmadı(f:1), Bilgilenmeye başladı(f:1)</i>	40

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda O dönem koşullarında Türk halkının durumu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, “Kötü(f:9)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Kurtulma isteği(f:4)”, “Direnme çabası(f:4)”, “Malzeme yetersizliği(f:3)”, “Atatürk’e güven duyma(f:3)”, “Fakir(f:3)”, “Padişah destek vermemiş(f:3)”, “Vatansaver(f:2)”, “Sefil(f:1)”, “Protesto/miting(f:1)”, “Yorgun(f:1)”, “Koruma isteği(f:1)”, “İletişimin kesik olması(f:1)”, “Demiryollarının alınması(f:1)”, “Sessiz kalmadı(f:1)”, “Bilgilenmeye başladı(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Çok kötü durumdaydı kendini toplamak için elinden ne geldiye yaptılar. Kendi eşyaları ile savaştılar.*

Öğrenci6: *Halk bir yandan direnmeye çalışıyor bir yandan ayakta kalmaya çalışıyor. Yani ama yine de pes etmiyorlar.*

Tablo 4.19. Atatürk gibi olmanın mümkün olup olmama durumu

Tema	Kodlar	F
Atatürk gibi olunma durumu	<i>Olunamaz(f:13) Olunabilir(f:5) Doğuştan(f:1)</i>	19

Tablo 4.19’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Atatürk gibi bir insan olma durumunun mümkün olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Olunamaz(f:13)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Olunabilir(f:5)” ve “Doğuştan(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci10: *Olağanüstü, başarılı, inkılapçı, ileri görüşlü, isteyen bir insan Atatürk gibi olamaz.*

Öğrenci18: *Akıyla, zekasıyla olağanüstü bir insan. İsteyen biri çalışırsa Atatürk gibi olabilir.*

Tablo 4.20. Fransız ihtilalinin etkilerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Fransız ihtilalinin etkisi	<i>Hatırlamıyorum(f:8), Dünya Tarihine kötü etki(f:5), Osmanlı Devleti'ne kötü etki(f:5), Milliyetçilik(f:3), Çok uluslu devletlerin parçalanması(f:2),Savaşa neden olma(f:2), Dünya tarihi açısından olumlu(f:2), Karışıklığa neden olma(f:1), Sömürgeciliğin başlama nedeni(f:1), Azınlık ayaklanmalarının başlama nedeni(f:1), Hem olumlu hem olumsuz etki(f:1)</i>	31

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Fransız İhtilali’nin Türk ve Dünya tarihine etkileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Hatırlamıyorum(f:8)”, “Dünya Tarihine kötü etki(f:5)”, “Osmanlı Devleti’ne kötü etki(f:5)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Milliyetçilik(f:3)”, “Çok uluslu devletlerin parçalanması(f:2)”, “Savaşa neden olma(f:2)”, “Dünya tarihi açısından olumlu(f:2)”, “Karışıklığa neden olma(f:1)”, “Sömürgeciliğin başlama nedeni(f:1)”, “Azınlık ayaklanmalarının başlama nedeni(f:1)”, “Hem olumlu hem olumsuz etki(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci7: *Milli düşünceyi daha çok ortaya çıkardı ama bu da çok uluslu devletler açısından kötü oldu. Dünya tarihi açısından olumludur, bizim tarihimiz açısından değil.*

Öğrenci9: *Olumsuz bir şey I. Dünya Savaşının başlamasına neden oldu.*

Tablo 4.21. Sanayi İnkılabının etkisinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	F
Sanayi İnkılabının etkisi	<i>Dünya tarihine iyi etki(f:10), Osmanlı Tarihine kötü etki(f:5), Hatırlamıyorum(f:4), Makina gücüne geçme(f:4), Üretimin artması(f:3), olumsuz etki(f:2), Sömürgecilik başladı(f:2), abrikaların kurulması(f:2), Teknolojik gelişim(f:2), Matbaa kullanımı(f:2), Birinci dünya savaşının başlamasına neden olma(f:1), Hayatın kolaylaşması(f:1), Ucuz satım yapılması(f:1), Buharlı makinaların kullanılması(f:1), Bilmiyorum(f:1), Ticaretin artması(f:1)</i>	42

Tablo 4.21.'de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Sanayi inkılabının Türk ve Dünya tarihine etkileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Dünya tarihine iyi etki(f:10)” ve “Osmanlı Tarihine kötü etki(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Hatırlamıyorum(f:4)”, “Makina gücüne geçme(f:4)”, “Üretimin artması(f:3)”, “Olumsuz etki(f:2)”, “Sömürgecilik başladı(f:2)”, “Fabrikaların kurulması(f:2)”, “Teknolojik gelişim(f:2)”, “Matbaa kullanımı(f:2)”, “Birinci Dünya Savaşının başlamasına neden olma(f:1)”, “Hayatın kolaylaşması(f:1)”, “Ucuz satım yapılması(f:1)”, “Buharlı makinaların kullanılması(f:1)”, “Bilmiyorum(f:1)”, “Ticaretin artması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *İnsan gücü gidip yerini makinalar almıştır. Bir çok kişi bu yüzden işten atılmıştır. Bir yönden kötü bir yandan iyi etkileri vardır.*

Öğrenci13: *Sanayi inkılabı Osmanlı devletini kötü etkilemiştir. Mesela Osmanlı'da tütün ikenler vardır ama tütün fabrikası yoktur.*

Tablo 4.22. Kurtuluş Savaşı'nın ülkemize etkileri

Tema	Kodlar	f
Kurtuluş Savaşı'nın Etkileri	<i>Yeniden kurulma(f:5), İnsan kaybı(f:4), Padişahın gitmesi(f:1), Demokrasi(f:1), Eğitimin ilerlemesi(f:1), Özgürlük(f:1), Yeni yönetim şekli(f:1), yoksul kalma(f:1), Dünya tarihinde ilk olma(f:1), Bağımsızlık(f:1), Kazanım(f:1), Askerlerin sevinmesi(f:1)</i>	19

Tablo 24’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşının ülkemize etkileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Yeniden kurulma(f:5)” ve “İnsan kaybı(f:4)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Padişahın gitmesi(f:1)”, “Demokrasi(f:1)”, “Eğitimin ilerlemesi(f:1)”, “Özgürlük(f:1)”, “Yeni yönetim şekli(f:1)”, “Yoksul kalma(f:1)”, “Dünya tarihinde ilk olma(f:1)”, “Bağımsızlık(f:1)”, “Kazanım(f:1)”, “Askerlerin sevinmesi(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *Padişah gitti demokratik bir sistem geldi. Eğitim ilerledi.*

Öğrenci15: *Bi kere yeni bir devlet kurduk ülke oluşturduk. Tüm dünya ülkeleri bunu gördü ilk defa böyle bir şey yaşandı. Çökmüş durumdayken yeniden kuruldu.*

Tablo 4.23. Kurtuluş savaşının dünya tarihine etkisi

Tema	Kodlar	f
Dünya Tarihine etki	<i>Dünya tarihini etkiledi(f:16), Örnek alındı(f:7), Toprak kaybı oldu(f:2), Dünyada tanındık(f:2), Afganistan’ın hayranlığı(f:1), Fransızların çökmesi(f:1), Yunanlıların çökmesi(f:1), Cesaret verme(f:1), Yeni devletlerin kurulması(f:1), Atatürk’ün tanınması(f:1), Mucizevi savaş(f:1), etkisi yok(f:1)</i>	35

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşının dünya tarihine etkileri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Dünya tarihini etkiledi(f:16)” ve “Örnek alındı(f:7)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Toprak kaybı oldu(f:2)”, “Dünyada tanındık(f:2)”, “Afganistan’ın hayranlığı(f:1)”, “Fransızların çökmesi(f:1)”, “Yunanlıların çökmesi(f:1)”, “Cesaret verme(f:1)”, “Yeni devletlerin kurulması(f:1)”, “Atatürk’ün tanınması(f:1)”, “Mucizevi savaş(f:1)”, “Etkisi yok(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Tabi hocam Fransızlar, Yunanlılar çöktü. Savaşı biz aldık.*

Öğrenci9: *Bence olmuştur en azından biz Türkiye olarak tanınmışızdır dünya tarihinde. Örnek alan ülkeler olmuştur.*

Tablo 4.24. Güney cephesini değerlendirme

Tema	Kodlar	f
Güney cephesini değerlendirme	<i>Kendi kendilerine kurtulma çabası(f:10), Halkın fedakarlığı(f:8), Maraş'a Kahraman ünvanı verilmesi(f:5), Sütçü İmam(f:5), Urfa'ya Şanlı ünvanı verilmesi(f:5), Antep'e Gazi ünvanının verilmesi(f:4), Halk savaşı(f:3), Kuvay-i Milliye(f:3), Fransa(f:2), Zafer(f:1), Adana(f:1), Ali Saip(f:1), Düzensiz birlikler(f:1), Ermeni(f:1), Tehcir yasası(f:1), Bilmiyorum(f:1), Vatan sevgisi(f:1), Kendileri ile gurur duyma(f:1), Kara yılan(f:1), Çok çatışma(f:1)</i>	56

Tablo 4.24'da görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşındaki güney cephesini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Kendi kendilerine kurtulma çabası (f:10)”, “Halkın fedakarlığı (f:8)”, “Maraş'a Kahraman ünvanı verilmesi (f:5)”, “Sütçü İmam (f:5)”, “Urfa'ya Şanlı ünvanı verilmesi (f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Antep'e Gazi ünvanının verilmesi(f:4)”, “Halk savaşı (f:3)”, “Kuvay-i Milliye(f:3)”, “Fransa (f:2), Zafer (f:1)”, “Adana (f:1)”, “Ali Saip(f:1)”, “Düzensiz birlikler(f:1)”, “Ermeni(f:1)”, “Tehcir yasası(f:1)”, “Bilmiyorum(f:1)”, “Vatan sevgisi (f:1)”, “Kendileri ile gurur duyma(f:1)”, “Kara yılan (f:1)”, “Çok çatışma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci5: *Kara Yılan, Sütçü İmam bir de Şahin Bey vardı. Halkın kendi topraklarını koruması için mücadele verdiler.*

Öğrenci 10: *Ordu olmaması kötü bir şey ama halk elinden geleni yaptı.*

Tablo 4.25. Batı Cephesini değerlendirme

Tema	Kodlar	f
Batı Cephesi	<i>Büyük savaşlar yaşandı(f:4), İtilaf Devletleri'nin Yunanlıları kışkırtması(f:4), En önemli savaşların yaşanması(f:3), Yunanlıların Ege'yi alma planı(f:3), İzmir'in işgali(f:3), ilk düzenli ordu(f:2), Düşmanı geri gönderme(f:2), Sakarya savaşı(f:2), Eskişehir(f:2), Hatırlamıyorum(f:2), Yunanistan'ın hain planı(f:1), Düşmana vermemek için savaş(f:1), Ülkenin bir kısmının alınması(f:1), Bristol raporu(f:1), Haklı olduğumuz cephe(f:1), Büyük cephe(f:1), Büyük başarı(f:1), Lozan Barış Ant(f:1), Mecburen savaş(f:1), Büyük Taarruz(f:1), I. İnönü(f:1), II. İnönü(f:1), Mustafa Kemal'in çabası(f:1), Rusya'ya giden yardımları engelleme isteği(f:1), İstanbul'u ele geçirme isteği(f:1)</i>	42

Tablo 4.25'de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşındaki batı cephesini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketlen çok, “Büyük savaşlar yaşandı(f:4)”, “İtilaf Devletleri'nin Yunanlıları kışkırtması(f:4)”, “En önemli savaşların yaşanması (f:3)”, “Yunanlıların Ege'yi alma planı(f:3)”, “İzmir'in işgali(f:3)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “İlk düzenli ordu(f:2)”, “Düşmanı geri gönderme (f:2)”, “Sakarya Savaşı(f:2)”, “Eskişehir(f:2)”, “Hatırlamıyorum (f:2)”, “Yunanistan'ın hain planı(f:1)”, “Düşmana vermemek için savaş(f:1)”, “Ülkenin bir kısmının alınması (f:1)”, “Bristol raporu (f:1)”, “Haklı olduğumuz cephe(f:1)”, “Büyük cephe(f:1)”, “Büyük başarı(f:1)”, “Lozan Barış Ant(f:1)”, “Mecburen savaş (f:1)”, “Büyük Taarruz (f:1)”, “I. İnönü (f:1)”, “II. İnönü(f:1)”, “Mustafa Kemal'in çabası(f:1)”, “Rusya'ya giden yardımları engelleme isteği (f:1)”, “İstanbul'u ele geçirme isteği (f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci15: *Batı cephesinde daha çok savaş oldu Eskişehir, Sakarya, Büyük Taarruz. Büyük taarruz artık en son savaş, kurtuluş savaşının bittiği yer o yüzde önemli.*

Öğrenci17: *Ülkemiz için önemli savaşların hepsi orada olmuş.*

Tablo 4.26. Doğu cephesini değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Doğu cephesinin değerlendirilmesi	<i>Ermeni Devleti kurma isteği(f:6), Hatırlamıyorum(f:4), Milliyetçilik akımı(f:2), Göç kanunu(f:2), İhanet etme(f:2), İngilizlerin kışkırtması(f:2), Fransızlara uyup savaşma(f:2), Ülkemizi ele geçirme isteği(f:1), Kendi içimizden çıkan kötülük(f:1), Fransız ihtilalinin etkisi(f:1), Anadolu'da katliam yapıldı(f:1), Abdülmecit'e suikast(f:1), Soykırım iddiası(f:1), Başarılı savaş(f:1)</i>	27

Tablo 4.26’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşındaki doğu cephesini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Ermeni Devleti kurma isteği(f:6)”, “Hatırlamıyorum(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Milliyetçilik akımı(f:2)”, “Göç kanunu(f:2)”, “İhanet etme(f:2)”, “İngilizlerin kışkırtması(f:2)”, “Fransızlara uyup savaşma(f:2)”, “Ülkemizi ele geçirme isteği(f:1)”, “Kendi içimizden çıkan kötülük(f:1)”, “Fransız ihtilalinin etkisi(f:1)”, “Anadolu’da katliam yapıldı(f:1)”, “Abdülmecit’e suikast(f:1)”, “Soykırım iddiası(f:1)”, “Başarılı savaş(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *Kadınlarımıza filan tecavüz ettiler. Kötü bişey tabi ki. Onlar da Fransızlara uyup savaşmıştı.*

Öğrenci7: *Ermenilerde biraz Fransız İhtilalinden ayaklanmışlardı. Azınlık oldukları için.*

Tablo 4.27. Savaş esnasında yapılan eğitim kongresinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Eğitim Kongresinin değerlendirilmesi	<i>Eğitime verilen önem(f:13), Cahillikle savaş(f:5), Kız-erkek ayrımı yapılmayacağını belirtmesi(f:3), Olumlu(f:2), Atatürk'ün ileri görüşlü olması(f:2), Atatürk'ün disiplinli oluşu(f:1), Kalemle çaba vermeleri(f:1), Diğer ülkelerden geri kalınmaması için(f:1), Adaletli olması(f:1), Gerek yoktu(f:1), Halka eğitimin önemini göstermek için(f:1),</i>	31

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı esnasında Atatürk tarafından düzenlenen eğitim kongresini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Eğitime verilen önem (f:13)”, “Cahillikle savaş(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Kız-erkek ayrımı yapılmayacağını belirtmesi(f:3)”, “Olumlu (f:2)”, “Atatürk’ün ileri görüşlü olması (f:2)”, “Atatürk’ün disiplinli oluşu (f:1)”, “Kalemle çaba vermeleri (f:1)”, “Diğer ülkelerden geri kalınmaması için(f:1)”, “Adaletli olması (f:1)”, “Gerek yoktu(f:1)”, “Halka eğitimin önemini göstermek için (f:1)”, kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Eğitimli disiplinli olduğu, Atatürk ün ne kadar tertipli disiplinli bir adam olduğu. Sadece savaşarak değil çocuklar tüfek tutarak değil kalemle çaba vermelerini bilgiyle donanmalarını söylüyor.*

Öğrenci9: *Atatürk eğitime önem verdiğini orda gösteriyor. Savaş sırasında gitmesi, yani ülkesinin cahillikle yaşamasını istemiyor. Eğitim görmesini, diğer ülkelerden geri kalmaması gerektiğini belirtiyor o yüzden gitti.*

Tablo 4.28. Mustafa Kemal'in Başkomutan seçilmesinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Başkomutanlığın değerlendirilmesi	<i>Doğru seçim(f:8), Kurtulmak için gereklilik(f:5), Seçilmesi mantıklı(f:5), Atatürk'e güven(f:3), Atatürk en iyi komutan(f:3), İleri görüşlü olma(f:3), Atatürk'ün çok yönlü olması(f:2), Atatürk'ün zeki olması(f:2), Cesur lider(f:2), Daha hızlı kararlar almak(f:2), Savaşçı(f:1), Mücadeleci(f:1), İnkılapçı(f:1), Demokratik değil(f:1), Üç aylık olduğu için Mustafa Kemal'in demokrattığı(f:1), Atatürk başarısız olsun diye seçenler oldu(f:1)</i>	41

Tablo 4.28'da görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşı esnasında Mustafa Kemal'e verilen başkomutanlık yetkisini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Doğru seçim(f:8)”, “Kurtulmak için gereklilik(f:5)”, “Seçilmesi mantıklı(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Atatürk'e güven(f:3)”, “Atatürk en iyi komutan(f:3)”, “İleri görüşlü olma(f:3)”, “Atatürk'ün çok yönlü olması(f:2)”, “Atatürk'ün zeki olması(f:2)”, “Cesur lider(f:2)”, “Daha hızlı kararlar almak(f:2)”, “Savaşçı(f:1)”, “Mücadeleci(f:1)”, “İnkılapçı(f:1)”, “Demokratik değil(f:1)”, “Üç aylık olduğu için Mustafa Kemal'in demokrattığı(f:1)”, “Atatürk başarısız olsun diye seçenler oldu(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *Bence en doğru seçim buydu. Bütün savaşların sonunda O vardı, O yönlendirdi. Çok yardımı oldu fazlasıyla, Onun sayesinde doğru seçim.*

Öğrenci7: *Atatürk daha hızlı ve daha iyi kararlar alınması için başkomutanlığa seçilmiştir. Bence aralarındaki en zekisi O. O yüzden onu seçmişlerdir.*

Tablo 4.29. Tekalif-i milliye emirlerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Tekalif-i milliye emirlerinin değerlendirilmesi	<i>Doğru bir karar olması(f:9), Alınanların geri verilmesi(f:6), Gerekli malzemelerin toplanması(f:6), İnsanların fedakarlığı(f:5), İnsanların savaşa katkısı(f:2), mecbur kalınması(f:2), Kendilerinden sonrakileri düşünme(f:1), Bunun sayesinde savaş kazanma(f:1), Para yokluğu(f:1), Yardım(f:1), Birliktelik(f:1)</i>	35

Tablo 4.29’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı esnasında yayımlanan Tekalif-i Milliye Emirlerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok “Doğru bir karar olması(f:9)”, “Alınanların geri verilmesi(f:6)”, “Gerekli malzemelerin toplanması(f:6)”, “İnsanların fedakarlığı(f:5)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “İnsanların savaşa katkısı(f:2)”, “Mecbur kalınması(f:2)”, “Kendilerinden sonrakileri düşünme(f:1)”, “Bunun sayesinde savaş kazanma(f:1)”, “Para yokluğu(f:1)”, “Yardım(f:1)”, “Birliktelik(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci9: *En azından savaşa hani bütün halkla katılmışlar. Onlar savaşa giremeseler bile elinden geldiğince kıyafet yiyecek tarzı şeyler vermeleri doğru olmuş.*

Öğrenci16: *Savaşın gidişatı bozulmasın diye yeni teçhizatlar gelmesi için hemen Tekalif-i milliye emirleri kuruldu. Savaşın olumlu gitmesine yardımcı oldu. Cephanemiz azalmıştı zaten bence iyi oldu.*

Tablo 4.30. Kurtuluş Savaşında Anadolu'nun durumu

Tema	Kodlar	f
Anadolu'nun durumu	<i>Kötü(f:10), yetersiz malzeme(f:5), Ellerindeki herşeyi vermişler(f:4), Fakirlik(f:3), yiyecek yetersizliği(f:3), Savaş(f:3), Korku(f:2), Çökmüş durumda(f:2), Ellerinde bir şey yok(f:1), kurtulmak için ellerinden geleni yapmışlar(f:1), Giyecek yetersizliği(f:1), Açlık(f:1), Sefalet(f:1), Perişan(f:1), Saltanata inanma(f:1), İyi(f:1), geri(f:1), Maddi ve manevi açıdan düşük(f:1)</i>	42

Tablo 4.30'de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı esnasında Türk halkının durumunu nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Kötü(f:10)” ve “Yetersiz malzeme(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Ellerindeki herşeyi vermişler(f:4)”, “Fakirlik(f:3)”, “Yiyecek yetersizliği(f:3)”, “Savaş(f:3)”, “Korku(f:2)”, “Çökmüş durumda(f:2)”, “Ellerinde bir şey yok(f:1)”, “Kurtulmak için ellerinden geleni yapmışlar(f:1)”, “Giyecek yetersizliği(f:1)”, “Açlık(f:1)”, “Sefalet(f:1)”, “Perişan(f:1)”, “Saltanata inanma(f:1)”, “İyi(f:1)”, geri(f:1), maddi ve manevi açıdan düşük(f:1) kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci6: *Saltanata inanıyorlardı. Fazla iyi değildi orta durumdalardı. Yunanlılar bazen insanları öldürüyorlardı. Anadolu iyi bir durumda değil*

Öğrenci12: *Savaş oluyordu iyi değildi kurtuluş savaşından sonra rahatladı. Kötü durumdaydı. Anadolu biraz geriydi.*

Tablo 4.31. Mudanya Ateşkes Antlaşmasını değerlendirme

Tema	Kodlar	f
Mudanya Ateşkes Antlaşması	<i>Hatırlamıyorum(f:12), Doğu Trakya, Boğazlar ve İstanbul savaş yapılmadan alınması(f:4), Kurtuluş Savaşını bitirmesi(f:3), Diplomatik başarı(f:2), Osmanlı devletinin hukuken sona ermesi(f:2), Sınırlarımızın kesin olarak çizilmesi(f:1)</i>	24

Tablo 4.31'de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı esnasında Türk halkının durumunu nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Hatırlamıyorum(f:12)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Doğu Trakya, Boğazlar ve İstanbul savaş yapılmadan alınması(f:4)”,

“Kurtuluş Savaşını bitirmesi(f:3)”, “Diplomatik başarı(f:2)”, “Osmanlı devletinin hukuken sona ermesi(f:2)”, “Sınırlarımızın kesin olarak çizilmesi(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Hem Kurtuluş Savaşını bitirdi hem sınırlarımızı kesin olarak çizilmiş oldu. Doğu Trakya boğazlar ve İstanbul’u savaşmadan aldık.*

Öğrenci7: *Osmanlı hukuken sona erdi. Hatırlayamadım gerisini. Diplomatik bir başarı kazanıldı.*

Tablo 4.32. Saltanatın kaldırılmasının etkilerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	F
Saltanatın Kaldırılmasının etkileri	<i>İyi bir şey(f:10), Egemenliğin halkta olması(f:3), Yönetim şeklinin değişmesi(f:3), Özgürlük(f:2), Bağımsızlığın kazanılması(f:2), Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması(f:2), Ülkemizin gelişmesi(f:1), Halkın kararlarının uygulanması(f:1), Oy kullanma(f:1), Halkın güveninin artması(f:1), Hakları savunma(f:1), Yeni devlet kurma(f:1), Cahillikten kurtulma(f:1), Bilmiyorum(f:1), Türk tarihi açısından önemli(f:1), Meclisin kurulması(f:1), Modern hayata adım(f:1), Bağımsızlık(f:1)</i>	34

Tablo 4.32’de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı esnasında Türk halkının durumunu nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İyi bir şey(f:10)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Egemenliğin halkta olması(f:3)”, “Yönetim şeklinin değişmesi(f:3)”, “Özgürlük(f:2)”, “Bağımsızlığın kazanılması(f:2)”, “Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması(f:2)”, “Ülkemizin gelişmesi(f:1)”, “Halkın kararlarının uygulanması(f:1)”, “Oy kullanma(f:1)”, “Halkın güveninin artması(f:1)”, “Hakları savunma(f:1)”, “Yeni devlet kurma(f:1)”, “Cahillikten kurtulma(f:1)”, “Bilmiyorum(f:1)”, “Türk tarihi açısından önemli(f:1)”, “Meclisin kurulması(f:1)”, “Modern Hayata adım(f:1)”, “Bağımsızlık(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci16: *Saltanatın kaldırılmasıyla ilgili egemenliğimiz kurtuldu. Egemenliğimiz kurtulunca da biz tabi modern hayata daha modern hayata bi adım daha atmış oluruz.*

Öğrenci17: *Milli egemenlik deyince aklımıza özgürlük hür bağımsızlık geliyor. Halk özgür olmak istiyor bu yüzden de saltanat kaldırılıyor . çünkü herkes artık özgür oluyor düşüncelerini yapabiliyor her istediği yere gidebiliyor bu yüzden kadınlar çarşaf giymek zorunda falan kalmıyor. Kaldırılması iyi bir şey.*

Tablo 4.33. Milli mücadele destekçileri

Tema	Kodlar	f
Milli mücadele destekçileri	<i>Atatürk(f:16), Halk(f:6), Atatürk'ün silah arkadaşları(f:5), İsmet İnönü(f:4), Askerler(f:2), Kazım Karabekir(f:2), Rauf Orbay(f:2), Padişah(f:2), Refet Bele(f:1), Ali Fuat Cebesoy(f:1), Cemiyetler(f:1), Almanya(f:1)</i>	42

Tablo 4.33'de görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Milli mücadele destekçilerin kimler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Atatürk(f:16)”, “Halk(f:6)”, “Atatürk'ün silah arkadaşları(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “İsmet İnönü(f:4)”, “Askerler(f:2)”, “Kazım Karabekir(f:2)”, “Rauf Orbay(f:2)”, “Padişah(f:2)”, “Refet Bele(f:1)”, “Ali Fuat Cebesoy(f:1)”, “Cemiyetler(f:1)”, “Almanya(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Atatürk'ün destekçisi arkadaşlarıydı vatanın kurtulması için. Vatanın kurtulmasını isteyen bütün halk hepsi destekçi oldu.*

Öğrenci17: *Halk, Atatürk ve Almanya destek vermiştir.*

Tablo 4.34. Ülkemizi işgal eden devletler

Tema	Kodlar	f
İşgal eden devletler	Fransa(f:6) Ermeni(f:6) Yunanistan(f:5) İngiltere(f:3) İtalya(f:1) Rum(f:1)	22

Tablo 4.34’da görüldüğü gibi, öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda I. Dünya savaşından sonra ülkemizi işgal eden devletlerin hangileri olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Fransa(f:6)”, “Ermeni(f:6)”, “Yunanistan(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “İngiltere(f:3)”, “İtalya(f:1)”, “Rum(f:1)” kodları yer almaktadır.

4.4. Sekizinci sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilme becerilerine ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan dördüncüsü olan 8. sınıf öğrencilerinin I. Dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilme düzeyleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.35. Üniteye katılmadığı noktalar

Tema	Kodlar	f
Üniteye katılmayan noktalar	Yok(f:15) Var(f:3) Düşmanların Türk askerlerini asitli suya atması(f:1) Atatürk’ün Hürriyet ve İtilaf’a üye olması(f:1) Yabancı ülkelerin Atatürk’e kötü davranması(f:1)	21

Tablo 4.35’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda üniteye katılmadıkları noktalar olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yok(f:15)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Var(f:3)”, “Düşmanların Türk askerlerini asitli suya atması(f:1)”, “Atatürk’ün Hürriyet ve İtilaf’a üye olması(f:1)”, “Yabancı ülkelerin Atatürk’e kötü davranması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci3: *Düşmanlarımız Türk askerlerini asitli suyun içine atıyormuş gözleri filan çıkıyormuş. Kafasını batırıyorlarmış, 30 dk dan sonra gözleri akıyormuş. Bu inandırıcı gelmedi.*

Öğrenci9: *Katılmıyorum dediğim bir şey hiç olmadı.*

Tablo 4.36. Ünite de eksik bulunan noktalar

Tema	Kodlar	f
Eksik bulunan noktalar	<i>Yok(f:9) Atatürk'ün özel hayatı(f:5) Savaşların kısa anlatılması(f:2) Kronolojik sıralamanın karmaşık olması(f:1) Atatürk'ün silah arkadaşlarından az bahsedilmiş olması(f:1)</i>	18

Tablo 4.36'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda ünite de eksik bulunan noktalar olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yok(f:9)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Atatürk'ün özel hayatı(f:5)”, “Savaşların kısa anlatılması(f:2)”, “Kronolojik sıralamanın karmaşık olması(f:1)”, “Atatürk'ün silah arkadaşlarından az bahsedilmiş olması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci6: *Savaşların daha uzun anlatılmasını isterdim.*

Öğrenci10: *Her şey kitaplarda var eksik değil.*

Tablo 4.37. Konuların öğrenilme nedenleri

Tema	Kodlar	F
Konuların öğrenilme nedenleri	<i>Atatürk'ü tanıma(f:6), Bizi kurtaranları tanımak(f:5), Bilgili olmak(f:5), Atatürk'ü örnek almak(f:4), Atatürk'ün Liderimiz olması(f:3), Atatürk olmasa, olmayacak olmamız(f:3), Tarihin önemli olması(f:3), Şehitlerimizi anmak(f:2), Vatanın değerini bilmek(f:2), İyi bir liseye gitmek(f:1), Tarih bilinci kazanmak(f:1)</i>	35

Tablo 4.37.'da görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda I. Ünite konularının neden öğrenildiği sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Atatürk'ü tanıma(f:6)”, “Bizi kurtaranları tanımak(f:5)”, “Bilgili olmak(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Atatürk'ü örnek almak(f:4)”, “Atatürk'ün Liderimiz

olması(f:3)”, “Atatürk olmasa, olmayacak olmamız(f:3)”, “Tarihin önemli olması(f:3)”, “Şehitlerimizi anmak(f:2)”, “Vatanın değerini bilmek(f:2)”, “İyi bir liseye gitmek(f:1)”, “Tarih bilinci kazanmak(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: Geçmişini bilmeyen geleceği hakkında, geleceği yoktur geçmişini bilmeyenin, tarih zaten en önemli şey neredeyse, matematik kadar önemli.

Öğrenci18: Çünkü Atatürk bizim için önemli hocam. Herkes askerde şehit veriyorlar savaşıyorlar. O yüzden hocam öğrenmemiz lazım.

Tablo 4.38. Birinci ünite de en çok akılda kalan noktalar

Tema	Kodlar	F
En çok akılda kalan noktalar	Atatürk'ün anıları(f:10), Atatürk'ün kişilik özellikleri(f:9), Savaşlar(f:3), Cumhuriyet'in kurulması(f:2), Çanakkale(f:2), Trablusgarp(f:2), Seyit Onbaşı(f:1), Atatürk'ün son sözü(f:1), Atatürk'ün en sevdiği dans(f:1)	31

Tablo 4.38’da görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda I. Ünite konularında en çok akıllarında kalan noktalar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Atatürk’ün anıları(f:10)” ve “Atatürk’ün kişilik özellikleri(f:9)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Savaşlar(f:3)”, “Cumhuriyet’in kurulması(f:2)”, “Çanakkale(f:2)”, “Trablusgarp(f:2)”, “Seyit Onbaşı(f:1)”, “Atatürk’ün son sözü(f:1)”, “Atatürk’ün en sevdiği dans(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: Göğsüne kurşun yiyordu o zaman saat vardı onda çok etkilenmiştim mesela. Şans eseriydi sonuçta.

Öğrenci8: Atatürk'ün hani herşeye rağmen okuma isteği, vatanseverliği, ileri görüşlülüğü falan.

Tablo 4.39. Birinci ünitenin katkıları

Tema	Kodlar	f
Ünitenin katkıları	<i>Atatürk'ün kişilik özelliklerini bilme(f:25), Atatürk'ü tanıma(f:22), Atatürk'ün öğrenim hayatını bilme(f:18), Savaşlar(f:12), Atatürk'ün çocukluğu(f:9), Atatürk'ün görev yeri(f:9), Selanik(f:7), Trablusgarp(f:6), Tarihi bilgi(f:5), Çanakkale Savaşı(f:4), Atatürk'ün askeri başarıları(f:4), Atatürk'ün kahramanlığı(f:2), Vatanseverlik(f:2), gelecek/meslek sahibi olma(f:1)</i>	125

Tablo 4.39'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda II. Ünitenin size olan katkılarının neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Atatürk’ün kişilik özelliklerini bilme(f:25)”, “Atatürk’ü tanıma(f:22)”, “Atatürk’ün öğrenim hayatını bilme(f:18)”, “Savaşlar(f:12)”, “Atatürk’ün çocukluğu(f:9)”, “Atatürk’ün görev yeri(f:9)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Selanik(f:7)”, “Trablusgarp(f:6)”, “Tarihi bilgi(f:5)”, “Çanakkale Savaşı(f:4)”, “Atatürk’ün askeri başarıları(f:4)”, “Atatürk’ün kahramanlığı(f:2)”, “Vatanseverlik(f:2)”, “Gelecek/meslek sahibi olma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci4: *Atatürk'ün hakkında falan savaşlar hakkında daha fazla bilgi ediniyorum. Atatürk'ün hayatını öğrendim. Savaşları filan daha iyi anladım. Konuları kavradım.*

Öğrenci5: *Hocam ben şimdi ne diyeyim bilemedim. Hocam ben bunları öğreniyorum hem tarihimiz hem geleceğimiz için. Meslek sahibi olmamda işe yarayacak.*

Tablo 4.40. İkinci ünitenin katkısı

Tema	Kodlar	f
İkinci ünitenin katkısı	<i>Savaşların öğrenilmesi(f:9), Cemiyetler(f:9), Verilen mücadelenin katkısı(f:8), TBMM'nin açılması(f:6), Cepheler(f:5), İşgaller(f:5), Sevr Antlaşması(f:6), I. Dünya savaşı(f:4), Mustafa Kemal'in başarıları(f:4), Yaşadığım yerin tarihi(f:3), İstanbul hükümeti ve Padişahın teslimiyetçiliği(f:3), Ermeni Meselesi(f:3), Mondros ateşkes antlaşması(f:3), Kongreler(f:2), Cumhuriyet karşıtları(f:2), Vatanın kurtuluşu(f:2), Çanakkale cephesi(f:2), Ayaklanmalar(f:2), Türklerin düşmanları(f:1), Sömürge arayışı(f:1), Topyekün mücadele(f:1), Arapların tutumu(f:1), sarıkamış(f:1), Çarlık Rusyanın yıkılması(f:1), Misak-ı Milli(f:1), Milletler Cemiyeti(f:1), Ermeni Devleti kurma isteği(f:1)</i>	53

Tablo 4.40'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda II. Ünitenin size olan katkılarının neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Savaşların öğrenilmesi(f:9)”, “Cemiyetler(f:9)”, “Verilen mücadelenin katkısı(f:8)”, “TBMM'nin açılması(f:6)”, “Sevr Antlaşması(f:6)”, “Cepheler(f:5)”, “İşgaller(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “I. Dünya savaşı(f:4)”, “Mustafa Kemal'in başarıları(f:4)”, “Yaşadığım yerin tarihi(f:3)”, “İstanbul hükümeti ve Padişahın teslimiyetçiliği(f:3)”, “Ermeni Meselesi(f:3)”, “Mondros ateşkes antlaşması(f:3)”, “Kongreler(f:2)”, “Cumhuriyet karşıtları(f:2)”, “Vatanın kurtuluşu(f:2)”, “Çanakkale cephesi(f:2)”, “Ayaklanmalar(f:2)”, “Türklerin düşmanları(f:1)”, “Sömürge arayışı(f:1)”, “Topyekün mücadele(f:1)”, “Arapların tutumu(f:1)”, “Sarıkamış(f:1)”, “Çarlık Rusya'nın yıkılması(f:1)”, “Misak-ı Milli(f:1)”, “Milletler Cemiyeti(f:1)”, “Ermeni Devleti kurma isteği(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci9: *Tarihimi öğrendim en azından o dönem insanların nasıl yaşadığını öğrendim. Hangi savaşlara katıldığını, kendi ülkemizin hangi cephelerde savaştığını öğrendim.*

Öğrenci13: *Osmanlı daha çok Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmadan önceki zorluklarını öğrendik.*

Tablo 4.41. Birinci Dünya Savaşının Osmanlı Devletine Etkisi

Tema	Kodlar	f
Savaşın etkisi	Toprak Kaybı(f:9), Kötü duruma düşme(f:6), <i>Topraklarının paylaşılması(f:4)</i> , <i>Bilmiyorum(f:4)</i> , <i>İtilaf Devletleri(f:3)</i> , <i>Kaybedilen toprakları alma isteği(f:2)</i> , <i>Manda ve himaye(f:2)</i> , <i>Asker kaybı(f:2)</i> , <i>Bağımsız olma isteği(f:1)</i> , <i>zarar verdi(f:2)</i> , <i>güçsüzleşti(f:2)</i> , <i>Halkın tepkisi(f:1)</i> , <i>Londra Barış Konferansı(f:1)</i> , <i>Orduya destek(f:1)</i> , <i>Halkın tepkisi(f:1)</i> , <i>Çanakkale cephesi(f:1)</i> , <i>Wilson ilkeleri(f:1)</i> , <i>Türklük duygusu(f:1)</i> , <i>Azınlıkların ayaklanması(f:1)</i> , <i>Padişahın itilaf devletlerinin yanında yer alması(f:1)</i> , <i>İzmir'in yakılması(f:1)</i> , <i>Acımasızlık(f:1)</i> , <i>Osmanlı tepkisiz kaldı(f:1)</i>	24

Tablo 4.41’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Birinci dünya savaşının Osmanlı Devleti’ne etkisi sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Toprak Kaybı(f:9)” ve “Kötü duruma düşme(f:6)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Topraklarının paylaşılması(f:4)”, “Bilmiyorum(f:4)”, “İtilaf Devletleri(f:3)”, “Kaybedilen toprakları alma isteği(f:2)”, “Manda ve himaye(f:2)”, “Asker kaybı(f:2)”, “Bağımsız olma isteği(f:1)”, “Zarar verdi(f:2)”, “Güçsüzleşti(f:2)”, “Halkın tepkisi(f:1)”, “Londra Barış Konferansı(f:1)”, “Orduya destek(f:1)”, “Halkın tepkisi(f:1)”, “Çanakkale cephesi(f:1)”, “Wilson ilkeleri(f:1)”, “Türklük duygusu(f:1)”, “Azınlıkların ayaklanması(f:1)”, “Padişahın itilaf devletlerinin yanında yer alması(f:1)”, “İzmir’in yakılması(f:1)”, “Acımasızlık(f:1)”, “Osmanlı tepkisiz kaldı(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *Ülkemizi resmen kendi aralarında paylaştılar. Osmanlı için kötü oldu, ölenlerimiz oldu.*

Öğrenci11: *Birinci dünya savaşına girerek topraklarımızı kaybettik. Ekonomik yönden daha da kötüye gittik.*

Tablo 4.42. Örgütlenme ihtiyacının nedeni

Tema	Kodlar	f
Örgütlenme ihtiyacının nedeni	<i>Bölgelerini korumak(f:6), Yaşadıkları yeri düşmana vermemek(f:5), Kurtulma isteği(f:4), İşgale engel olmak(f:3), Atatürk'ün liderliği(f:3), Milliyetçilik duygusu(f:3), Milli birliği uyandırmak(f:2), Kararları uygulamak(f:2), Yenmek(f:2), Ulusal birliği güçlendirmek(f:1), güç olmak(f:1), Kaybedilen toprakları almak(f:1)</i>	33

Tablo 4.42’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Milli mücadele sırasında halkın neden örgütlenme nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Bölgelerini korumak(f:6)” ve “Yaşadıkları yeri düşmana vermemek(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Kurtulma isteği(f:4)”, “İşgale engel olmak(f:3)”, “Atatürk’ün liderliği(f:3)”, “Milliyetçilik duygusu(f:3)”, “Milli birliği uyandırmak(f:2)”, “Kararları uygulamak(f:2)”, “Yenmek(f:2)”, “Ulusal birliği güçlendirmek(f:1)”, “Güç olmak(f:1)”, “Kaybedilen toprakları almak(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 3: *Milliyetçilikle ilgili olabilir. Amaçları vatani kurtarmak.*

Öğrenci 6: *Kendi bölgelerini düşmanlardan kurtarıp, yaşadıkları yeri düşmanlara vermemek için.*

Tablo 4.43. Örgütlenirken karşılaşılan zorluklar

Tema	Kodlar	f
Karşılaşılan zorluklar	<i>Yetersiz malzeme(f:6), Açlık(f:6), Yiyecek sıkıntısı(f:6), İnsan kaybı(f:4), Para sıkıntısı(f:3), Cephanelerin az olması(f:3), İsyanlar(f:3), Fakirlik(f:2), Zararlı cemiyetler(f:1), soğuk(f:1), Ali Galip Olayı(f:1), Osmanlı'nın sessiz kalması(f:1), Bölgesel koruma(f:1), Giysi sıkıntısı(f:1), Çerkez Ethem İsyanı(f:1)</i>	40

Tablo 4.43’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Millî mücadele sırasında halkın örgütlenirken karşılaştıkları zorlukların neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yetersiz malzeme(f:6)”, “Açlık(f:6)”, “Yiyecek sıkıntısı(f:6)”, kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “İnsan kaybı(f:4)”, “Para sıkıntısı(f:3)”, “Cephanelerin az olması(f:3)”, “İsyanlar(f:3)”, “Fakirlik(f:2)”, “Zararlı cemiyetler(f:1)”, “Soğuk(f:1)”, “Ali Galip Olayı(f:1)”, “Osmanlı’nın sessiz kalması(f:1)”, “Bölgesel koruma(f:1)”, “Giysi sıkıntısı(f:1)”, “Çerkez Ethem İsyanı(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 5: *Açlık, havalar soğuk, donma riski, ölüm ve savaş içindeler, her an her şey olabilir. Malzemeler yeterli değildi.*

Öğrenci 12: *Açlık ve sefalet içinde kalmışlardır. Hayatlarını zorlukla devam ettirmişlerdir.*

Tablo 4.44. Azınlık ayaklanmalarının değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Azınlık ayaklanmalarının değerlendirilmesi	<i>Haksızlar(f:7), Milliyetçilik akımının etkisi(f:4), Kendi devletlerini kurma isteği(f:4), Toprak isteği(f:2), İtilaf devletlerinin kışkırtması(f:2), Bilmiyorum(f:2), Gericilik(f:1), Doğal(f:1), Saçma(f:1), Zayıf durumun kullanılması(f:1), Kurtuluş savaşının gecikmesine neden olma(f:1)</i>	26

Tablo 4.44’da görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda azınlık ayaklanmalarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Haksızlar(f:7)”, “Milliyetçilik akımının etkisi(f:4)”, “Kendi devletlerini kurma isteği(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Toprak isteği(f:2)”, “İtilaf devletlerinin

kışkırtması(f:2)”, “Bilmiyorum(f:2)”, “Gericilik(f:1)”, “Doğal(f:1)”, “Saçma(f:1)”, “Zayıf durumun kullanılması(f:1)”, “Kurtuluş savaşının gecikmesine neden olma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 2: *Haksızlar hocam, kendi toprakları ile yetinmiyorlar daha fazlasını istiyorlar.*

Öğrenci 7: *Fransız ihtilali olduğu için onlar da kendi milletleri ile yani sadece kendi milletlerinin olduğu bir devlet kurmak istiyorlardı. Başka bir ülkeye bağımlı olmak istemedikleri için.*

Tablo 4.45. Azınlıklarla günümüzdeki durumun değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Azınlıklarla günümüzdeki durum	<i>Düşmanımız(f:11), Topraklarımızda gözleri var(f:10), Düşman değiliz(f:5), Çatışma yok(f:1), Emin değilim(f:1), Dostuz(f:1), Herkes kendi çıkarını düşünür(f:1)</i>	30

Tablo 4.45’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda azınlıklarla mücadelede günümüzde ne durumda olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Düşmanımız(f:11)” ve “Topraklarımızda gözleri var(f:10)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Düşman değiliz(f:5)”, “Çatışma yok(f:1)”, “Emin değilim(f:1)”, “Dostuz(f:1)”, “Herkes kendi çıkarını düşünür(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 6: *Hala Türkiye topraklarında gözleri olabilir. Biz zayıf düştüğümüz zaman saldırabilirler.*

Öğrenci 16: *Şu an düşmanımız değiller bence o zaman düşmanımızdı.*

Tablo 4.46. İkinci ünite de eksik bulunan noktalar

Tema	Kodlar	f
Eksik bulunan noktalar	<i>Yok(f:11)</i> <i>Konuların ayrıntılı olmaması(f:3)</i> <i>Savaşların kısa ve öz anlatılması(f:2)</i> <i>Kronolojik sıralamanın ders kitabında yanlış olması(f:1)</i> <i>Atatürk'ün görüşlerinin ders kitabında yer almaması(f:1)</i>	18

Tablo 4.46'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda II. Ünite de eksik bulunan noktalar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yok(f:11)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Konuların ayrıntılı olmaması(f:3)”, “Savaşların kısa ve öz anlatılması(f:2)”, “Kronolojik sıralamanın ders kitabında yanlış olması(f:1)”, “Atatürk'ün görüşlerinin ders kitabında yer almaması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Tablo 4.47. Ünite konularında katılmadığı noktalar

Tema	Kodlar	f
Katılmadığı noktalar	<i>Yok(f:14),</i> <i>Kazım Karabekir'in Atatürk'ü arkasından vurması(f:1),</i> <i>Askerlerin gözlerinin asitli suda çıkarılması(f:1),</i> <i>Barış antlaşmasının ölüm fermanı olması(f:1),</i> <i>Padişah'ın Atatürk'e verdiği destek(f:1)</i>	18

Tablo 4.47'da görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda II. Ünite de katılmadığı noktalar olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yok(f:14)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Kazım Karabekir'in Atatürk'ü arkasından vurması(f:1)”, “Askerlerin gözlerinin asitli suda çıkarılması(f:1)”, “Barış antlaşmasının ölüm fermanı olması(f:1)”, “Padişah'ın Atatürk'e verdiği destek(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 8: *Aslında barış antlaşması mı, ölüm fermanı mı konusunu çok saçma buldum. Çünkü barış antlaşması barışmak amacıyla konulan bişey, ama ölüm fermanı hani biraz ikisi zıt geliyor bana. Kafam karıştı.*

Öğrenci 15: Yok, aslında olmadı.

Tablo 4.48. En çok akılda kalan/etkilenilen konu

Tema	Kodlar	f
En çok akılda kalan konu	<i>Cemiyetler(f:2), Mustafa Kemal'in istifası(f:2), Seyit Onbaşı(f:2), Toprak için verilen mücadele(f:2), Mustafa Kemal'in yaptığı savaşlar(f:2), TBMM'nin açılması(f:2), Atatürk'ün Hayatı(f:1), Atatürk'ün attan üşüp kaburgalarını kırması(f:1), Cepheler(f:1), "Çanakkale Yolun Sonunda" Filmi(f:1), Kurtuluş Savaşı(f:1), TBMM'ye karşı yapılan isyanlar(f:1), İzmir'in yakılması(f:1),</i>	19

Tablo 4.48'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda II. Ünite de en çok etkilendikleri konunun ne olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, "Cemiyetler(f:2)", "Mustafa Kemal'in istifası(f:2)", "Seyit Onbaşı(f:2)", "Toprak için verilen mücadele(f:2)", "Mustafa Kemal'in yaptığı savaşlar(f:2)", "TBMM'nin açılması(f:2)" kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, "Atatürk'ün Hayatı(f:1)", "Atatürk'ün attan üşüp kaburgalarını kırması(f:1)", "Cepheler(f:1)", "Çanakkale Yolun Sonunda Filmi(f:1)", "Kurtuluş Savaşı(f:1)", "TBMM'ye karşı yapılan isyanlar(f:1)", "İzmir'in yakılması(f:1)" kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 2: *Bir tane kadın vardı. Mermiler ıslanmasın diye çocuğun üstündeki yorganı alıp mermilerin üstüne koydu ikisi de öldü.*

Öğrenci 12: *İzlediğimiz "Çanakkale yolun sonu" diye bir film vardı ondan çok etkilendim çok duygusal ve de çok güzeldi. Hani eskiden nasıl savaşlılardı ne zorluklarla savaşlılardı, savaşların kolay olmadığını falan bize anlattı.*

Tablo4.49. Milli bağımsızlık denince akla gelen kavramlar

Tema	Kodlar	f
Milli bağımsızlık	<i>Milletin özgür olması(f:7), Bağımsız yaşama(f:5), Bilmiyorum(f:3), Manda ve Himaye olmadan yaşama(f:2), Seçme- seçilme hakkı(f:2), Halkın kendini yönetmesi(f:1), Herkesin serbest olması(f:1), Dış ülkelerin karışmaması(f:1), Bayrak(f:1), İstiklal Marşı(f:1), Eşitlik(f:1), Demokrasi(f:1), Yönetim Şekli(f:1), Halkın kendini yönetmesi(f:1) Bağımsızlığın sembolü(f:1)</i>	30

Tablo 4.49’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda milli bağımsızlık deyince akıllarına ne geldiği sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Milletin özgür olması(f:7)” ve “Bağımsız yaşama(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Bilmiyorum(f:3)”, “Manda ve Himaye olmadan yaşama(f:2)”, “Seçme- seçilme hakkı(f:2)”, “Halkın kendini yönetmesi(f:1)”, “Herkesin serbest olması(f:1)”, “Dış ülkelerin karışmaması(f:1)”, “Bayrak(f:1)”, “İstiklal Marşı(f:1)”, “Eşitlik(f:1)”, “Demokrasi(f:1)”, “Yönetim Şekli(f:1)”, “Halkın kendini yönetmesi(f:1)”, “Bağımsızlığın sembolü(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 7: *Özgürlük, yani milletimizin kendi özgürlüğü. Başka bir yere bağlı olmadan.*

Öğrenci 15: *Mesela manda ve himayeyi reddediyoruz. Bizi sömürmesinler istiyoruz. Yani özgür olmak istiyoruz.*

Tablo 4.50. Milli Egemenlik denince akla gelen kavramlar

Tema	Kodlar	f
Milli Egemenlik	<i>Milletin kendini yönetmesi(f:4), Halk iradesi(f:4), Milletin egemen olması(f:3), Özgür olmak(f:3), Yurtta Barış Dünyada Barış(f:1), Kendi Aramızda Barış(f:1), Cumhuriyet(f:1), Atatürk(f:1), Oy kullanma(f:1), Özgür Düşünce(f:1), Halkın hür olması(f:1), Halkın birlikteliği(f:1), Fedakarlık(f:1), Bilmiyorum(f:1), Yönetim şekli(f:1), Atatürk’ün bıraktığı egemenlik(f:1)</i>	26

Tablo 4.50’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda milli egemenlik deyince akıllarına ne geldiği sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Milletin kendini yönetmesi(f:4)” ve “Halk iradesi(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla,

“Milletin egemen olması(f:3)”, “Özgür olmak(f:3)”, “Yurtta Barış Dünyada Barış(f:1)”, “Kendi Aramızda Barış(f:1)”, “Cumhuriyet(f:1)”, “Atatürk(f:1)”, “Oy kullanma(f:1)”, “Özgür Düşünce(f:1)”, “Halkın hür olması(f:1)”, “Halkın birlikteliği(f:1)”, “Fedakarlık(f:1)”, “Bilmiyorum(f:1)”, “Yönetim şekli(f:1)”, “Atatürk’ün bıraktığı egemenlik(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci10: Egemenlik Özgürlük ve oy kullanma demek.

Öğrenci11: Halkın birlikteliği, hareket etmesi, ülkeyi beraber yönetmesi demektir.

Tablo 4.51. Savaş yapılan ülkelerin günümüzde tehdit oluşturma durumu

Tema	Kodlar	f
Ülkelerin tehdit oluşturma durumu	Tehdit oluşturur(f:9), Tehdit oluşturmaz(f:5), Ermeni sorununun hala gündemde olması(f:3), Kararsız(f:1), Barış antlaşması imzalandı(f:1), Kardeşiz(f:1), Sömürge peşindeler(f:1), Ortadoğu Karışık(f:1), Dostuz(f:1), Topraklarımız hala verimli(f:1)	24

Tablo 4.51’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda savaş yapılan ülkelerin günümüzde tehdit oluşturma durumu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Tehdit oluşturur(f:9)” ve “Tehdit oluşturmaz(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Ermeni sorununun hala gündemde olması(f:3)”, “Kararsız(f:1)”, “Barış antlaşması imzalandı(f:1)”, “Kardeşiz(f:1)”, “Sömürge peşindeler(f:1)”, “Ortadoğu Karışık(f:1)”, “Dostuz(f:1)”, “Topraklarımız hala verimli(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 9: İçten içe tehdittir bence. Hani eskiden yaşananları sürekli yüzüne vurmak gibi olabilir.

Öğrenci 16: Aslında olduğunu düşünmüyorum çünkü eskiye göre bakarsak biz çok güçlendik yani o kadar iyi savunmamız var. Herşeyimiz iyi zaten olsaydı şimdiye kadar olmuş olurdu.

Tablo 4.52. Kurtuluş Savaşının yapılma nedeni

Tema	Kodlar	f
Kurtuluş savaşının yapılma nedeni	<i>İşgallerden kurtulma zorunluluğu(f:10), Bağımsız olma isteği(f:4), Egemenlik isteği(f:2), Ölüm-kalım meselesi(f:2), Son savaş(f:1), Tek kurtuluş yolu(f:1), Yeni bir ülke kurma isteği(f:1), Baskıdan kurtulma(f:1), Savaştan kurtulma(f:1), Barış için(f:1), Ülkeyi kaybetmemek(f:1), Eski düzenden kurtulma isteği(f:1), Haklarımızı almak(f:1), Özgür yaşama isteği(f:1), Vatan sevgisi(f:1), Yaşama mücadelesi(f:1), Toprak koruma isteği(f:1), İstanbul hükümetinin Sevr'i imzalaması(f:1), Milleti kurtarma isteği(f:1), Baskı(f:1)</i>	34

Tablo 4.52’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Kurtuluş savaşının yapılma nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İşgallerden kurtulma zorunluluğu(f:10)” ve “Bağımsız olma isteği(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Egemenlik isteği(f:2)”, “Ölüm-kalım meselesi(f:2)”, “Son savaş(f:1)”, “Tek kurtuluş yolu(f:1)”, “Yeni bir ülke kurma isteği(f:1)”, “Baskıdan kurtulma(f:1)”, “Savaştan kurtulma(f:1)”, “Barış için(f:1)”, “Ülkeyi kaybetmemek(f:1)”, “Eski düzenden kurtulma isteği(f:1)”, “Haklarımızı almak(f:1)”, “Özgür yaşama isteği(f:1)”, “Vatan sevgisi(f:1)”, “Yaşama mücadelesi(f:1)”, “Toprak koruma isteği(f:1)”, “İstanbul hükümetinin Sevr’i imzalaması(f:1)”, “Milleti kurtarma isteği(f:1)”, “Baskı(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 8; *Savaştan yani savaşlardan kurtulduk. Bir neden de barış olabilir mesela onlardan kurtularak yine savaş değil de barış için barış istedik.*

Öğrenci 16; *Çünkü baskı altındaydık diğer şey ülkeler bizim eee egemenliğimizi kısıtlyolardı. Bu yüzden de kurtuluş savaşı başladı zaten.*

Tablo 4.53. Batı Cephesindeki savaşların Yunanistan ile günümüzdeki ilişkilerimize etkisinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Yunanistan ile günümüzdeki ilişkilerin değerlendirilmesi	İyi geçiniyoruz(f:9), Biraz etkiler(f:6), Olumsuz etkiler(f:5), Etkilemez(f:5), Kin duyarlar(f:3), Düşman gibiyiz(f:2), Karşılıklı ziyaret serbestliği(f:1), Yeni nesili etkilemez(f:1), Barış içinde yaşama(f:1), eski yöneticilerin hatası(f:1), Kültürümüzü çalma çabası(f:1), Her ülkenin çıkarını düşünmesi(f:1), Eurovisionda puan alamama(f:1)	37

Tablo 4.53.'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı Batı Cephesinde savaştığımız Yunanistan ile günümüzdeki ilişkilerimizin nasıl olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İyi geçiniyoruz(f:9)”, “Biraz etkiler(f:6)”, “Olumsuz etkiler(f:5)”, “Etkilemez(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Kin duyarlar(f:3)”, “Düşman gibiyiz(f:2)”, “Karşılıklı ziyaret serbestliği(f:1)”, “Yeni nesili etkilemez(f:1)”, “Barış içinde yaşama(f:1)”, “Eski yöneticilerin hatası(f:1)”, “Kültürümüzü çalma çabası(f:1)”, “Her ülkenin çıkarını düşünmesi(f:1)”, “Eurovision’da puan alamama(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 4: *Biraz olabilir sonuçta savaş geçmişimiz var düşmanımız onlar şimdi daha iyiyiz de eskiler de hatırlanabilir.*

Öğrenci 11: *İyi değil yani bizden nefret ediyorlar. Mesela örneğin eurovision şarkı yarışmaları uluslararası bir şey oluyor. Bir puanlama oluyor bize puan vermiyorlar. Geçmişten kalan kin hırs devam ediyor.*

Tablo 4.54. Günümüzde Ermenistan ile ilişkilerimizin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Günümüzde Ermenistan ile ilişkilerimiz	<i>İyi(f:6), Soykırım İddiası(f:5), Sorun yok(f:4), Bilmiyorum(f:2), Kötü etkiler(f:2), Fransa aramızı bozma çabasında(f:1), Savaş yok(f:1), Anlaşamıyoruz(f:1), Terör örgütünü destekliyorlar(f:1), Zarar veriyor(f:1), Düşman(f:1), Topraklarımızda gözleri var(f:1)</i>	26

Tablo 4.54’da görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı Güney Cephesinde savaştığımız Ermenistan ile günümüzdeki ilişkilerimizin nasıl olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İyi(f:6)”, “Soykırım İddiası(f:5)”, “Sorun yok(f:4)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Bilmiyorum(f:2)”, “Kötü etkiler(f:2)”, “Fransa aramızı bozma çabasında(f:1)”, “Savaş yok(f:1)”, “Anlaşamıyoruz(f:1)”, “Terör örgütünü destekliyorlar(f:1)”, “Zarar veriyor(f:1)”, “Düşman(f:1)”, “Topraklarımızda gözleri var(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

***Öğrenci 1:** Ermenilerle hala Ermeni soykırımı falan demeye devam ediyorlar. Kışkırtmaya çalışıyorlar, yani hala Ermeni devletleri bize karşı.*

***Öğrenci 3:** Ermenistan’a kolay gidip gelinebiliyor hocam. Şu an sorun yok.*

Tablo 4.55. Kurtuluş savaşında en çok etkilenen konu

Tema	Kodlar	f
En çok etkilenen konu	<i>Türk halkının mücadelesi(f:3), Eğitim kongresi(f:2), Güney cephesinde halkın mücadelesi(f:2), Atatürk(f:1), Kadınların savaşı(f:1), Tekalif-i milliye emirleri(f:1), Büyük taarruz öncesi Atatürk'ün kendini baloda göstermesi(f:1), Bomba kaldıran adam(f:1), Atatürk'ün hasta haliyle savaşı(f:1), Keskin nişancı kızın hikayesi(f:1), Yunanlıların İzmir'e dökülmesi(f:1), Yok(f:1), II. İnönü savaşından sonra Atatürk'ün "Makus talihimiz yenildi" demesi, Çanakkale savaşı(f:1), Ermenilerle savaş(f:1), Halkın gönüllü olması(f:1), Çanakkale'ye mayın döşenmesi(f:1), Atatürk'ün kararlılığı(f:1), Çok kişinin şehit olması(f:1), Şahin Bey'in düşman tarafından parçalanması(f:1), Cepheler, Atatürk'ün ileri görüşlülüğü(f:1)</i>	25

Tablo 4.55’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı ile ilgili en çok etkilendikleri konu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Türk halkının mücadelesi(f:3)”, “Eğitim kongresi(f:2)”, “Güney cephesinde halkın mücadelesi(f:2)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Atatürk(f:1)”, “Kadınların savaşı(f:1)”, “Tekalif-i Milliye Emirleri(f:1)”, “Büyük taarruz öncesi Atatürk’ün kendini baloda göstermesi(f:1)”, “Bomba kaldıran adam(f:1)”, “Atatürk’ün hasta haliyle savaşı(f:1)”, “Keskin nişancı kızın hikayesi(f:1)”, “Yunanlıların İzmir’e dökülmesi(f:1)”, “Yok(f:1)”, “II. İnönü savaşından sonra Atatürk’ün “Makus talihimiz yenildi” demesi”, “Çanakkale Savaşı(f:1)”, “Ermenilerle savaş(f:1), Halkın gönüllü olması(f:1), Çanakkale’ye mayın döşenmesi(f:1), Atatürk’ün kararlılığı(f:1)”, “Çok kişinin şehit olması(f:1)”, “Şahin Bey’in düşman tarafından parçalanması(f:1)”, “Cepheler, Atatürk’ün ileri görüşlülüğü(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci1: *En güzeli yani şeydi. Bütün savaşları savaşmamıza rağmen hala savaşta olmamıza rağmen Kütahya-Eskişehir Savaşları sırasında yapılan eğitim kongresi.*

Öğrenci12: *Kurtuluş Savaşında çoğu kişinin şehit düşmesi, ne kadar az kalsak da mücadele etmeye çalışmamız.*

Tablo 4.56. Anadolu'nun geri kalma nedenleri

Tema	Kodlar	f
Anadolu'nun geri kalma nedenleri	<i>Halka önem verilmeme(f:6), Cahillik(f:6), Padişahın kendini düşünmesi(f:3), Sanayi inkılabını uygulayamama(f:2), Bilmiyorum(f:2), Avrupa'yı geriden takip etme(f:1), Düşmana teslim olma(f:1), Eğitime önem vermeme(f:1), Ekonominin geri olması(f:1), Savaş olması(f:1), Bilime önem vermeme(f:1), Dini ön planda tutma(f:1)</i>	26

Tablo 4.56'de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda kurtuluş savaşı ile ilgili en çok etkilendikleri konu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Halka önem verilmeme(f:6)” ve “Cahillik(f:6)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Padişahın kendini düşünmesi(f:3)”, “Sanayi inkılabını uygulayamama(f:2)”, “Bilmiyorum(f:2)”, “Avrupa'yı geriden takip etme(f:1)”, “Düşmana teslim olma(f:1)”, “Eğitime önem vermeme(f:1)”, “Ekonominin geri olması(f:1)”, “Savaş olması(f:1)”, “Bilime önem vermeme(f:1)”, “Dini ön planda tutma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 9: *Haksızlık gibi bir şey, insanlara yeterince değer verilmiyor o zaman. Osmanlı önem vermemiş.*

Öğrenci 11: *Bir ülke zaten yenilikçi olursa yıkılmaz. Biz böyleyiz her bakımdan savaş bakımından ve kültürel bakımdan gerideydik. Onlar saldırdı bizim elimizde bişey yok. Bu yüzden Anadolu gelişmemiş. Onlardan geri kaldık.*

Tablo 4.57. Kurtuluş Savaşının günümüze etkisi

Tema	Kodlar	f
Günümüze etki	Özgürlük(f:6), Kadınların serbestliği(f:5), Halifelik ve saltanatın devam etmemesi(f:5), Haklarımız(f:4), Halk iradesi(f:3), Çok emek verildiğinin öğrenilmesi(f:3), iyi etki(f:3), Bağımsız yaşama(f:3), Eğitim(f:2), Türkiye Cumhuriyeti kuruldu(f:2), Okuma-yazma oranının yükselmesi(f:2), Dünya'ya varlığımızı kanıtlama(f:2), Çok partili hayata geçme(f:1), ilerleme(f:1), ekonominin artması(f:1), teknolojinin artması(f:1), etkisi yok(f:1), petrol(f:1), doğalgaz(f:1), iyi ulaşım(f:1), Demokratik seçim(f:1), Demokrasi(f:1), Latin alfabesi(f:1), vatan sevgisi(f:1)	52

Tablo 4.57’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşının günümüze etkisi sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Özgürlük(f:6)”, “Kadınların serbestliği(f:5)”, “Halifelik ve saltanatın devam etmemesi(f:5)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Haklarımız(f:4)”, “Halk iradesi(f:3)”, “Çok emek verildiğinin öğrenilmesi(f:3)”, “İyi etki(f:3)”, “Bağımsız yaşama(f:3)”, “Eğitim(f:2)”, “Türkiye Cumhuriyeti kuruldu(f:2)”, “Okuma-yazma oranının yükselmesi(f:2)”, “Dünya’ya varlığımızı kanıtlama(f:2)”, “Çok partili hayata geçme(f:1)”, “İlerleme(f:1)”, “Ekonominin artması(f:1)”, “Teknolojinin artması(f:1)”, “Etkisi yok(f:1)”, “Petrol(f:1)”, “Doğalgaz(f:1)”, “İyi ulaşım(f:1)”, “Demokratik seçim(f:1)”, “Demokrasi(f:1)”, “Latin alfabesi(f:1)”, “Vatan sevgisi(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 15: *Vardır mesela şey düşünür insan bu şartlarda bu ülke kuruldu. Bu şekilde temelleri atıldı ve bunu bilmem gerekiyor. Ona göre davranmam gerekiyor bu ülkede diye bir düşünce olmalı bence.*

Öğrenci 18: *İyi etkileri olmuştur. Herkes kurtuldu. Daha büyük yer, her açıdan güzel olmuştur hocam. Çok şey değişti.*

Tablo 4.58. Lozan ile Sevr Antlaşmaları arasındaki farkı anlama

Tema	Kodlar	f
Lozan ve Sevr arasındaki fark	<i>Sevr kötü (f:11), Lozan iyi(f:9), Sevr ülkeyi paylaştıran antlaşma(f:4), Sevr ülkeyi batıran antlaşma(f:3), Lozan ile bağımsız olduk(f:3), Bilmiyorum(f:2), Lozan ülkeyi kurtaran antlaşma(f:1), Lozan lehimize(f:1), Sevr haklarımızı kısıtladı(f:1), Tam tersi(f:1), Sevr ölü doğan antlaşma(f:1), Lozan anlayışlı antlaşma(f:1), Lozan zafer(f:1), Lozan Osmanlı devletini kaldırdı(f:1), Sevr geçersiz antlaşma(f:1)</i>	41

Tablo 4.58’de görüldüğü gibi, öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda Lozan Barış Antlaşması ve Sevr Antlaşması arasındaki farklar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Sevr kötü(f:11)” ve “Lozan iyi(f:9)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Sevr ülkeyi paylaştıran antlaşma(f:4)”, “Sevr ülkeyi batıran antlaşma(f:3)”, “Lozan ile bağımsız olduk(f:3)”, “Bilmiyorum(f:2)”, “Lozan ülkeyi kurtaran antlaşma(f:1)”, “Lozan lehimize(f:1)”, “Sevr haklarımızı kısıtladı(f:1)”, “Tam tersi(f:1)”, “Sevr ölü doğan antlaşma(f:1)”, “Lozan anlayışlı antlaşma(f:1)”, “Lozan zafer(f:1)”, “Lozan Osmanlı devletini kaldırdı(f:1)”, “Sevr geçersiz antlaşma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 8: *Sevr antlaşmasında o sırada bizi anlamıyorlardı o yüzden reddettik. Lozan’da oyun olmadığı için barışmak amacı ile. Lozan daha iyi.*

Öğrenci 11: *Sevr bizi bitirmişti zaten. Adı barış anlaşmasıydı yani tamamen başka ülkelere ait olacaktık ama Lozan antlaşması öyle değil. Bu hala geçerli. Günümüzde hala geçerli. Günümüzde ki Türkiye cumhuriyeti neyse Lozan da o.*

4.5. Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırma ve soruşturmaya yönelik algılarına ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan beşincisi olan 8. Sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırmaya ve soruşturmaya yönelik algıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.59. Ünite konuları ile ilgili ek araştırma yapma durumu

Tema	Kodlar	f
Ek araştırma yapma durumu	<i>Yapmadım(f:11), Yaptım(f:7), Test kitabından(f:3), Çanakkale(f:2), Atatürk'ün adını nerden aldığımı(f:1), Atatürk'ün arkadaşlarını(f:1)</i>	25

Tablo 4.59’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda I. Ünite ile ilgili ek bir araştırma yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yapmadım(f:11)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Yaptım(f:7)”, “Test kitabından(f:3)”, “Çanakkale(f:2)”, “Atatürk’ün adını nerden aldığımı(f:1)”, “Atatürk’ün arkadaşlarını(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 18: *Hocam kitaptan yazdırdı konuları hoca anlattı biz baktık. Başka araştırma yapmadım.*

Öğrenci 13: *Evet yaptım. Mesela internette araştırırdım. Başka yapmadım çünkü bizim öğretmenimiz daha çok anı ile anlattığı için kavradık.*

Tablo 4.60. Birinci ünite ile ilgili okunan kitaplar

Tema	Kodlar	f
Okunan kitap	<i>Okumadım(f:10) SBS kitabı(f:2) Nutuk(f:2) Ansiklopedi(f:2) Tarihi etkileyen olaylar(f:1) Latife Hanım(f:1)</i>	18

Tablo 60’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda I. Ünite ile ilgili okudukları kitaplar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Okumadım(f:10)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “SBS kitabı(f:2)”, “Nutuk(f:2)”, “Ansiklopedi(f:2)”, “Tarihi etkileyen olaylar(f:1)”, “Latife Hanım(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 1: *Nutuğu okudum ama çok ağır geldi.*

Öğrenci 2: SBS kitabı okudum, annem almıştı internetten. Konu anlatımlıydı böyle tüm dersler.

Tablo 4.61. Birinci ünite ile ilgili ilgili izlenen film

Tema	Kodlar	f
İzlenen film	<i>İzlemedim(f:10)</i> <i>Veda(f:6)</i> <i>120(f:3)</i> <i>Dersimiz Atatürk(f:2)</i> <i>Çanakkale Yolun sonu(f:1)</i> <i>Mustafa(f:1)</i>	23

Tablo 4.61’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda I. Ünite ile ilgili izledikleri filmler sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İzlemedim(f:10)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Veda(f:6)”, “120(f:3)”, “Dersimiz Atatürk(f:2)”, “Çanakkale Yolun sonu(f:1)”, “Mustafa(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.62. Ünite ile ilgili merak edilen noktalar

Tema	Kodlar	f
Merak edilen noktalar	<i>Savaşların arka planı(f:9), Atatürk’ün nasıl pes etmediği(f:3), Seyit onbaşının mermiyi kaldırması(f:2), Padişahın itilaf devletlerinin yanında olma nedeni(f:1), Türk halkının nasıl güçlü kaldığı(f:1), Atatürk’ün kamera görüntülerinin nasıl çekildiği(f:1), Atatürk’ün matematiğe olan ilgisi(f:1), I. Dünya savaşı(f:1), Atatürk’ün farklı şehirlerde okuma nedeni(f:1), İşgal edilirken Anadolu’nun sessiz kalması(f:1)</i>	21

Tablo 4.62’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda I. Ünite ile ilgili merak ettikleri noktalar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Savaşların arka planı(f:9)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Atatürk’ün nasıl pes etmediği(f:3)”, “Seyit onbaşının mermiyi kaldırması(f:2)”, “Padişahın itilaf devletlerinin yanında olma nedeni(f:1)”, “Türk halkının nasıl güçlü kaldığı(f:1)”, “Atatürk’ün kamera görüntülerinin nasıl çekildiği(f:1)”, “Atatürk’ün matematiğe olan ilgisi(f:1)”, “I. Dünya savaşı(f:1)”, “Atatürk’ün farklı şehirlerde okuma nedeni(f:1)”, “İşgal edilirken Anadolu’nun sessiz kalması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 1: Atatürk'ün nasıl ileri görüşlü olduğunu merak ettim. Ben olsaydım Atatürk'ün yerinde pes ederdim.

Öğrenci 3: O zamanlar hocam kamera yokmuş Atatürk'ün fotoğraflarını nasıl çekmişler onu merak ediyorum.

Tablo 4.63. İkinci ünite ile ilgili merak edilen noktalar

Tema	Kodlar	f
Merak edilen noktalar	Yok(f:3), Nasıl Savaştlıkları(f:3), Cepheleler(f:2), Topraklarımızı almak isteme nedenleri(f:1), Savaştan korkmamalarının nedeni(f:1), Atatürk'e yapılan suikastler(f:1), Atatürk'ün silah arkadaşlarının karşısına geçme nedenleri(f:1), Yapılan antlaşmalarda ülkelerin tutumu(f:1), Ermenilerin Fransızların yanında yer alma nedenleri(f:1), İzmir'in Yunanlılara verilme nedeni(f:1), I. Dünya Savaşı öncesi(f:1), Almanya taraftarı olma nedeni(f:1), Çocukların eğitim durumu(f:1), Misak-ı Milli'nin ilanı(f:1), Fotoğraf ve görüntülerin nasıl çekildiği(f:1), Paşaların karar verme anları(f:1)	21

Tablo 4.63'de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda II. Ünite ile ilgili merak ettikleri noktalar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yok(f:3)”, “Nasıl Savaştlıkları(f:3)”, “Cepheleler(f:2)” kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Topraklarımızı almak isteme nedenleri(f:1)”, “Savaştan korkmamalarının nedeni(f:1)”, “Atatürk'e yapılan suikastler(f:1)”, “Atatürk'ün silah arkadaşlarının karşısına geçme nedenleri(f:1)”, “Yapılan antlaşmalarda ülkelerin tutumu(f:1)”, “Ermenilerin Fransızların yanında yer alma nedenleri(f:1)”, “İzmir'in Yunanlılara verilme nedeni(f:1)”, “I. Dünya Savaşı öncesi(f:1)”, “Almanya taraftarı olma nedeni(f:1)”, “Çocukların eğitim durumu(f:1)”, “Misak-ı Milli'nin ilanı(f:1)”, “Fotoğraf ve görüntülerin nasıl çekildiği(f:1)”, “Paşaların karar verme anları(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 16: Birinci dünya savaşında sadece savaşları işledik. Ama birinci dünya savaşının başlamadan önceki durumu nasıldı merak etmiştim.

Öğrenci 18: Var, nasıl ve neden topraklarımızı almak istiyorlar bunu merak ediyorum.

Tablo 4.64. Merak edilen konularla ilgili yapılan ek araştırma

Tema	Kodlar	f
Yapılan ek araştırma	<i>Yapmadım(f:10), Öğretmene sordum(f:5), İnternette araştırırdım(f:3) Kitap(f:3)</i>	21

Tablo 4.64’da görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda II. Ünite ile ilgili merak ettikleri konularla ilgili yaptıkları ek araştırmalar olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yapmadım(f:10)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Öğretmene sordum(f:5)”, “İnternette araştırırdım(f:3)”, “Kitap(f:3)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğrencilerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğrenci 7: Bir araştırma yapmadım.

Öğrenci 12: Bazen takıldığım şeyler olursa internette bakıyorum hani ne anlama geliyor hani neden böyle olmuş gibisinden.

Tablo 4.65. Milli mücadele ile ilgili okunan kitap

Tema	Kodlar	f
Okunan kitap	<i>Okumadım(f:14), şu çılgın Türkler(f:2), Nutuk(f:1), Çanakkale kitabı(f:1), Büyük Atatürk’ten küçük öyküler(f:1)</i>	19

Tablo 4.65’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı ile ilgili okudukları kitaplar sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Okumadım(f:14)” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “şu çılgın Türkler(f:2)”, “Nutuk(f:1)”, “Çanakkale kitabı(f:1)”, “Büyük Atatürk’ten küçük öyküler(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.66. Milli mücadele ile ilgili görülen resim sergisi

Tema	Kodlar	f
Resim sergisi	<i>Görmedim(f:18), Slaytta tablo gördüm(f:3), Ders kitabında tablo gördüm(f:1)</i>	22

Tablo 4.66’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda Milli mücadele ile ilgili gördükleri tablo ya da resim sergisi olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerinin tamamının “Görmedim(f:18)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Slaytta tablo gördüm(f:3)”, “Ders kitabında tablo gördüm(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.67. Milli Mücadele ile ilgili gidilen müze

Tema	Kodlar	f
Gidilen müze	<i>Gitmedim(f:16), Gittim(f:2)</i>	18

Tablo 4.67’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşı ile ilgili gittikleri bir müze olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerin en çok, “Gitmedim(f:16)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra, “Gittim(f:2)” kodu yer almaktadır.

Tablo 4.68. Milli mücadele ile ilgili izlenen tiyatro

Tema	Kodlar	f
İzlenen tiyatro	<i>İzlemedim(f:12), Okulda Çanakkale tiyatrosunu izledim(f:5), İzledim(f:1)</i>	18

Tablo 4.68’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda Kurtuluş savaşı ile ilgili izledikleri bir tiyatro olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “İzlemedim(f:12)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Okulda Çanakkale tiyatrosunu izledim(f:5)”, “İzledim(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.69. Milli mücadele ile ilgili izlenen film

Tema	Kodlar	f
İzlenen film	<i>Çanakkale yolun sonu(f:10), Veda(f:7), İzlemedim(f:5), Mustafa(f:1), 120(f:1), Atam(f:1), Kurtuluş savaşı filmi(f:1), Fatih’le ilgili izledim(f:1)</i>	27

Tablo 4.69’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda Milli mücadele dönemi ile ilgili izledikleri bir film olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Çanakkale yolun sonu(f:10)”, “Veda(f:7)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “İzlemedim(f:5)”, “Mustafa(f:1)”, “120(f:1)”, “Atam(f:1)”, “Kurtuluş Savaşı filmi(f:1)”, “Fatih’le ilgili izledim(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.70. İşlenen konular ile ilgili geziye katılma durumu

Tema	Kodlar	f
Gezi	<i>Katılmadım(f:14) Çanakkale gezisi(f:3) Olsa giderdim(f:1)</i>	18

Tablo 4.70’de görüldüğü gibi, öğrencilere beşinci tema doğrultusunda İşlenen konular ile ilgili herhangi bir tarihi geziye katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Katılmadım(f:14)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra “Çanakkale gezisi(f:3)”, “Olsa giderdim(f:1)” kodları yer almaktadır.

4.6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarih konularına yönelik algılarına ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan altıncısı olan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin tarih konularına yönelik algıları konusunda görüşleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.71. Öğrencilerin tarih dersine ilgisinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Tarih dersine ilgi	<i>Zayıf(f:2), Yakın tarihe ilgi daha fazla(f:2), Ezber ve soyut(f:2), Tarihi filmler ilgiyi arttırdı(f:1), Bazıları ilgili(f:1), Atatürk'ten dolayı iyi(f:1), Diziler ve yeni çıkan kitaplar etkili(f:1), Yeterli değil(f:1), seven az(f:1), Güncel konularla ilgili(f:1)</i>	13

Tablo 4.71’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine altıncı tema doğrultusunda Öğrencilerin tarih derslerine ilgisinin nasıl olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Zayıf(f:2)”, “Yakın tarihe ilgi daha fazla(f:2)”, “Ezber ve soyut(f:2)” kodlarını belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Tarihi filmler ilgiyi arttırdı(f:1)”, “Bazıları ilgili(f:1)”, “Atatürk’ten dolayı iyi(f:1)”, “Diziler ve yeni çıkan kitaplar etkili(f:1)”, “Yeterli değil(f:1)”, “Seven az(f:1)”, “Güncel konularla ilgili(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 3: *Güncel konularla daha çok ilgileniyorlar bence. Coğrafya konularını daha çok seviyorlar. Dünyaya ait iklim filan o tip konuları daha çok seviyorlar. Tarih dersine ilgilerini zayıf buluyorum.*

Öğretmen 4: *İlgisi iyi diye düşünüyorum ben Atatürk'ten dolayı. Atatürk'ün hayatını merak ediyorlar tarihi merak ediyorlar. Tarih artık eskisi gibi değil yani sıkıcı görülüyor eskisi gibi. Öyle düşünüyorum ben çocuklar da öyle düşünüyor. Dizilerden kitaplardan bayağı yeni çıkan kitap var araştırmaya dayalı kitaplar. İlgili yani eskisi gibi değil en azından.*

Tablo 4.72. Öğrencilerin Tarih dersine ilgili olmamalarının nedenleri

Tema	Kodlar	f
Tarih dersine ilgili olmamalarının nedenleri	<i>Detaylı olması(f:1), Yüzeysel olması(f:1), Mantığa oturmama(f:1), Görsel materyalin olmaması(f:1), Film olmaması(f:1), Kendinden kaynaklı(f:1), Tarihin öneminin bilinmemesi(f:1), Sınavlarda geleceğe etkisinin az olması(f:1), Ailenin önemsememesi(f:1), Yorum yapamama(f:1), Analitik düşünememe(f:1)</i>	11

Tablo 4.72’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine altıncı tema doğrultusunda Öğrencilerin tarih derslerine ilgili olmamalarının nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle sırasıyla “Detaylı olması(f:1)”, “Yüzeysel olması(f:1)”, “Mantığa oturmama(f:1)”, “Görsel

materyalin olmaması(f:1)”, “Film olmaması(f:1)”, “Kendinden kaynaklı(f:1)”, “Tarihin öneminin bilinmemesi(f:1)”, “Sınavlarda geleceğe etkisinin az olması(f:1)”, “Ailenin önemsememesi(f:1)”, “Yorum yapamama(f:1)”, “Analitik düşünememe(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: *Çok detay çocukların seviyesine göre. İkincisi daha yüzeysel daha oyunlarla aslında bizim dersimizin işlenmesi lazım. Bi de önce küçük küçük başlamalı sonra detaya inmeli. Eski tarihler çocuğun mantığına da oturmuyor.*

Öğretmen 2: *Tarihin önemini tam bilmiyorlar kavratılmamış biz de kavratamamışız. Bundan kaynaklanan bir sorun var, tarihi neden öğreniyor bilmiyor çocuk. Gelecekle ilgili mesleki konularda aile pek önem vermiyor. Sözel derslere pek önem verilmiyor bunun da etkisi var.*

Tablo 4.73. Kendiliğinden araştırma yapan öğrencilerin olup olmadığı

Tema	Kodlar	f
Kendi isteği ile araştırma yapan öğrenci	<i>Var(f:3), Sayısı çok az(f:1), Merak ediyorlar(f:1), Yok(f:1)</i>	6

Tablo 4.73’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine altıncı tema doğrultusunda kendi isteği ile araştırma yapan öğrencilerin olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Var(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Sayısı çok az(f:1)”, “Merak ediyorlar(f:1)”, “Yok(f:1)” kodları yer almaktadır.

4.7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşlerine ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan yedincisi olan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.74. Tarihsel Düşünmeyi en çok etkileyen faktörün belirlenmesi

Tema	Kodlar	f
Tarihsel düşünmeyi en çok etkileyen faktör	<i>Aile(f:3), Okul(f:1), Öğretmeni severse önyargısı kırılır(f:1), Kendini kime yakın hissederse(f:1), Aile okul kadar donanımlı değil(f:1)</i>	7

Tablo 4.74’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda tarihsel düşünmeyi en çok etkileyen faktör sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Aile(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Okul(f:1)”, “Öğretmeni severse önyargısı kırılır(f:1)”, “Kendini kime yakın hissederse(f:1)”, “Aile okul kadar donanımlı değil(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: *Aile önemlidir. İkinci planda öğretmen gelir. Çocuk öğretmeni severse önyargısı az da olsa kırılır.*

Öğretmen 3: *Hangisiyle daha çok muhabbeti geçerse o etkili. Kendini hangisine yakın hissediyorsa.*

Tablo 4.75. Merkezi sınavların Tarihsel düşünme becerisi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	F
Merkezi sınavların etkisi	<i>Tarihsel düşünmeyi engelliyor(f:4), Yoruma dayalı sorular olduğundan engellemiyor(f:1), Ezbere yöneltme(f:1), Testte iyi, Boşluk doldurmada kötü olma(f:1)</i>	7

Tablo 4.75’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda merkezi sınavların tarihsel düşünme becerisi üzerinde etkili olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Tarihsel düşünmeyi engelliyor(f:4)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Yoruma dayalı sorular olduğundan engellemiyor(f:1)”, “Ezbere yöneltme(f:1)”, “Testte iyi, Boşluk doldurmada kötü olma(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 2: TEOG engelliyor, sekizlerde saha çok etkili

Öğretmen 5: Tabi ki tamamı ezbere dayalı. Bizi engelliyor, kısıtlıyor, baskı altına alıyor.

Tablo 4.76. Öğrencilerin Tarihsel düşünme becerilerindeki eksiklerin nedenlerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Tarihsel düşünme biçimlerindeki eksikler	<i>Eğitim sistemi(f:5), Ders saatinin az olması(f:3), Müfredatın eksik olması(f:2), Yorumlama ve eleştirinin olmaması(f:2), Kaynakların yetersiz olması(f:1), Müfredatın fazla olması(f:1), Materyal azlığı(f:1), Günümüzle bağlantının az olması(f:1), Müfredata dayalı olunması(f:1), Öğretmenin konu dışına çıkmak istememesi(f:1), Sorgulamanın eksik olması(f:1)</i>	19

Tablo 4.76’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin eksik olmasının nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Eğitim sistemi(f:5)” ve “Ders saatinin az olması(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Müfredatın eksik olması(f:2)”, “Yorumlama ve eleştirinin olmaması(f:2)”, “Kaynakların yetersiz olması(f:1)”, “Müfredatın fazla olması(f:1)”, “Materyal azlığı(f:1)”, “Günümüzle bağlantının az olması(f:1)”, “Müfredata dayalı olunması(f:1)”, “Öğretmenin konu dışına çıkmak istememesi(f:1)”, “Sorgulamanın eksik olması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: Eğitim sisteminden kaynaklanıyor. Daha geniş zamanda işlemeliyiz. Ders saati az, müfredat çok. Ya ders saati artacak, ya müfredat azaltılacak.

Öğretmen 5: Eğitim sistemi, okullarda öğretilen tarihin müfredata yalı olması. Ayrıca öğretmenin hiç konu dışına çıkmak istememesi.

Tablo 4.77. Öğrencilerde tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için yapılması gerekenler

Tema	Kodlar	f
Tarihsel düşünme becerisini geliştirmek	<i>Eğitim sistemi değişmeli(f:2), Tarih sevgisi kazandırılmalı(f:2), Müfredat kısaltılmalı(f:1), Kısa videolar hazırlanmalı(f:1), Farklı materyaller kullanılmalı(f:1), Hikaye, roman kullanımı(f:1), Kısa film kullanımı(f:1), Bakanlık materyal sağlamalı(f:1), Müfredat değişmeli(f:1), Sınava dayalı olmama(f:1), Yoruma dayalı olma(f:1), Kendi bilgilerimizi kullanma serbestliği(f:1)</i>	14

Tablo 4.77’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin eksik olmasının nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Eğitim sistemi değişmeli(f:2)” ve “Tarih sevgisi kazandırılmalı(f:2)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Müfredat kısaltılmalı(f:1)”, “Kısa videolar hazırlanmalı(f:1)”, “Farklı materyaller kullanılmalı(f:1)”, “Hikaye, roman kullanımı(f:1)”, “Kısa film kullanımı(f:1)”, “Bakanlık materyal sağlamalı(f:1)”, “Müfredat değişmeli(f:1)”, “Sınava dayalı olmama(f:1)”, “Yoruma dayalı olma(f:1)”, “Kendi bilgilerimizi kullanma serbestliği(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 3: *Bence müfredat yeterli değil. Hepimiz aynı müfredat var onu işliyoruz, süre de az. Onun dışında lafa bile giremiyoruz hep kapayalım çocuklar diyoruz. Devam ediyoruz. Çocuk tam açılacakken belki de devam ediyoruz belki de çocuklar biliyordur ama vakit telaşından göremiyoruz. Sınava odaklı çocuklar.*

Öğretmen 5: *Sorgulamayı öğretmiyoruz önüne geleni çocuk doğru olarak algılıyor acaba öğretmiyoruz. Zaten öyle bir eğitim sistemimiz de yok.*

Tablo 4.78. Öğrencilerin tarihi öğrenme yöntemleri

Tema	Kodlar	f
Tarihi öğrenme yöntemleri	<i>Test(f:4), İnternet(f:2), Kitap(f:2), Özet fotokopiler(f:2), Sınava yönelik çalışma(f:2), Ezberci(f:1)</i>	13

Tablo 4.78’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda öğrencilerin tarihi öğrenme yöntemleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Test(f:4)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “İnternet(f:2)”, “Kitap(f:2)”, “Özet fotokopiler(f:2)”, “Sınava yönelik çalışma(f:2)”, “Ezberci(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 2: *Bunda yönlendirme önemli, biz de ne diye yönlendiriyoruz çocukları, sınava yönelik yönlendiriyoruz, bundan dolayı da çocuk teste dayalı çalışıyor bu nedenle. Neden çünkü geleceği, sınav önemli sonuçta, tarihte çok eleştirel düşünme yorum yapma, bunlara pek fazla önem verilmiyor çünkü, dediğim gibi sınavlar etkili oluyor.*

Öğretmen 4: *İnternette öğreniyorlar genelde. Testi sınav için kullanıyorlar öğrenmek için değil. Bişeyi merak ediyorsa internette araştırıyor. Bazen bana kitap ismi soruyorlar. Bazen çok yanlış kişilerin kitapları onu diyorum okuma.*

Tablo 4.79. Ders kitabının yeterliliğini değerlendirme

Tema	Kodlar	f
Ders kitabının yeterliliği	Hayır(f:5)	5

Tablo 4.79’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda ders kitabının yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerinin tamamının, “Hayır(f:5)” kodunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4.80. Ders kitabının yetersiz olmasının nedenleri

Tema	Kodlar	f
Ders kitabının yetersiz olmasının nedenleri	Yüzeysel(f:2), Gereksiz şeylerin olması(f:1), Kronolojik sıralamanın olmaması(f:1), Fazla yoğun olma(f:1), Sınava odaklı olma(f:1), Resimlerin az olması(f:1), Sorgulama imkanının az olması(f:1)	8

Tablo 4.80’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda öğrencilerin tarihi öğrenme yöntemleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yüzeysel(f:2)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Gereksiz şeylerin olması(f:1)”, “Kronolojik sıralamanın olmaması(f:1)”, “Fazla yoğun olma(f:1)”, “Sınava odaklı olma(f:1)”, “Resimlerin az olması(f:1)”, “Sorgulama imkanının az olması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: Gereksiz şeyler var asıl olması gerekenler yok. Çok boş şeyler var. Onlar yerine bazı konular çok yüzeysel. Eski inkılap kitabı konu ile ilgili şeyler tam yazılırdı. İnkılap tarihi için konuşursak kronolojik sıra yok mesela.

Öğretmen 4: Kitap yorumdan kaçıyor. Ama bunu biraz belirtmen lazım siyasi diye kitap kaçamak cevap veriyor.

Tablo 4.81. Eğitim sistemi en çok beğenilen ülke

Tema	Kodlar	F
Eğitim sistemi beğenilen ülke	<i>Japonya(f:1), Yok(f:1), Diğer ülkelerin eğitim sistemini bilmiyorum(f:1), Finlandiya(f:1), Avrupa ülkeleri(f:1)</i>	5

Tablo 4.81’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine altıncı tema doğrultusunda eğitim sistemini en çok beğendikleri ülke sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle sırasıyla “Japonya(f:1)”, “Yok(f:1)”, “Diğer ülkelerin eğitim sistemini bilmiyorum(f:1)”, “Finlandiya(f:1)”, “Avrupa ülkeleri(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.82. Öğretmenlere hizmet içi eğitimin gerekliliği

Tema	Kodlar	f
Hizmet içi eğitimin gerekliliği	<i>Hizmet içi eğitim niteliksiz(f:2), Evet gerekli(f:1), Yeniliğe açık olunmalı(f:1), Gereksiz(f:1), Farklı etkinlikler öğretilmeli(f:1)</i>	6

Tablo 4.82’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yedinci tema doğrultusunda hizmet içi eğitimin gerekliliği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Hizmet içi eğitim niteliksiz(f:2)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Evet gerekli(f:1)”, “Yeniliğe açık olunmalı(f:1)”, “Gereksiz(f:1)”, “Farklı etkinlikler öğretilmeli(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 2: Şu anki aldığımız gibi olursa gerek yok. Müfettiş Anlatılacak dinleyeceğiz nitelikli değil. O yüzden gerek yok .

Öğretmen 5: *Gerekliyor da bu kafayla değil. Bu kafayla adam yine dayatacak. Öğretmen ifade edemiyor kendini. Düşüneceği sorgulayacağı bir kanal açılması lazım. 657 karşına çıkıyor her yerde.*

4.8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerdeki neden-sonuç ilişkisi kurma, olaylar arasında bağ kurma, tarihsel yorum, eleştirel düşünme gibi tarihsel düşünme becerilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan sekizincisi olan Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerdeki neden-sonuç, bağ kurma, tarihi yorum, eleştirel düşünme gibi tarihsel düşünme becerileri ile ilgili değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.83. Öğrencilerin sordukları soruların niteliğinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Sorulan soruların niteliği	Nitelikli değil(f:3), Bazıları nitelikli(f:2), Yanlı sorular(f:1), Çoğu sormuyor(f:1), Yakın tarihle ilgili(f:1), Analitik düşünme yok(f:1), Masalsı soru(f:1), Saçma soru(f:1)	11

Tablo 4.83’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrencilerin sordukları soruların niteliğini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Nitelikli değil(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Bazıları nitelikli(f:2)”, “Yanlı sorular(f:1)”, “Çoğu sormuyor(f:1)”, “Yakın tarihle ilgili(f:1)”, “Analitik düşünme yok(f:1)”, “Masalsı soru(f:1)”, “Saçma soru(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: Değil. Kendilerine göre evet, bana göre değil.

Öğretmen 3: Nitelikli sorular sormuyorlar. Saçma sapan masalsı şeyler soruyorlar. Yani filmlerden izledikleri şeylerden etkileniyorlar galiba..

Tablo 4.84. Öğrencilerin neden-sonuç bağ kurma niteliklerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	F
Bağ kurma niteliği	<i>Kuramıyor(f:3), Bu yaş grubu kuramaz(f:2), Soyut(f:2), Öğretmen söylerse kurar(f:1), Bilimsel bakamaz(f:1), geniş bakamaz(f:1), Ezbere öğrenme(f:1), yorum yapamama(f:1), Paralel olaylarla ilişkilendirememe(f:1), nadir(f:1), meraklı ise bağ kurar(f:1), karmaşık konular(f:1), Kronolojik sıralamanın karışması(f:1)</i>	17

Tablo 4.84’da görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrencilerde tarihsel olaylar arası bağ kurma niteliği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Kuramıyor(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Bu yaş grubu kuramaz(f:2)”, “Soyut(f:2)”, “Öğretmen söylerse kurar(f:1)”, “Bilimsel bakamaz(f:1)”, “Geniş bakamaz(f:1)”, “Ezbere öğrenme(f:1)”, “Yorum yapamama(f:1)”, “Paralel olaylarla ilişkilendirememe(f:1)”, “Nadir(f:1)”, “Meraklı ise bağ kurar(f:1)”, “Karmaşık konular(f:1)”, “Kronolojik sıralamanın karışması(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 2: *O yok. Başarılı öğrencilerde de yok. Başarılı öğrenciler biz ne dersek onu alıyor ama, sonucunu nedenini bir olayın nedeni diğerinin sonucu bunu öğrenmesi lazım, yok.*

Öğretmen 4: *Bağ kurma çok çok iyi değil, bağ kuramıyorlar çünkü anlaması için geçmişteki olayları çok iyi anlatıp ne olmuş neden olmuş diye, düşünmesi lazım onu daha yapamıyorlar.*

Tablo 4.85. Öğrencilerin Tarihi konulara objektif bakma düzeylerinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Objektif Bakma düzeyi	<i>Önyargılı(f:4), Düşüncelerini başkalarından alma(f:1), Ailenin düşüncesinin etkili olması(f:1), Siyasi bakımdan önyargılı olma(f:1), vatan sevgisi bakımından önyargılı değil(f:1) Eleştirel tarih anlayışı yok(f:1)</i>	9

Tablo 4.85’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrencilerde tarih konularına karşı objektif bakma düzeylerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin neredeyse tamamının, “Önyargılı(f:4)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Düşüncelerini başkalarından alma(f:1)”, “Ailenin düşüncesinin etkili olması(f:1)”, “Siyasi bakımdan önyargılı olma(f:1)”, “Vatan sevgisi bakımından önyargılı değil(f:1)”, “Eleştirel tarih anlayışı yok(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 3: *Aileden etkileniyorlar bence ailenin düşüncesi nasılsa, onlar da öyle düşünüyorlar.*

Öğretmen 5: *Bulunduramaz. Eleştirel tarih anlayışımız yok, idealist bir mantıkla bakılıyor, hep geçmiş değerler yüceltiliyor. Artı eksilerimiz öğretilmiyor, her şeyin artısı ön plana çıkarılıyor. Öğretmen de yapamıyor bunu.*

Tablo 4.86. Öğrencilerin tarihi konularla ilgili yorum yapma düzeyi

Tema	Kodlar	f
Yorum yapma düzeyi	<i>Düşük(f:2), Ezber açıklama(f:2), İşlenen konuda yorum yapar(f:1), yorum yapamaz(f:1), Bu yaş grubu yorum yapamaz(f:1), Kendi üretmeli(f:1), Yüzeysel anlama(f:1), Dershaneye giden yapıyor(f:1)</i>	10

Tablo 4.86’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrencilerde tarihi konularda yorum yapma düzeyini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Düşük(f:2)” ve “Ezber açıklama(f:2)” kodlarını belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla İşlenen konuda “Yorum yapar(f:1)”, “Yorum yapamaz(f:1)”, “Bu yaş grubu yorum yapamaz(f:1)”, “Kendi üretmeli(f:1)”, “Yüzeysel anlama(f:1)”, “Dershaneye giden yapıyor(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: *İşlediğim bir konuya evet. İlgili bir öğrenci ise yapar, ilgisiz se yapamaz.*

Öğretmen 2: Tarihte geçmişi anlattığımız için çocuklar çok fazla yorum yapamıyor, bir de yorumu şöyle yapamıyor, olayları o güne göre düşünmüyor. Bugüne göre düşünüyor onları çok fazla etkilemiyor.

Tablo 4.87. Yapılan araştırmaların niteliğinin değerlendirilmesi

Tema	Kodlar	f
Yapılan araştırmaların niteliği	<i>Nitelikli değil(f:3), Nitelikli(f:1), İnternette indirip getirme(f:1)</i>	5

Tablo 4.87’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrenciler tarafından yapılan araştırmaların niteliği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Nitelikli değil(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Nitelikli(f:1)”, “İnternette indirip getirme(f:1)” kodları yer almaktadır.

Tablo 4.88. Öğrencilerin tarihi konularda eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi

Tema	Kodlar	F
Eleştirel düşünme düzeyi	<i>Bilimsel anlamda eleştirel bakamıyor(f:1), Bazıları bakıyor(f:1), Zaman ayırmadığım için bilmiyorum(f:1), Güzel(f:1), Eleştirel bakan öğrenciye önem verilmiyor(f:1), Çocuk tarihe eleştirel bakamaz(f:1)</i>	6

Tablo 4.88’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda hizmet içi eğitimin gerekliliği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle sırasıyla, “Bilimsel anlamda eleştirel bakamıyor(f:1)”, “Bazıları bakıyor(f:1)”, “Zaman ayırmadığım için bilmiyorum(f:1)”, “Güzel(f:1)”, “Eleştirel bakan öğrenciye önem verilmiyor(f:1)”, “Çocuk tarihe eleştirel bakamaz(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 3: Ya herhalde biz çok zaman ayıramıyoruz o tip şeylere. Konuyu anlatıyoruz konuşuyoruz çok ekstra şeylere girmediğimiz için, bilemiyorum o tip şeyleri.

Öğretmen 5: *Çocuğun bilmesi mümkün değil ne verirsen çocuk onu alır. Atatürk'ü pozitif anlatırsan çocuk pozitif öğrenir negatif anlatırsan negatif öğrenir. O sorgulama süreci sonradadır. Çocuk farklı kaynaklar okursa olur o da. Kendi yapabilir.*

Tablo 4.89. Öğrencileri birincil ve ikincil tarihi kaynakları ayırt edebilme durumu

Tema	Kodlar	f
Birincil ve ikincil kaynakları ayırt etme	<i>Edemez(f:5)</i>	5

Tablo 4.89'de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda hizmet içi eğitimin gerekliliği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin tamamının, “Edemez(f:5)” kodunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4.90. Öğrencilerin tarihi olayları günümüzle ilişkilendirme durumu

Tema	Kodlar	f
Günümüzle ilişkilendirme durumu	<i>Yeterli değil(f:3), Güzel(f:1), Yorum yapılıyor(f:1), Bu yaş grubunda imkansız(f:1)</i>	6

Tablo 4.90'de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sekizinci tema doğrultusunda öğrencilerin tarihi olayları günümüzle ilişkilendirme durumu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Yeterli değil(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Güzel(f:1)”, “Yorum yapılıyor(f:1)”, “Bu yaş grubunda imkansız(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 2: *İlişkilendiremiyorlar, bugün ki olayların geçmişle bağlantısını anlarsa çocuk daha çok ilgisini çekeceğini düşünüyorum.*

Öğretmen 5: *Çocuklar değil öğretmenler bile bilmiyor. Okumuyor.*

4.9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıfta tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-tekni ve yaklaşımlara ilişkin bulgular

Görüşme formunda yer alan temalardan dokuzuncusu olan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-tekni ve yaklaşımlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.91. Öğrencilere verilen proje ve performans ödevleri

Tema	Kodlar	f
Proje ve performans ödevi	<i>Araştırma(f:3), maket(f:2), uygulamaya dönük ödev(f:1), Araştırma ve sunma(f:1), Canlandırma(f:1), Afiş(f:1), Teog sınavına yönelik(f:1), Çok iyi veremedim(f:1)</i>	11

Tablo 4.91’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda öğrencilere nasıl performans ve proje ödevleri verdikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Araştırma(f:3)” ve “Maket(f:2)” kodlarını belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Uygulamaya dönük ödev(f:1)”, “Araştırma ve sunma(f:1)”, “Canlandırma(f:1)”, “Afiş(f:1)”, “Teog sınavına yönelik(f:1)”, “Çok iyi veremedim(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 1: *Uygulamaya dönük ödevler veriyorum.*

Öğretmen 3: *Medrese tanıtımı. 3 medreseyi seçin afiş çalışması şeklinde tanıtın dedim. Güzel yapanlar vardı ama ne kadar güzel işler çıkarmışlar şu işler var onun coşkusu yok çocuklarda, bir şey farkettiler araştırıyorsunuz kaç zamandır kalmış onun coşkusu yok çocuklarda.*

Tablo 4.92. Öğrencilere uygulanan ölçme araçlarının hazırlanma biçimi

Tema	Kodlar	f
Ölçme aracı	<i>Test(f:3), TEOG sınavına uygun(f:2), doğru-yanlış(f:1), Boşluk doldurma(f:1), bir yada iki seçici soru ekleme(f:1), tabu(f:1), performans(f:1), Paragraf sorusu(f:1)</i>	11

Tablo 4.92’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda öğrencilere uygulanan ölçme işlemlerinin hazırlanma biçimi sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Test(f:3)” ve “TEOG sınavına uygun(f:2)” kodlarını belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Doğru-yanlış(f:1)”, “Boşluk doldurma(f:1)”, “Bir yada iki seçici soru ekleme(f:1)”, “Tabu(f:1)”, “Performans(f:1)”, “Paragraf sorusu(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen2: *Soruları 8. Sınıflarda teog sınavına uygun hazırlıyoruz.7 lerde ise daha çok müfredata uygun, daha çok yorum sorusu sormaya çalışıyoruz.*

Öğretmen4: *Bana kalsa tabi şimdi ortak hareket ettik ya bana kalsa, ben boşluk doldurma yaparım düşünmeye yönelik sorular ama hep teog dediler ordan ben çok sıkıntı yaşadım. Bu sene sınav fiyasko oldu. Ben çocuğa mantık öğretiyorum ezber soruyorum bu bana çok yanlış geliyor ben bunu anlatamıyorum.*

Tablo 4.93. Sınıfta birincil el kaynak kullanma durumu

Tema	Kodlar	f
Birincil el kaynak kullanma	<i>Hayır(f:3), Ansiklopedi(f:1), Üniversitede okuduğumuz kitap(f:1), İstiklal harbi gazetesi(f:1), Çok etkili(f:1)</i>	7

Tablo 4.93’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta birincil el kaynak kullanma durumları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Hayır(f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Ansiklopedi(f:1)”, “Üniversitede okuduğumuz kitap(f:1)”, “İstiklal harbi gazetesi(f:1)”, “Çok etkili(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen4: İstiklal harbi gazetesi getirdim. Çok hoşlarına gitti hocam bu gerçekten gerçek mi diyorlar. Değişik kelimeler kullanıyor ya ağır geliyor. O günün gazetesi işte. 1920’li yıllar kurtuluş savaşına ait onu inceledim. Çok beğendiler. İnanamadılar. **Öğretmen5:** Hayır. Altı ve yedilerde getirdim ama sekizlerde hayatımız TEOG

Tablo 4.94. Sınıfta sözlü tarih çalışması yaptırma durumu

Tema	Kodlar	f
Sözlü tarih çalışması	Yaptırmadım(f:5)	5

Tablo 4.94’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta sözlü tarih çalışması yaptırma durumu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin tamamının, “Yaptırmadım (f:5)” kodunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4.95. Sınıfta doküman analizi yapma durumu

Tema	Kodlar	f
Doküman analizi yapma	Hayır(f:4), Atatürk ansiklopedisini ayrıntılı işleme(f:1)	5

Tablo 4.95’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta doküman analizi yapma durumu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin neredeyse tamamının, “Hayır (f:4)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra “Atatürk ansiklopedisini ayrıntılı işleme (f:1)” kodu yer almaktadır.

Tablo 4.96. Sınıfta gazete haberi kullanma durumu

Tema	Kodlar	f
Gazete haberi kullanma	Hayır(f:4), Ödev verdim getirdiler(f:1)	5

Tablo 4.96’da görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta gazete haberi kullanma durumu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin neredeyse

tamamının, “Hayır(f:4)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra, “Ödev verdim getirdiler(f:1)” kodu yer almaktadır.

Tablo 4.97. Sınıfta uygulanan farklı etkinlikler

Tema	Kodlar	f
Sınıfta uygulanan etkinlikler	<i>Düz anlatım(f:2), Film izletme(f:2), Kitap önerme(f:2), Slaytla anlatım(f:2), Sohbet şeklinde anlatım(f:1), Klasik anlatım(f:1), Anı anlatma(f:1), Görsel materyal kullanımı(f:1)</i>	12

Tablo 4.97’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları farklı etkinlikler sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Düz anlatım(f:2)”, “Film izletme(f:2)”, “Kitap önerme(f:2)”, “Slaytla anlatım(f:2)” kodlarını belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla “Sohbet şeklinde anlatım(f:1)”, “Klasik anlatım(f:1)”, “Anı anlatma(f:1)”, “Görsel materyal kullanımı(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir.

Öğretmen 3: *Dersi ben çok klasik işliyorum. Düz anlatım yani. Yetiştiremiyorum.*

Öğretmen 4: *Yok işte orda kendimi eksik buluyorum. Bu sene, TEOG beni strese soktu çocuklarla çok diyalog yakalayamadım. Farklı etkinlik olarak dersi anılarla anlatmaya çalıştım. Yedilerle daha değişik şeyler yapmak istiyorum.*

Tablo 4.98. Sınıfta farklı kaynak kullanımı

Tema	Kodlar	f
Farklı kaynak kullanımı	<i>Farklı kaynaklardan özet çıkarma(f:3), kullanmıyorum(f:1), Kullanıyorum(f:1), Dershane ve test kitapları(f:1)</i>	5

Tablo 4.98.’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine dokuzuncu tema doğrultusunda sınıfta farklı kaynak kullanma durumları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle en çok, “Farklı kaynaklardan özet çıkarma (f:3)” kodunu belirttikleri görülmektedir. Bundan sonra sırasıyla, “Kullanmıyorum(f:1)”, “Kullanıyorum(f:1)”, “Dershane ve test kitapları(f:1)” kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan örnekler verilmiştir

Öğretmen2: Benim çıkardığım özet kaynaklarım var. Daha çok onlardan bu zamana kadar anlattık.

Öğretmen5: Dershane ve test kitapları kullanıyorum.

4.10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin bulgular

Toplam 45 ders saati gözlem üzerinde yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretmen boyutu başlığında, Tarihsel düşünme becerisinin alt basamakları olan konu başlıkları ve davranışlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.99. Öğrenme düzeyi açısından inceleme

Öğretmen Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Düz-anlatım(bilgi aktarımı) Bilgi düzeyi	106	GEO1(3), GEO2(3), GEO3(5), GEO4(1), GEO5(5), GEO6(8), GEO7(9), GEO9(1), GEO11(7), GEO12(6), GEO13(3), GGO1(1), GGO2(2), GGO3(11), GGO6(5), GGO7(2), GGO9(4), GGO10(4), GGO12(2), GGO13(4), GGO14(3), GGO15(3), GGO16(1), GGO17(2), GGO20(4), GHO1(1), GHO2(2), GHO3(1), GHO4(1), GHO6(3), GHO7(4), GHO8(1), GHO10(2), GHO11(2),
Düz-anlatım(bilgi aktarımı) Kavrama Düzeyi	88	GEO1(1), GEO2(3), GEO3(2), GEO4(3), GEO5(1), GEO6(3), GEO7(4), GEO8(1), GEO9(2), GEO11(5), GEO12(3), GEO13(2), GGO3(2), GGO4(1), GGO9(1), GGO11(1), GGO12(4), GGO13(4), GGO15(7), GGO16(4), GGO20(5), GHO1(1), GHO2(1), GHO3(3), GHO4(3), GHO5(4), GHO7(4), GHO8(1), GHO10(5), GHO11(4), GHO12(3),

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”)

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

X*: *Ege Yunanlılara, Musul ve Boğazlar İngilizlere, Antalya ve çevresi İtalya'ya, Urfa, Antep, Maraş, Hatay'da Fransızlara, Doğu Anadolu Ermenilere bırakıldı. GGO7, Sf 69, Satır 45*

***X=Öğretmen**

X: *Osmanlı bir imparatorluk, birçok farklı millet var, bunların biri Ermeniler. Yüzlerce yıl bu milletler Osmanlı'da kardeş gibi yaşadı. 19. yy'ın sonunda isyan ediyorlar, bunlardan biri de Ermeniler. Osmanlı'da "Millet-i Sadıka" denirdi. Çevresine zarar vermeyen bir millet.*

GHO4, Sf 121, Satır 9

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.100. Tarihsel olay ve olgular sunumu

Öğretmen Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Neden-Sonuç ortaya koyma	37	GEO2(1), GEO3(3), GEO4(3), GEO5(1), GEO6(2), GEO7(1), GEO12(2), GGO5(2), GGO6(1), GGO7(1), GGO9(1), GGO12(2), GGO13(1), GGO15(1), GHO1(3), GHO2(4), GHO4(1), GHO6(2), GHO7(1), GHO11(3), GHO12(1)
Tarihsel dönemi bir bütün olarak ortaya koyma	3	GEO3(1), GGO9(1), GHO12(1),
Geçmişe yönelik bağ kurma	8	GEO6(1), GEO11(1), GGO5(1), GGO6(1), GGO16(1), GHO8(1), GHO7(1), GHO10(1),
Paralel olaylarla bağ kurma	6	GGO5(1), GGO20(1), GHO1(1), GHO2(2), GHO11(1),
Tarihsel akıl yürütme	33	GEO7(1), GGO2(4), GGO3(1), GGO7(2), GGO9(1), GGO10(3), GGO11(1), GGO12(2), GGO15(2), GGO16(1), GGO17(1), GGO20(2), GHO1(3), GHO3(1), GHO4(3), GHO5(1), GHO6(1), GHO8(1), GHO11(2)

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf "Gözlem", İkinci Harf "Şube", Üçüncü Harf "Olay")

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

X: İngiltere ve Fransa İzmir’inde içinde bulunduğu Ege’yi vadediyor. Bu yüzden savaş başladığında güçlü tarafa geçiyor. Savaş sonunda bölgeyi Yunanistan’a verecekler.

GEO3, Sf 9, Satır 44

X: Atatürk’ün ilk yaptığı iş meclisi açmak. Kolay mı oldu sanıyorsunuz? TBMM’ye karşı ayaklandılar. Damat Ferit’in adamları, azınlıklar, düşmanlar, bizden olup meclisi istemeyenler. Daha savaş başlamadan milli mücadeleyi istemeyen adamlarla uğraşıyoruz. Meclis kurulduğu an yıpratılıyor. Atatürk düzenli ordu kuruyor. Kuvayi milliyeciler düzenli ordu altına girmek istemiyor.

GGO9, Sf 74, Satır 35

X: Bugün hala Ermeni sorunu Türklerle Ermeniler arasında önemli bir problem.

GEO11, Sf 35, Satır 45

X: Dünyada güçlü devletlere baktığımızda eğitimleri çok iyidir. Avrupa, batı daha ileri. Bunun sebebi en iyi eğitim kurumlarına sahip olmaları. Hangimiz eğitim için Zambiya, Madagaskar’a gitmek ister, hiçkimse. Avrupa’da, Amerika’da eğitim daha iyi olduğu için hepiniz orada eğitim almak istersiniz. Gelişmişliğin göstergesi eğitim. Mustafa Kemal’de farketmiş ve daha modern, kızların eğitim aldığı, bilime önem verilen eğitim istemiş. Osmanlı’nın yıkılmasının en büyük nedeni eğitimde geri kalması, Günümüzde hala Avrupa’nın, Japonya’nın gerisindeyiz. Hala bu ülkeleri yakalayamadık.

GHO11, Sf 144, Satır 24

X: ..Bir devlet güçlüyse halk kim olursa olsun huzurludur. Devlet kötü duruma düşerse herkes kaçmak ister. Örnek Suriye..... Mesela Amerika’daki Kızılderililerin kesilmesi, soykırım budur.

GHO4, Sf 122, Satır 32

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.101. Öğretmen soru sorma ve yanıtlama davranışı

Öğretmen Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Soru sorma: Kısa-kapalı	230	GEO1(7), GEO2(4), GEO3(8), GEO4(3), GEO5(6), GEO6(5), GEO7(4), GEO8(2), GEO11(17), GEO12(10), GEO13(2), GGO1(3), GGO2(6), GGO3(17), GGO5(7), GGO7(42), GGO9(8), GGO10(3), GGO12(9), GGO13(1), GGO14(5), GGO15(15), GGO20(20), GHO1(1), GHO2(10), GHO4(2), GHO5(1), GHO6(3), GHO7(3), GHO10(1), GHO11(2), GHO12(3),
Soru sorma:Uzun-açık	170	GEO1(1), GEO2(1), GEO3(3), GEO4(3), GEO5(7), GEO6(5), GEO7(8), GEO8(1), GEO11(1), GEO12(7), GEO13(1), GGO1(7), GGO2(1), GGO3(9), GGO5(5), GGO6(4), GGO7(9), GGO9(8), GGO10(1), GGO12(15), GGO13(5), GGO14(3), GGO15(3), GGO16(1), GGO20(12), GHO1(9), GHO2(6), GHO3(2), GHO4(2), GHO5(3), GHO6(2), GHO7(8), GHO8(3), GHO10(4), GHO11(7), GHO12(3),
Cevap verme “bilgi”	18	GEO7(3), GGO16(3), GGO17(2), GGO19(7), GGO20(1), GHO9(1), GHO10(1),
Cevap verme “kavrama”	3	GEO7(1), GGO17(1), GHO12(1),

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

X: İtilaf Devletlerine hangi devletler katıldı?

**Y1: Japonya*

Y2: Portekiz

Y*:Öğrenci

GEO4, Satır1,2,3,4, Sf 11

X: *Kuvay-i Milliye hareketi hiçbir şey vadetmemesine rağmen bu harekete insanların katılım sebebi nedir? (kitap sorusu)*

GHO6, Satır 10, Sf 128

Y: *Milli Mücadele kahramanları kimdi? Bulamıyoruz.*

X: *Yörük Ali Efe, Halide Edip Adivar, Çerkez Ethem, Demirci Mehmet Efe.*

GHO9, Sf 138, Satır 3

Y:*Delege ne demek?*

X:*Delege temsilci anlamına geliyor. Amasya genelgesinde karar veriliyor. Meslis kurulamadığı için milletvekili seçimi yapılamıyor delege seçiliyor.*

GEO7, Sf 23, Satır 4

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.102. Öğrenme-öğretme süreci

Öğretmen Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Objektif tutum	1	GGO5(1)
Subjektif tutum	10	GEO3(1), GEO5(1), GGO1(1), GGO6(2), GGO9(1), GGO10(2), GGO15(1), GGO16(1),
Tarihi anekdot verme(anı anlatımı)	39	GEO5(1), GEO6(1), GEO7(2), GEO12(1), GGO1(2), GGO2(5), GGO3(6), GGO5(5), GGO6(1), GGO7(2), GGO9(1), GGO15(5), GGO16(6), GGO20(1),
Tarihsel ilgi uyandırma	24	GEO3(2), GGO1(2), GGO2(4), GGO3(6), GGO5(5), GGO6(1), GGO15(1), GGO16(3),
Yazı yazma etkinliği	25	GEO1, GEO2, GEO3, GEO4, GEO5, GEO6, GEO7, GEO12, GGO1, GGO2, GGO4, GGO6, GGO7, GGO8, GGO9, GGO11, GGO19, GGO20, GHO1, GHO3, GHO4, GHO5, GHO6, GHO9, GHO12
Kitaptan okuma	11	GHO1, GHO2, GHO3, GHO4, GHO5, GHO6, GHO7, GHO8, GHO10, GHO11, GHO12
Ön bilgileri yoklama	5	GEO1(1), GEO2(1), GEO5(1), GGO5(1), GH01(1),

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf "Gözlem", İkinci Harf "Şube", Üçüncü Harf "Olay")

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

X: Her yazar kendine göre yorumlar. Kimi yazar Enverci'dir. Kimisi Abdülhamit'cidir. Kendine göre yazarlar. Okuduklarımızın objektif olmasına dikkat edin.

GGO5, sf 60, Satır 17

X: Göç değil sürgün yasası bu. Çok ciddi sıkıntı yaşayacaklar. Sorun çıkaran değil sıradan Ermenileri de yolluyorlar. Pek çok insan hayatını kaybediyor. Suriye'ye sürgün ediliyor. Türkiye için kara leke. Türkiye'nin bunu halletmesi lazım.

GEO5, Sf 18, Satır 55

X: Çanakkale’de kayalık bir yere geliyorlar. Askerlerimiz düşman hep oraya ateş ettiği için geçemiyorlar, ve yığılma olur. Ve tek geçiş yeri de orası. Atatürk “neden durdunuz? Diyor. Ve kendisi bizzat oradan geçiyor. Askerler de bunu görünce geçmeye cesaret ediyor.

GGO2, Satır 15, Sayfa 48

X: Cephede Mehmet diye bir çocuk var. Görevi karşıdan gelen patlamayan el bombasını geri atmak. Bir bomba arkadaşının üzerinde patlıyor ve parçaları üstüne geliyor. O sırada eline aldığı bomba elinde patlıyor ve kolu kopuyor. Mehmet hastanede yatıyor. Çok kötü oluyor, yemiyor, içmiyor. Çevredekiler Mehmet’in kolu koptu ondan herhalde diyorlar. Bir gün komutanına mektup yazıyor. “Komutanım neden beni burada çürütüyorsunuz, sağ kolum gitti ama sol kolum var diyor.” Meğer sıkıntısı cepheye gitmekmiş. Komutan ağlıyor.

GGO5, Sf 61, Satır 40

X: Balkan savaşı ile ilgili ne biliyoruz?

GEO1, Sf 1, Satır 2

4.11. Sekizinci Sınıf Öğrencilerine, Tarihsel Düşünme Becerisi Alt Başlıkları Kapsamında Yapılan Gözlem Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Toplam 45 ders saati gözlem üzerinde yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrenci boyutu başlığında, Tarihsel düşünme becerisinin alt basamakları olan konu başlıkları ve davranışlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.103. Tarihsel olay ve olgularda bilişsel farkındalık

Öğrenci Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Olayların nedenlerini ve sonuçlarını gerekçeleriyle ortaya koyma	29	GEO1(2), GEO2(2), GEO4(1), GEO5(1), GEO6(2), GEO12(1), GGO1(2), GGO2(3), GGO3(6), GGO6(2), GGO7(1), GGO9(2), GGO12(2), GGO14(1), GHO5(1),
Eleştirel düşünme	1	GHO4(1)
Kronolojik anlama	3	GEO6(1), GGO1(1), GGO3(1),
Tarihsel yorum	21	GEO1(1), GEO4(1), GEO6(1), GEO12(3), GGO1(4), GGO2(2), GGO5(1), GGO7(1), GGO9(1), GGO12(1), GHO2(1), GHO3(1), GHO7(1), GHO10(1),
Konuyu geçmişteki olaylarla ilişkilendirme	0	-

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”)

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

Y: I. İnönü savaşında yenilen Yunanlılar, intikamını almak için II. İnönü savaşını başlatıyor.

GEO12, Sf 37, Satır 8

Y: 1919’da Samsun’a çıkıyor. Askerlikten istifa ediyor. Sonra Başkomutan olarak Sakarya Savaşında bulunuyor.

GGO3, Sf 54, Satır 74

Y: Osmanlı Devleti iki gemiyi satın almak yerine, savaşa daha iyi hazırlanabilirdi.

GHO3, Sf 118, Satır 4

Y: Romanya’da tam beleşçi, Balkan savaşına da sonradan girmişti.

GEO4, Sf 11, Satır 9

Tablo 4.104. Soru sorma ve yanıtlama davranışı

Öğrenci Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Soru sorma/kısa kapalı uçlu	47	GEO6(2), GEO7(2), GEO12(1), GEO13(1), GGO1(4), GGO2(3), GGO3(2), GGO7(2), GGO10(2), GGO11(1), GGO13(3), GGO14(1), GGO15(3), GGO16(4), GGO17(2), GGO19(8), GGO20(2), GHO3(1), GHO9(1), GHO10(2),
Soru sorma/uzun-açık uçlu	17	GEO6(1), GEO7(1), GEO9(1), GEO12(1), GGO2(1), GGO6(1), GGO7(1), GGO9(1), GGO10(1), GGO11(1), GGO12(1), GGO13(1), GGO15(1), GGO16(3), GGO17(1),
Cevap verme/bilgi düzeyi	23	GEO1(5), GEO2(5), GEO3(6), GEO4(11), GEO5(13), GEO6(14), GEO7(12), GEO8(2), GEO11(17), GEO12(11), GEO13(1), GGO1(10), GGO2(6), GGO3(16), GGO5(9), GGO6(4), GGO7(42), GGO9(10), GGO10(2), GGO12(13), GGO13(1), GGO14(5), GGO15(22), GGO20(22), GHO1(5), GHO2(11), GHO4(3), GHO6(2), GHO11(2), GHO12(1),
Cevap verme/kavrama düzeyi	178	GEO1(6), GEO2(12), GEO3(6), GEO4(7), GEO5(16), GEO6(11), GEO7(4), GEO8(1), GEO12(6), GEO13(1), GGO1(1), GGO3(6), GGO5(4), GGO7(10), GGO9(4), GGO12(12), GGO13(5), GGO14(2), GGO15(2), GGO16(1), GGO20(10), GHO1(15), GHO2(4), GHO4(3), GHO5(2), GHO6(1), GHO7(8), GHO8(3), GHO10(3), GHO11(9), GHO12(3)

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”)

Aşağıda gözlem sonuçlarından örnekler verilmiştir.

Y: Kurtuluş Savaşının ilk savaşı I. İnönü Savaşı mıdır?

GGO19, Sf 102, Satır 7

Y: Damat Ferit İngiliz Hayranı mıydı?

GEO7, Sf 25, Satır 39

X: Selanik günümüzde hangi topraklarda?

Y: Yunanistan

GHO2, Sf 114, Satır 2

X: Amasya görüşmesinin önemi nedir?

Y: İstanbul hükümeti temsil heyetini tanıdı.

GGO12, Sf 80, Satır 1

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.105. Öğrenme süreci

Öğrenci Boyutu		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Konuyu farklı kaynaklardan araştırma isteği	0	-
Tartışma etkinlikleri	0	-
Birincil ve ikincil kaynakları ayırt edebilme	0	-
Önyargılarının farkında olma	0	-
Kendi sorularına cevap ararken kaynaklardan yararlanma	0	-

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”)

4.12. Tarihsel olay ve olguların sunumunda kullanılan kaynakların niteliği kapsamında yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin bulgular

Toplam 45 ders saati gözlem üzerinde yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrenci boyutu başlığında, Tarihsel düşünme becerisinin alt basamakları olan konu başlıkları ve davranışlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablodaki gözlemlerden elde edilen tarihsel düşünme becerisine ait davranışlar, gözlenme sıklıkları ve gözlenme saatleri aşağıda belirtilmiştir.*

Tablo 4.106. Kullanılan kaynaklar

Kullanılan Kaynaklar		
Davranış	Gözlenme Sıklığı	Gözlemin Yapıldığı Saatler
Farklı kaynaklardan yararlanma	0	-
Slayt kullanma	6	GEO11(1), GGO10(1), GGO13(1), GGO14(1), GGO15(1), GGO16(1),
Film izleme	2	GGO17(1), GGO18(1),
Sınıf içinde birincil ve ikincil kaynakları işe koşma	0	-
Test çözme	13	GEO4(1), GEO5(1), GEO7(1), GEO8(1), GEO9(1), GEO10(1), GEO11(1), GEO12(1), GEO13(1), GGO8(1), GGO10(1), GGO15(1), GHO8(1),
Ders Notu	1	GEO5(1),
Harita kullanımı	3	GGO5(1), GGO12(1), GGO15(1),
Video	2	GGO15(1), GGO16(1),
Ders Kitabı	11	GHO1, GHO2, GHO3, GHO4, GHO5, GHO6, GHO7, GHO8, GHO10, GHO11, GHO12

*GEO#: Gözlem E şubesi Olay (Ders saati)1,2 vb. olarak kodlanmıştır. (GEO/GGO/GHO: Birinci Harf “Gözlem”, İkinci Harf “Şube”, Üçüncü Harf “Olay”)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu bölüm 12 temadaki bulgularla ilgili sonuç ve önerileri içermektedir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik algılarına ilişkin sonuçlar:

Görüşme bulgularından hareketle, öğrencilerin derse yönelik algılarına ilişkin olarak öğrencilerin neredeyse tamamının sanılanın aksine Tarih derslerini sevmedikleri görülmektedir. Tarih dersini sevmediğini belirten iki öğrencinin bir tanesi dersi sıkıcı bulduğu için sevmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilere ilgi durumları sorulduğunda ise, öğrencilerin tamamının derse ilgili olduğu görülmektedir. Bunda son yıllarda gündeme gelen tarihi dizilerin de etkili olduğu düşünülmekte, bu bağlamda öğretmenlerin öğrencilere tarihi bilimsel bir temelde öğretmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularından hareketle öğrencilere birinci ünite ders işlenişinin verimliliği sorulmuş, öğrencilerin %75'i dersin verimli işlendiğini düşündüğü görülmüştür. Verimsiz olduğunu düşünen öğrencilerin bir kısmı ders işlenişinin verimsiz olmasını sınıfın sıkıntılı bir sınıf olmasına bağlamıştır. Ancak ikinci ünite sonunda yapılan görüşmelerde ders işlenişini verimli bulan öğrencilerin oranının %50'ye düştüğü görülmüştür. Konuların ve ders yükünün artması sonucunda öğrencilerin ders işlenişine dair olumluluklarının olumsuz anlamda değişmesi dikkat çeken bir sonuçtur. Demircioğlu'na (2010) göre, tarih derslerinde olgu, kavram ve genellemelerin aynen ezberletilmesini beklemek ve tarih öğretiminde geleneksel yöntemlerin kullanılması, derse bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Birinci temaya ilişkin öğrencilere ders işlenişi ile ilgili beklentiler sorulmuş öğrencilerin en çok slaytla ders işlenmesini bekledikleri görülmüştür. Günümüzde çok çeşitli yöntem ve tekniklerin olduğu bir dönemde, yine öğretmenin aktif olduğu bir yöntem olan “slayt” tercih edilmiştir. Ancak ikinci ünite sonunda yeniden aynı soru sorulduğunda bu kez öğrencilerin verdiği cevaplarda, slaytla ders işlemenin yanı sıra gezi, müze gezisi, film, canlandırma, savaş oyunları ve masa oyunları gibi çeşitliliklerin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırma bulgularından hareketle öğrencilerin %75'i derste aktif olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan gözlem sonuçlarında bu katılımın daha çok soru-cevap şeklinde sınava yönelik bir aktiflik olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra konularla ilgili, yorum yapma, analiz etme, eleştirel bakış kazandıran herhangi bir etkinlik yapılmamış öğrenciler böyle bir aktiflik içinde bulunmamıştır. Kabapınar'a (2014) göre, öğrenme sürecine aktif olarak katılan öğrenci bilgi depolamak yerine, kendisine sunulan uyarıyı yorumlamalı, anlamlandırmalı ve bilgiyi bizzat kendi yapılandırmalıdır.

Öğrencilere birinci tema doğrultusunda ders kitaplarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur, öğrencilerin neredeyse tamamı ders kitaplarının yetersiz olduğunu, bir kısmı ise ders kitabını hiç kullanmadıklarını belirtmiştir. Höpken'e göre (2003), eğitimde tüm teknolojik gelişmelere rağmen ders kitabı hala önemini korumaktadır. Ders kitabında yer almayan konular genelde sınıfta işlenmemektedir. Ancak günümüzde ders kitapları genelde öğrenciler ve öğretmenler tarafından yetersiz görülmekte, derslerde ders kitabı dışında kaynaklar tercih edilmektedir.

Öğrencilere son olarak birinci tema ile ilgili bir sanat eseri yapsalar hangi sanat eserini tercih edecekleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdiği yanıtlardan hareketle, "sinema" ve "tiyatro" kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin tarihi konuları tiyatro ya da sinema gibi görsel sanatsal eserlerle öğrenmeyi sevdiğileri açıktır. Bu tür etkinliklerin tarih öğretiminde artması gerektiği düşünülmektedir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin birinci dönem işlenen tarih konularına yönelik kronolojik anlama düzeylerine ilişkin sonuçlar

Öğrencilere kronolojik anlamaya yönelik olarak T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin ilk ünitesinin neden Atatürk'ün hayatı ile başladığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdiği yanıtlardan hareketle Türkiye'nin lideri ve kurucusu olması, vatani kurtarması kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Yine Atatürk'ün yaşadığı dönemin onun hayatına etkileri sorulduğunda öğrenciler en çok, savaşması, asker olması ve farklı kültürleri tanınması kodlarını kullanmıştır. Bu bağlamda verilen yanıtlar öğrencilerde kronolojik sıralama ve anlama noktasında olumlu bir sonuç olmuştur. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nin devamı olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerin % 61'inin "Hayır"

cevabını vermeleri dikkat çeken bir sonuçtur. Kronolojik anlama noktasında öğrencilere sorulan bir diğer soru ise Lozan Barış Antlaşması'nın günümüzdeki geçerliliğinin devam edip etmemesidir. Öğrencilerin % 67'si bu sorunun yanıtını bilmediklerini belirtmiştir. Kronolojik olarak olayların sıralanması noktasında öğrencilerin kolayca cevap verebildikleri ancak tarihsel olay ve olguların günümüzdeki değerlendirmelerinde zorlandıkları görülmektedir. Dilek ve Yapıcı'ya (2009) göre, öğrenciler zamanı kronolojik olarak anlamakta bazı güçlükler çekmektedir. Tarihsel zamanla ilgili öğrenmeler yapılandırılırken, kültürel ve bölgesel zaman kavramları üzerinde durularak, somut imgeler yolu ile olayların geçtiği zamanları soyut olarak anlamalarına yardımcı olunmalıdır.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin birinci dönem işlenen tarih konularına yönelik geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeylerine ilişkin sonuçlar

Üçüncü tema doğrultusunda öğrencilere yaşanan tarihsel dönemin insan yaşamına etkisi sorulmuş, öğrencilerin verdikleri yanıtlardan hareketle öğrencilerin tamamının “var” cevabını verdiği görülmüştür. Günümüzdeki koşulların hayatımızı nasıl etkilediği noktasında ise öğrencilerin en çok “daha iyi koşulların olması”, “daha özgür olma” kodlarını söyledikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda öğrencilerin yaşadıkları tarihsel dönemin kendi hayatları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşündükleri görülmektedir. Öğrencilere milli mücadele döneminde Türk halkının durumu sorulduğunda ise, “kötü”, “kurtulma isteği” ve “direnme çabası” kodları ön plana çıkmaktadır.

Öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Atatürk gibi bir insan olmanın mümkün olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin % 72'si mümkün değil cevabını vermiştir. Bu durum öğrencilerin tarihe yön veren, önemli kişileri olağanüstü bir noktaya taşımalarından kaynaklanmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün, ‘Ben, manevi miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır. ... Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel eksen üzerinde akıl ve bilimin rehberliğini kabul ederlerse manevi mirasçılarım olurlar’...‘Ben sizlerden biriyim’ (<https://tr.m.vikiquote.org> e.t:23/12/2015) sözlerinden de anlaşıldığı gibi, Mustafa Kemal Atatürk, olağanüstü bir insan olarak görülmek istenmemiş, akıl ve bilim rehberliğinde ilerlemenin önemine vurgu yapmıştır.

Öğrencilere Fransız İhtilali'nin Türk ve dünya tarihine etkilerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin yanıtlarından hareketle öğrencilerin en çok “hatırlamıyorum” ve dünya tarihini ve Osmanlı Devleti’ni kötü etkiledi kodlarının kullanıldığı görülmektedir. Dünya tarihi açısından önemli olan Fransız İhtilali'nin birçok öğrenci tarafından hatırlanmaması ya da tarihimiz açısından kötü olarak değerlendirilmesinin nedeni, konunun sadece Osmanlı Devleti'nin dağılmasına neden olan milliyetçilik akımına vurgu yapılarak, bütünsellikten uzak bir şekilde yüzeysel olarak ele alınmasına bağlanabilir. Demircioğlu'na (2010) göre, ancak tarihsel analiz ve yorum düzeyinde farklı bakış açıları ortaya konularak, tarihsel olgu ve genellemeler arasındaki fark ayırt edilebilir. Tarihsel analiz ve sentez geçmişi farklı yorumlama nedenlerini anlamayı gerekli kılar. Öğrencilerin Fransız İhtilali ile ilgili olarak çok boyutlu ve farklı etkileri değerlendiren bakış açısına sahip olamamaları Tarihsel analiz ve yorum düzeyine henüz ulaşamadığının bir kanıtı niteliğindedir. Yine üçüncü tema doğrultusunda dünya tarihini etkileyen diğer bir olay olan, Sanayi İnkılabının dünya ve Türk tarihine etkileri sorulmuştur. Bu konuda öğrencilerinin sebebini çok açıklayamamakla birlikte en çok dünya tarihini iyi, Osmanlı tarihini kötü etkilediği kodunu kullanmışlardır.

Üçüncü tema doğrultusunda Kurtuluş Savaşının Türk ve dünya tarihine etkileri sorulmuştur. Öğrenciler Türk tarihinde en fazla “yeniden kurulma” ve “insan kaybı” kodlarını kullanırken, dünya tarihine etkilerinde “etkiledi” ve “örnek alındı” kodlarını kullanmıştır. Öğrencilerin Kurtuluş Savaşının dünyaya etkileri noktasında tarihsel düşünme becerileri alt basamaklarını kullanmamaları ve açıklama yaparken zorlanmaları dikkat çeken bir sonuçtur. Öğrencilere kurtuluş savaşının cephelelerini nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda ise Güney Cephesinde, “kendi kendine kurtulma çabası”, “halkın fedakarlığı”, Batı Cephesinde “büyük savaşlar yaşandı”, itilaf devletleri Yunanlıları kışkırttı”, doğu cephesinde ise “Ermeni Devleti kurma isteği” kodları ön plana çıkmıştır. Kurtuluş Savaşında eğitim kongresinde yapılması, öğrencilerin neredeyse tamamı tarafından “Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitime verdiği önem” olarak nitelendirilmiştir. Yine Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal'in başkomutan olarak seçilmesi konusunda en fazla kullanılan kod “doğru seçim” olmuştur. Kurtuluş Savaşı esnasında verilen Tekalif-i milliye emirlerinin değerlendirilmesi noktasında ise “doğru karar olması” ve alınanların geri verilmesi” en fazla kullanılan kod olmuştur. Kurtuluş Savaşında Anadolu'nun durumu sorulduğunda ise en fazla “kötü” kodu kullanılmıştır.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan hareketle, öğrencilerin Kurtuluş Savaşına dair bilgi düzeyinde belli kalıpsal ifadelerle sahip oldukları ancak derinlemesine, bütünsel bir tarihsel anlama düzeyinde olmadıkları görülmektedir.

Öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda Mudanya Ateşkes Antlaşmasını nasıl değerlendirdikleri sorulmuş, öğrencilerin % 67'si "hatırlamıyorum" cevabını vermişlerdir. Bu oldukça dikkat çeken bir sonuçtur. Öğrencilerin bir kısmının Kurtuluş Savaşına dair bilgi düzeyindeki aktarımlarına rağmen kurtuluş savaşı sonunda imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması konusunda herhangi bir şey hatırlayamaması, öğrencilerin Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan anlaşmaları karıştırması nedenine bağlanabilir.

Öğrencilere üçüncü tema doğrultusunda saltanatın kaldırılmasını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin bu konuda en çok kullandığı kod "iyi bir şey" olmuştur. Yine yukarıda belirtildiği gibi öğrenciler saltanatın kaldırılması ile ilgili bilgi düzeyinde kalan ifadeler kullanmışlar, tarihsel anlama ve yorumlamaya yönelik ifadeler kullanamamışlardır. Öğrencilere Milli Mücadeleyi destekleyen kişiler sorulduğunda ise öğrencilerin neredeyse tamamı "Atatürk" kodunu kullanmışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise halk ve Atatürk'ün silah arkadaşları kodunu kullanmışlardır. Öğrencilerin çoğunluğunun milli mücadele denildiğinde sadece "Atatürk" kodunu kullanması dikkat çeken bir sonuçtur. Son olarak 3. Tema doğrultusunda öğrencilere ülkemizi işgal eden devletler sorulmuş öğrencilerin en çok "Fransa" "Ermeni" ve "Yunanistan" kodlarını kullandıkları görülmektedir.

Yukarıda belirtilen bulgularda da belirtildiği gibi öğrencilerin tarih konularına yönelik geçmişte değişim, insan ve olayları anlama ve bilme düzeylerinin yeterli olmadığı görülmekte öğrencilerin bilgi düzeyinde bazı noktaları belirttiği ancak bütüncül bir bakış açısı ortaya koyamadığı görülmektedir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin birinci dönem işlenen tarih konularına yönelik tarihsel yorum, analiz ve sentez yapabilmesine ilişkin sonuçlar

Öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda birinci ve üniteye katılmadıkları ve eksik buldukları noktalar sorulmuş, öğrencilerin ise en çok "yok" cevabını verdikleri görülmüştür. Öğrencilere bu konuları neden öğrendikleri

sorulduklarında sırasıyla” ”Atatürk’ü tanıma” , “bizi kurtaranları tanıma” ve “bilgili olmak” kodlarını kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin tarihsel konulara yönelik herhangi bir eleştirel tutum geliştirememiş olması dikkat çeken bir sonuçtur. Ayrıca konuların öğrenilme nedenlerine bakıldığında belirli kalıpsal ifadeler dışında herhangi bir yorum yapamamaları önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilere birinci tema doğrultusunda birinci Ünite de en çok akıllarında kalan noktalar sorulmuştur. “Atatürk’ün anıları” ve “Atatürk’ün kişilik özellikleri” kodları en fazla kullanılan kodlar olmuştur. Tarih öğretiminde anıların, tarihi anekdotların kullanılması öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar da bunu doğrular niteliktedir. Öğrencilere birinci ünitenin katkıları sorulduğunda, “Atatürk’ün kişilik özelliklerini bilme” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. İkinci ünitenin katkıları sorulduğunda ise “savaşların öğrenilmesi” ve “cemiyetler” kodları ön plana çıkmaktadır. Öğrencilere 4. Tema doğrultusunda Birinci Dünya Savaşının Osmanlı Devletine etkisi sorulmuştur. Öğrenciler en çok “toprak kaybı” ve “kötü duruma düşme” kodlarını kullanmıştır. Öğrencilere neden halk örgütlenme ihtiyacı duymuştur diye sorulduğunda, “bölgelerini korumak” kodu en fazla ön plan çıkan kod olmuştur. Örgütlenme esnasında karşılaşılan zorluklar sorusunda ise “yetersiz malzeme”, “açlık” ve “yiyecek sıkıntısı” kodları kullanılmıştır. Öğrencilerin bu konulara ilişkin olarak verdiği yanıtlardan hareketle derinlemesine bir analiz yapılmadığı görülmektedir.

Öğrenciler azınlıkların ayaklanmalarını değerlendirirken en çok “haksızlar” kodunu kullanmıştır. Öğrencilerin %61’i azınlıkların günümüzde hala düşmanımız olduğunu düşünmektedir. Bunun nedenini ise hala topraklarımızda gözleri olduğu yargısına dayandırmaktadırlar. Öğrencilerin %50’si Kurtuluş Savaşında savaştığımız ülkelerin hala tehdit olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin %50’si Yunanistan ile ilişkilerimizin iyi olduğunu belirtirken, %33’ü Ermeniler’le ilişkilerimizin iyi olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin tarihi yorumlarken bu tür bir söylem kullanmaları dikkat çeken bir sonuçtur. Bu noktada öğrencilere tarihsel empati becerileri kazandırmanın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Kabapınar’a (2014) göre, bir öğretim yöntemi olarak empati, duruma ya da probleme bir de karşı tarafın perspektifinden bakabilme becerisini destekleyici olması nedeni ile ‘hoşgörü kültürünün’ gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Öğrencilere milli bağımsızlık denince akıllarına ne geldiği sorulmuştur, öğrenciler “milletin özgür olması”, “bağımsız yaşama” kodlarını kullanmışlardır. Milli egemenlik konusunda ise, “milletin kendini yönetmesi” “halk iradesi” kodları kullanılmıştır. Öğrencilerin milli bağımsızlık ve milli egemenlik kavramlarını açıklarken zorlandıkları görülmüştür. Frekanslarının 30 ve 26 gibi düşük rakamlar olması bunu doğrular niteliktedir. Öğrencilerin soyut kavramları anlamakta zorlandıkları görülmüştür. Candan’a (2009) göre, Tarih disiplininin temeli kavramlara ve kavram öğretimine dayanır. Kavramların, terimlerin, tabir ve deyimlerin yerli yerine oturtulmadığı, zamanında ve tam olarak karşılıklarının verilmediği bir tarih dersinden verim elde etmek zordur. Özellikle soyut ve karmaşık kavramlar öğretilirken, kavramların öğrencilerin anlayacağı şekilde somutlaştırılması, örnekler verilmesi ve konunun basite indirgenmesi bu zorluğun aşılmasını sağlayacaktır.

Öğrencilere dördüncü tema doğrultusunda, Anadolu’nun geri kalma nedenlerini “halka önem verilmemesi” ve “cahillik” olarak değerlendirilmiştir. Kurtuluş Savaşının günümüze etkisi konusunda ise özgürlük, kadınların serbestliği gibi temalar ön plandadır. Öğrencilerin çağdaşlaşma konusuna vurgu yaptıkları ve Kurtuluş Savaşının günümüze en çok bu açıdan etki ettiğini düşündükleri görülmektedir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarihsel olayları araştırma ve soruşturmaya yönelik algılarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilere tarihi konularda araştırmaya ve soruşturmaya yönelik eylemlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırma bulgularından hareketle öğrencilerin büyük kısmının tarihi konularla ilgili kendiliğinden araştırma yapmadıkları görülmüştür. Birinci ünite, öğrencilerin %61’inin ek bir araştırma yapmadığı görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin %83’ünün ikinci üniteye dair merak ettikleri konular olmasına rağmen sadece %44’ünün araştırma yaptığı görülmektedir. Öğrencilerin birinci üniteye ilişkin %66’sının film izlemediği ve kitap okumadığı görülmektedir. Eğitim sürecinin sonunda yapılan son görüşmelerde ise öğrencilerin Milli Mücadeleye ilişkin olarak; öğrencilerin %77’sinin kitap okumadığı, %100’ünün resim sergisi görmediği, %88’inin müzeye gitmediği, %66’sının tiyatro izlemediği görülmektedir. Bununla birlikte son görüşmelerde izlenen filmlerin arttığı ve çeşitlilik kazandığı görülmektedir. Milli Mücadeleye ilişkin olarak öğrenmeyi kalıcı ve etkili hale getiren tiyatro,

kitap, resim, müze gibi etkinliklerin büyük oranda yapılamaması eğitim sürecimizdeki önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kabapınar'a (2014) göre, Sosyal Bilgiler gibi derslerin varoluş gerekçelerinin en önemlilerinden biri hayatın kendisini öğrenciye tanıtmak, yaşam içinde karşılaşacağı olay ve durumlara ilişkin farkındalık kazandırmaktır. Bu anlamda «yaparak, yaşayarak öğrenme» öğrenilenlerin kalıcılığını artırma ve dersin amaçlarının yerine getirilmesi noktasında önem kazanmaktadır. Bu nedenle çocukların dokunmaları, görmeleri ve duymaları lazımdır. Böyle bir eğitim süreci hem eğlenceli hem de faydalıdır. Resim sergisi ve müze ziyareti, tiyatro, film vb etkinlikler, öğrencinin nitelikli bir bakış açısı geliştirmesinin de önünü açmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarih konularına yönelik algılarına ilişkin sonuçlar

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri altıncı tema doğrultusunda öğrencilerin tarihe olan ilgisini değerlendirmiş, %40'ı öğrencilerin tarih dersine ilgili olmadığı, %40'ının ise sadece yakın tarihe ilgili olduklarını belirttikleri görülmektedir. Öğretmenler bu durumun nedenini, detaylı ve yüzeysel olma, yaş grupları nedeni ile mantığa oturtamama gibi nedenlere bağlamışlardır. Oysa Mckellar'a (2003) göre, 13-14 yaş grubu çocuklar tarihi bilgileri üst düzeyde ele alabilirler. Bu bağlamda konuların mantığa oturtabilecekleri bir yaşta oldukları düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi geliştirme konusunda tutum ve görüşlerine ilişkin sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %60'ı tarihsel düşünmeyi en çok “aile” faktörünün etkilediğini belirtmişlerdir. Tarihsel düşünmenin okuldan ziyade ailede şekillendiğinin belirtilmesi dikkat çeken bir sonuçtur. Bununla birlikte öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerindeki eksiklerin nedeni tüm sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından “eğitim sistemine” bağlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel düşünmeyi geliştirmek için ise en çok eğitim sisteminin değişmesi ve tarih sevgisinin kazandırılması kodlarını belirtmişlerdir. Burada bir çelişki göze çarpmaktadır.

Öğretmenlerin % 80'i merkezi sınavların (TEOG gibi) tarihsel düşünmeyi engellediğini düşünmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamı ise ders kitabının yetersiz olduğunu belirtmiş bunun nedenini en fazla ders kitabının

yetersiz olmasına bağlamıştır. Yapılan gözlem sonuçlarında da görülmüştür ki çoğunlukla ders kitabı kullanılmamakta, ders farklı kaynaklarla yürütülmektedir. Bu durum eğitim sürecindeki önemli bir soruna işaret etmektedir. Dilek ve Yapıcı'ya (2009) göre, Türkiye'de tarih ders kitapları üzerinde yapılan araştırmalar ders kitaplarının öğrencilere farklı bakış açıları kazandıramadığı ve geleneksellikten kurtulamadığını göstermektedir. Bunun yanında öğretmenlerin ders kitabı seçme özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Öğretmenlerin var olan ders kitaplarının içinden anlaşılabilirlik derecesi, görsel materyal indeks, sözlük ve bibliyografya açısından yeterli olanlarını seçmeleri, sınıfta ders kitabına dayalı okuma etkinliklerine öğrencilerin yüksek katılımı açısından önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini geliştirmeleri adına önemli olduğu düşünülen hizmet içi eğitim konusunda ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 60'ı hizmet içi eğitimin gereksiz ve niteliksiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sürekli olarak çağın gereklerine göre kendilerini yenilemeleri önemli bir noktadır. Ülkemizde hizmet içi eğitimin niteliği artırılmalı ve öğretmenlerin hizmetiçi eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerdeki neden-sonuç ilişkisi kurma, olaylar arasında bağ kurma, tarihsel yorum, eleştirel düşünme gibi tarihsel düşünme becerilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %60'ı öğrencilerin sordukları soruları nitelikli bulmamakta, %60'ı öğrencilerin neden sonuç bağı kuramadığını belirtmekte, %80'i öğrencilerin tarihi konulara yönelik olarak objektif değil önyargılı olduklarını düşünmekte, %80'i yorum yapma düzeylerinin düşük ve ezber açıklamalar olduğunu, %60'ı öğrencilerin yaptıkları araştırmaların nitelikli olmadığını, %100'ü öğrencilerin birincil ve ikincil el kaynakları ayırt edemeyeceğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerdeki tarihsel düşünme becerilerinin eksik olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıfta tarihsel düşünme becerisini geliştirmek için uyguladıkları yöntem-teknik ve yaklaşımlara ilişkin sonuçlar

Araştırma bulgularından hareketle, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin % 60'ı performans ve proje ödevi verirken araştırma ödevi verdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde en çok "test" ve

“TEOG sınavına uygun” kodlarını kullandıkları görülmektedir. Ölçme ve değerlendirme ile öğretim sürecinde öğrenciye kazandırılmak istenen “bilgi, beceri, tutum ve değerler”in ne derece kazanıldığı/kazandırıldığı ölçülmektedir. Özellikle değişen yeni öğretim programları ile bunun önemi artmıştır. Yeni öğretim programında değerlendirmenin, öğrenme sürecine önem verdiği ve öğrencinin gelişimini izlemeyi amaçladığı vurgulanmaktadır. Bu ise değerlendirmede alışlageldik yöntemlerin yanı sıra farklı yöntemlerinde kullanılmasını gerektirmektedir (Kabapınar, 2014). Yani ölçme ve değerlendirmede klasik yöntemler dışında, ürün dosyası, günlük, kavram haritaları gibi alternatif tekniklere de yer verilmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %60’ı sınıfta birincil el kaynak kullanmadıklarını, % 80’i ise doküman analizi yapmadığını, sınıfa tarihsel konularla ilgili herhangi bir gazete haberi getirmediğini belirtmiştir. Leeuw’a (2003) göre, tarihsel düşünme becerilerinin öğrenilmesi açısından öğrencilerin kaynakları tahlil edebilme ve anlama kapasiteleri önemlidir. Bu bağlamda tarihsel anlama açısından birincil el kaynakların tarih derslerinde kullanılması tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi noktasında önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı herhangi bir sözlü tarih çalışması yaptırmadıklarını belirtmişlerdir. Leeuw’a (2003) göre, öğrenme alanında beceriler kazandırılması için grup çalışması ve sözlü tarih çalışması yapmak önemlidir. Bu tür çalışmaların yapılmaması eğitim sürecimizdeki bir başka eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %40’ı sınıfta düz anlatım yöntemi ile ders işlediklerini belirtmiş. Diğer sosyal bilgiler öğretmenleri ise, film izletme, slayt, kitap okuma gibi farklı yöntem ve teknikleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin pasif alıcı olmalarına neden olan bu gibi yöntem ve tekniklerin yanı sıra öğrencilerin aktif olabilecekleri grup çalışması, sözlü tarih, canlandırma gibi etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Sunum yolu ile öğretimde öğretmenler görsel ve işitsel materyallerden (slayt, resim, kroki, harita, karikatür, para, belgesel, film v.b) yararlanılmalıdır. Sunumda film ya da belgesel kullanılıyorsa önemli noktalarda durdurulup öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmalıdır (Safran, 2009). Öğretim süreci boyunca öğretmenlerin yukarıda belirtilen hususlara dikkat etmelerinin önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlemlere ilişkin sonuçlar

Yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin bulgulardan hareketle, toplam 45 saat yapılan gözlemlerde tam 106 kez bilgi düzeyinde, 88 kez kavrama düzeyinde bilgi aktarımı yapılmıştır. Bloom'un bilişsel alan taksonomisine göre, uygulama analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde bir çalışma yapılmamış, kavrama düzeyinde kalınmıştır.

Tarihsel olay ve olguların sunumuna bakıldığında, 37 kez neden sonuç ortaya koyma, 3 kez tarihsel dönemi bir bütün olarak ortaya koyma, 8 kez geçmişe yönelik bağ kurma, 6 kez paralel olaylarla bağ kurma, 33 kez tarihsel akıl yürütme davranışı görülmektedir. Tarihsel akıl yürütme ve neden sonuç ortaya koyma noktasında davranışlar kısmen daha fazla görülmüş olsa da tam olarak yeterli değildir. Tarihsel düşünme becerisi alt basamakları olan, tarihsel dönemi bir bütün olarak ortaya koyma, geçmişe yönelik bağ kurma ve paralel olaylarla bağ kurma noktasında ise oldukça eksik kalındığı görülmektedir.

Öğretmenlere yönelik yapılan gözlemlerde öğretmenlerin soru sorma etkinliklerini fazlaca kullandığı görülmektedir. Gözlem süreci boyunca 230 kez kısa-kapalı uçlu , 170 kez ise uzun-açık uçlu soru sorma etkinliği gerçekleşmiştir. Kısa-kapalı uçlu soruların daha fazla kullanıldığı dikkat çeken bir sonuç olmuştur. Öğretmenlerin soru sorma etkinliklerinin sınav odaklı olması, öğrencilerin yanıtlarının daha çok kısa ve yoruma kapalı olması bu sürecin eksikleri olarak görülmektedir. Safran'a (2009) göre, öğrencilere sorular yöneltilirken Bloom'un bilişsel taksonomisinde yer alan seviyeleri (bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme) basamakları göz önünde bulundurulmalı ve sorular öğrencilere aşamalı bir şekilde yöneltilmelidir. Sorular soruduktan sonra öğrencilere dönüt verilmeli ve katılımları ödüllendirilmelidir. Bunun yanı sıra, sorular öğrencilerin tarihsel düşüncelerine kılavuzluk edecek, eleştirel düşüncelerini ve olaylar arasındaki bağlantıları kurmalarına yardımcı olacak şekilde olmalıdır (Çulha, 2011). Bununla birlikte son zamanlarda Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı basına verdiği demeçlerde, kısa kapalı uçlu soruların öğrencileri geliştirmede yetersiz olduğunu belirtmiş, ölçme-değerlendirme işlemlerinde uzun-açık uçlu sorulara yer verilmesi gerektiğini eklemiştir. Ancak araştırmamızda ezber bilgileri içeren kısa-kapalı uçlu soruların daha fazla kullanılması hala bu sürecin devam ettiğini göstermektedir. Öğretmenlerin cevap verme düzeylerine bakıldığında 18

kez bilgi, 3 kez kavrama düzeyinde yanıtlama davranışı gözlenmiştir. Bu sonuçtan hareketle öğrencilerin soru sorma davranışlarının öğretmenlere göre çok daha az olduğu kanısına varılabilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin en çok bilgi düzeyinde yanıtlar vermesi de dikkat çeken bir sonuçtur.

Öğrenme- öğretim süreci açısından gözlem sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, 1 kez objektif tutum, 10 kez ise subjektif tutum sergiledikleri gözlenmiştir. öğrencilerin önyargılarını vurgulayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerde objektif tutum kazandıracak şekilde, öğrenme öğretim sürecini yapılandırmaları önemlidir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrenme öğretim süreci boyunca 39 kez tarihi anektod verme, 24 kez tarihi ilgi uyandırma, 25 kez yazı yazma etkinliği, 11 kez kitaptan okuma yapma, 5 kez ise ön bilgileri yoklama davranışı sergilemiştir. Black'a göre (2003), bir derste öğrencilerin kavrama oranı % 5'tir. Eğer okuma yaparlarsa %10, görsel-işitsel yöntemler kullanılırsa %20, gösteri ile ders anlatılırsa %30, grup tartışması olursa %50, uygulamalı öğrenirlerse %75, başkalarına öğreterek öğrenirse %90 olur. Gözlem sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin kavrama oranlarını arttıran etkinliklere çok az yer verildiği görülmektedir.

Sekizinci sınıf öğrencilerine, tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında yapılan gözlemlere ilişkin sonuçlar

Yapılan gözlem sonuçlarından hareketle, öğrencilerin tarihsel olay ve olgularda bilişsel farkındalık alt başlığı kapsamında öğrencilerde 29 kez neden-sonuç ortaya koyma, 1 kez eleştirel düşünme, 3 kez kronolojik anlama, 21 kez tarihsel yorum yapma davranışı gözlemlenmiş, konuyu geçmişteki olaylarla ilişkilendirme davranışı ise hiç gözlemlenmemiştir. Tarihsel olay ve olgulara yönelik bilişsel farkındalık düzeylerine ilişkin davranışların oldukça nadir yapılması önemli bir sonuçtur. Neden-sonuç ortaya koyma ve tarihsel yorum dışındaki davranışlar neredeyse hiç gözlenmemiştir.

Öğrencilerin soru sorma ve yanıtlama davranışlarına ilişkin gözlem sonuçlarına bakıldığında ise öğrencilerin cevap verme davranışlarının yanıtlama davranışlarından çok daha fazla olduğu görülmektedir. Gözlem süreci boyunca öğrencilerin 47 kez kısa kapalı uçlu, 17 kez ise uzun açık uçlu soru sorduğu görülmüştür. Öğrencilerin soru sorma etkinliğini çok az gerçekleştirmeleri dikkat çeken bir sonuçtur. Bunun yanında sorulacak soruların çoğunun kısa-kapalı uçlu

olması, öğrencilerin sınav kaygısı odaklı öğrenme isteklerini doğrular niteliktedir. Çulha'ya (2011) göre, günümüzde tarih eğitimi ile kazandırılmaya çalışılan beceriler ışığında öğrencilerden beklenen tarihsel araştırma yapabilmeleridir. Tarihsel araştırmanın da ilk basamağını soru sorma oluşturmaktadır. Öğrencilerin bunları yapabilmeleri için de eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları gerekir. Bu becerilerin geliştirilmesinde de öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.

Öğrencilerin cevap verme etkinliklerine bakıldığında ise, soru sorma etkinliklerine göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bilgi düzeyinde 230, kavrama düzeyinde ise 178 kez cevaplama davranışı gözlemlenmiştir. Diğer bilişsel basamaklara ait yanıtlama davranışı ise hiç görülmemiştir.

Öğrencilerin öğrenme süreçlerine ilişkin olarak, tarihsel düşünme becerisi alt başlıkları kapsamında “konuyu farklı kaynaklardan araştırma isteği”, “tartışma etkinlikleri”, “birincil ve ikincil kaynakları ayırt etme”, “önyargılarının farkında olma”, “kendi sorularına cevap ararken kaynaklardan yararlanma” gibi davranışlar gözlemlenmiş, gözlem süreci boyunca bu davranışların hiçbirine rastlanmamıştır. Öğrencilerin uygulamalı olarak öğrenme sürecine katılmalarının öğrenme süreci açısından en önemli olduğu günümüz eğitim anlayışında, öğrencilerin aktif olabileceği bu davranışların görülmemesi önemli bir eksikliklerdir. Araştırma isteği bilimin en temel noktasını oluşturur. Araştırma isteğinin olmaması önyargıların çoğalmasına neden olur. Öğrencilerin önyargılarının farkında olmaması tarihi değerlendirmelerde “ötekileştirmelere” ve “subjektif bakış açısına” neden olabilmektedir.

Tarihsel olay ve olguların sunumunda kullanılan kaynakların niteliği kapsamında yapılan gözlem sonuçlarına ilişkin sonuçlar

Öğrenme sürecinde kullanılan kaynaklara bakıldığında en fazla test çözme etkinliğinin yapıldığı görülmüştür. Bunun dışında sırasıyla ders kitabı kullanma 11 kez, slayt kullanımı 6 kez, harita kullanımı 3 kez, film izleme 2 kez, video kullanımı 2 kez, ve ders notu etkinliklerinin 1 kez kullanıldığı görülmüştür. Gözlem süreci boyunca farklı kaynakların kullanımının eksik olduğu görülmektedir. Birinci dönem boyunca üç sınıfta, öğretmenlere rehber olan ders kitabının çok az kullanılması ve öğretmenlerin koordineli gitmemesi dikkat çeken bir sonuçtur.

Öğrencilerin ise merak ettiği konularda tarihi kaynaklar yerine sınav odaklı kaynaklara başvurdukları görülmüştür. Bu durum sınıfta kullanılan kaynakların nitelikli olmasının ayrıca birincil ve ikincil el kaynak kullanımının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle, öğrenme sürecinde öğrencinin aktif olabileceği sözlü tarih çalışması, canlandırma, doküman analizi gibi farklı yöntem ve tekniklere yer verilmelidir. Tarih dersleri, sınav odaklı, ezbere öğretilen bir ders olmamalı, öğrencinin yaparak-yaşayarak öğreneceği keyifli bir süreç olmalıdır. Bunun yanı sıra müze, gezi, yerel tarih gibi etkinliklerle tarih öğretimi desteklenmeli ve zenginleştirilmelidir. Ata'ya (2009) göre, Tarih yerel tarih unsurları öncelikle okulun ya da öğrencinin evinin yakın çevresindeki maddi kültür unsurlarıdır. Tarih araştırmalarına başlangıç için il yıllıkları ve diğer kaynaklar büyük önem taşımaktadır. Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni sosyal etkinlikler yönetmeliğini çok iyi bilmelidir. Ülkemiz gerçekten müze ve ören yerleri açısından çok zengin olup, eğitimsel açıdan kullanılmayı beklemektedir. Ayrıca tarih eğitiminde yerel tarih, müze ve ören yerlerinin kullanılması ile ilgili temel yaklaşımlar öğretmenlere hizmet öncesi eğitimde kazandırılmalıdır. Bununla beraber çağdaş yaklaşımların gösterilmesi için hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

Hizmet içi eğitimlerin kendini sürekli yenilemeye dayalı bir meslek olan öğretmenler için büyük önem arz etmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşeler sonunda öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerin niteliği konusunda endişeli oldukları ve hizmet içi eğitim olanaklarının az olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu bakımdan hizmet içi eğitim olanaklarının artırılması ve niteliğinin gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin bu süreci daha sağlıklı yürütebilmeleri için nitelikli hizmet içi eğitim almaları gerekmektedir. Hizmet içi eğitimlerin öğretmenlere daha cazip hale getirileceği yöntemler düşünülmelidir.

Araştırma sonuçlarından hareketle öğretmenlerin ders anlatımında en çok sunuş yoluyla öğretim ve soru-cevap yöntemini benimsedikleri görülmüştür. Ancak Safran'a (2009) göre, öğrencilere sorular yöneltirken Bloom'un bilişsel taksonomisinde yer alan seviyeleri (bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez,

değerlendirme) basamakları göz önünde bulundurulmalı ve sorular öğrencilere aşamalı bir şekilde yöneltilmelidir. Ayrıca sorular soruduktan sonra öğrencilere dönüt verilmeli ve katılımları ödüllendirilmelidir. Sunum yolu ile öğretimde öğretmenler görsel ve işitsel materyallerden (slayt, resim, kroki, harita, karikatür, para, belgesel, film v.b) yararlanılmalıdır. Sunumda film ya da belgesel kullanılıyorsa önemli noktalarda durdurulup öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmalıdır (Safran, 2009). Öğretim süreci boyunca öğretmenlerin yukarıda belirtilen hususlara dikkat etmelerinin önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir.

2004 yılı öğretim programı ile birlikte, ölçme ve değerlendirmede yeni yaklaşım ve yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Öğrenmenin sonucuna odaklanan sınavlar yerine, süreci değerlendiren ve öğrencilerin gelişimini izlemeyi hedefleyen yeni alternatif ölçme değerlendirme teknikleri ön plana çıkmıştır (Kabapınar, 2014). Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri de öğrenme sürecinde, öğrenci ürün dosyası, çalışma kağıtları, günlük, kavram haritaları, gösteri gibi alternatif teknikleri kullanmalıdır.

Öğrenciler yaş grupları gereği tarihsel anlamda üst düzey bilişsel düşünme basamaklarını işe koşabilir, tarihi olay ve olgularla ilgili olarak analiz, sentez, eleştirel bakış, tarihi yorum, neden-sonuç ortaya koyma ve bağ kurma davranışı gösterebilirler. Ancak yapılan araştırmada bilişsel anlamda kavrama düzeyinin ötesine geçilemediği görülmüştür. Ders saatinin az, müfredatın yoğun olduğu tarih derslerinde öğretmenler konuları yetiştirme telaşından bu gibi bilişsel süreçleri geliştirmeye vakit ayıramamaktadır. Ders saatinin artırılması ya da müfredatın azaltılması, salt sınava yönelik bir sürecin önüne geçme konusunda etkili olabilir.

Tarih eğitiminde kullanılan kaynakların niteliği önemlidir. Gözlem yapılan üç öğretmen ve üç sınıftan sadece bir tanesinin ders kitabını kullandığı görülmektedir. Öğretmenler ders kitabı yerine sınava hazırlık kaynaklarından hazırladıkları notları kullanmaktadır. Bunun nedeni öğretmen ve öğrencilerin ders kitabını yeterli bulmamasıdır. Ders kitabının daha anlaşılır ve öğretmenler tarafından tercih edilir bir niteliğe ulaştırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra tarih öğretiminde harita, tarihi gazete, birincil el kaynak kullanımının neredeyse hiç olmadığı görülmektedir. Bu tür kaynakların sürece dahil edilmesi de tarih öğretiminin niteliğinin yükseltilmesi bakımından önemli bir noktadır. Anlatılan tarihsel dönemle ilgili olan, istiklal gazetesi, Kastamonu gazetesi gibi yerel ve ulusal gazeteler bulunmaktadır. Bu gazeteler kütüphanelerden ya da internet

üzerinden bulunarak öğretim sürecine dahil edilebilir. Ayrıca tarih öğretiminde kullanılan hazır slaytlar da önemli bir soruna işaret etmektedir. Öğrencilerin hazır slaytlara ön öğrenmeleri yeterli olmayabilir, kullanılan slaytlar sınıf düzeyine uygun olmayabilir. Bu bağlamda öğretmenlerin kendi sınıflarının düzeylerine ve ön öğrenmelerine uygun olacak şekilde slaytlarını hazırlamaları gerekmektedir. Görsel materyaller daha çok kullanılmalıdır. Özellikle tarihi filmler bunlar arasında yer almalıdır. Tarihi filmler izlenirken bir sınırlama olmaması da dikkat çekmektedir. Öğretmenler tarihi filmler izlenirken yönergelere uymalı, konu ile ilgili bölümleri kullanmalıdır.

Yapılan araştırmada görülen diğer bir sorunsal da disiplinler arası bağ kurmanın olmamasıdır. Öğrencinin çok yönlü düşünmesini sağlayan bu yöntem tarihsel düşünmeyi destekler niteliktedir. Eğitim bakımından ileri bir ülke olan İngiltere’de disiplinler bir program anlayışın olmasına rağmen, uygulamada Tarih derslerini coğrafya, edebiyat, sanatla bağlamsal düzeyde ilişkilendirdikleri bilinmektedir. Ülkemizde de diğer disiplin alanları ile bağ kurularak öğrencilerde bütüncül bir bakış açısı geliştirilmelidir.

Tarih dersinin temeli kavramlara ve kavram öğretimine dayanır. Kavramların öğretiminde, kavram ağı, anlam çözümlene tablosu ve kavram haritası gibi grafik materyaller kullanılmalıdır. Bununla birlikte Tarih dersi konularında, öğrencilerde ‘hoşgörü kültürü’ geliştirilmesi açısından “tarihsel empati” kavramının öğretimi önem taşımaktadır.

Araştırmacılara Öneriler

Türkiye’de tarihsel düşünme becerilerini doğrudan konu edinen çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışmaların çoğaltılması, Türkiye’de tarih eğitiminin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

- Tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde öğretmen tutumlarının etkisi ayrıntılı olarak incelenebilir. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan hizmetiçi eğitimlerinin öğretmen tutumlarına etkisine de değinilebilir.

- Kaynak kullanımının tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi üzerindeki etkileri ile ilgili deneysel bir çalışma yapılabilir.

- Merkezi sınavların ve sınav kaygısının tarihsel düşünme becerisi üzerindeki etkisi ile ilgili bir eylem araştırması yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acun, İ. (2016), “T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkili kullanımı”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Akçalı, A, Aslan, E. (2013), “Tarih Derslerinin Yerel Tarihe Ve Kaynaklarına Dayalı Etkinlikler Aracılığıyla İşlenmesinin Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 14, s.142-143.
- Akıncı Güngör, A.B. (2011), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi” Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi: İstanbul.
- Aksoy, İ. (2006) “T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders konularının Yükseköğretimde Öğretimi”,*Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Öğretimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, N. (2011), *Tarih Nasıl Yazılır?*. İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Ata, B. (2006), “İlköğretim 8. T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin taslak programının geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlar”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Ata, B. (2009), “Tarih Derslerinde Yerel Tarih, Müze ve Ören Yerlerinin Kullanımı”. *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Black, L. (2003), “Tarih Eğitimine Eleştirel Yaklaşımlar” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Candan, A.S. (2003), Tarih Öğretiminde Ayrıntılı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Estitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ankara
- Carr, E.H. (1996), Tarih Nedir? İstanbul: İletişim Yayınları

- Çakır, M.A.(2004). Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 37, Sayı 2.
- Çulha, B. (2006). Tarihsel Mekanlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İzmir
- Çulha, B. (2011). Tarih Derslerinde Etkin Soru Sorma. *Tarih Nasıl Öğretilir?* İstanbul:Tohum Yayıncılık
- Demircioğlu H.İ. (2009), “Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri”. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 184, 228-239.
- Demircioğlu, H.İ. (2010), *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demircioğlu, H.İ, Tokdemir, M.A. (2008), “Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı.15 , 69-88
- Demirkaya, H. (2008), Sosyal Bilgilerde Düşünme ve Soru Sorma Becerileri. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara:Pegem Yayınları.
- Dilek, D. (2007), *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dilek, D. Dilek, G. (2009). “Tarihsel Becerilerin Öğretimi”. *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dinç, E. (2009). “Etkili Tarih Öğretimi”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 1427- 1451.
- Dönmez, C. (2005), “Ortaöğretimde Eğitim ve Öğretim Elemanı Yetiştirme Zorluğu”,*Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Emiroğlu, G. (2006), “İlköğretim düzeyinde İnkılap Tarihi ders konularının öğretimi: metot ve etkinlikler” ,*Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Erinç, E. (2003), “Orta Öğretim 10. Sınıf Tarih Dersinde Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Etkinliklerin Değerlendirilmesi: “Adana İli’nde Bir Örnek Olay Çalışması”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Adana.

Erdoğan, N. (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research in Educational Settings*. State University of New York Press. Albany

https://en.wikipedia.org/wiki/Historical_thinking/ (e.t.: 7/11/ 2015)

<http://www.tdk.gov.tr/> (e.t.: 7/11/2015)

<https://tr.m.vikiquote.org> (e.t:23/12/2015)

Höpken, W. (2003). “Tarih Eğitiminde Yeni Yönelimler” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Işık, H. (2011), “Ortaöğretim Tarih Derslerinde Birinci ve İkinci El Kaynaklar ile Etkinlik Temelli Ders İşlemenin Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerisine Etkisi”. *Turkish Studies Dergisi*, 1287-1301.

Işık, H. (2008), “Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi: Ankara.

Kabapınar, Y. (2014), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Karasar, N. (2002), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kaplan, E. (2005),” İlköğretim Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Sözlü Tarih Çalışmalarıyla Geliştirilmesi”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

- Keleş, H. & Kiriş, A. (2010). Tarihsel Tartışma ve Tarihsel Tartışma Metni Yazma. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1), 187-205.
- Köksal, H. (2002). *Tarih Öğretimi ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi*, Türk Yurdu dergisi,(175), 87-90.
- Köksal, H. (2007), Tarih Öğretiminde Tarihsel Düşüncenin İki Felsefi Dyanığı. Milli Eğitim. S.175, Yaz 2007, s.230-235.
- Leeuw, J. (2003), “Tarih Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Maxwell A. M. (1996). *Qualitative Research Design An Interactive Approach*. California: Sage Publications.
- McKellar, I. (2005), “Neden Tarih Öğretiyoruz?” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özbaran, S. (1992), *Tarih ve Öğretimi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öztürk, H. İ. (2011). *Tarih Nasıl Yazılır?* Tarihçi Kitapevi. İstanbul
- Paykoç, F. (1991), “*Tarih Öğretimi*”, Eskişehir: A.Ü. AÖF Yayınları.
- Safran, M. (2002), “Türk Tarihi Öğretimi Ve Meseleleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, C:17,Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Safran, M. (2009), “Türkiye’de Tarih Öğretimi ve Meseleleri”. *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Silier, O. (2003), *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul:Tarih Vakfı Yayınları
- Stradling, R. (2005), “Becerileri ve Kavramları Geliştirmek” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul:Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekelli İ. (2005), “Tarih Bilinci Üstüne” *20. Yüzyılda Dünya ve Türkiye Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2005). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.” Ankara: Seçkin Yayınevi.

EKLER

EK 1: Öğrenci Görüşme Formu

Tarih: ___ / ___ / 2013

Saat (başlangıç / bitiş): _____ / _____

Merhaba,

Adım Alev ÇELİK. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında yüksek lisans yapıyorum. Amacım Sosyal Bilgiler dersi tarih programlarında yer alan konuların öğretimini tarihsel düşünme becerileri açısından incelemektir. Bu çalışma ile ilgili olarak sizin deneyimlerinizin ve gözlemlerinizin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle sizinle birinci dönem boyunca her ünite sonunda görüşme yapılacaktır.

Görüşmemize geçmeden önce, görüşmenin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanların yalnızca benim ve bazı araştırmacıların bileceğini belirtmek isterim. Ne diğer öğretmenler ve de yöneticiler konuşulanları hiçbir şekilde duymayacak ve okumayacaktır. Bunun yanında araştırma raporunda isimlerinizi kesinlikle yer almayacak, bunun yerine takma isimler kullanılacak ya da isimleriniz şifrelenecektir.

Görüşmemize başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğini herhangi bir düşünceniz var mı?

Görüşme sırasında, eğer sizin için bir sakıncası yoksa, veri kaybı olmaması açısından, ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Sizin için bir sakıncası var mı? Görüşme sırasında rahatsızlık duyduğunuz herhangi bir anda ses kayıt cihazını kapabilirim.

Görüşmemizin yaklaşık yarım saat süreceğini tahmin ediyorum. Görüşme başlamadan sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı? İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

1) Bir kahraman doğuyor ünitesinin size en çok hangi açılardan katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

- Üniteden öğrendiklerinizle ilgili olarak genel bir değerlendirme yapar mısınız?

2) Sizce T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde ilk ünite konularının bu şekilde seçilmesinin nedeni ne olabilir?

3) Ünite konuları ile ilgili ek bir araştırmanız oldu mu?

4) Daha önce ünite konuları ile ilgili bilginiz, okuduğunuz kitaplar vb var mıydı?

5) Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde işlenen konular ilginiz çekiyor mu?

-Dersin işlenişinin verimli ve öğretici olduğunu düşünüyor musunuz?

-Düşünmüyorsanız beklentileriniz nelerdir?

6) Ünite konuları ile ilgili merak ettiğiniz noktalar nelerdir? (soruları var mı)

- Bunları öğrenmek için neler yaptınız?

7) Ünite konularında katılmadığınız ya da eksik bulduğunuz noktalar var mı? Varsa nelerdir?

8) Bugün bu konuları öğrenmemizin nedeni sizce ne olabilir?

9) Atatürk'ün hayatından da yola çıkarak düşünersek insanların yaşadıkları tarihsel dönemin insanlar üzerindeki etkileri var mıdır? Varsa neler olabilir, nasıl etkiler?

-Birinci ünite de öğrendiklerinizden yola çıkarak M.Kemal'in hayatında en çok aklınızda kalan, etkilendiğiniz şeyler nelerdir?

-Sizce Mustafa Kemal Atatürk gibi bir insan olabilir miyiz?

10) Son olarak eklemek istedikleriniz nelerdir.

EK 2: Öğrenci Görüşme Formu

- 1) İkinci ünitenin sana en çok hangi açılardan katkı sağladığını düşünüyorsun?
- 2) Ünite ile ilgili genel bir değerlendirme yapsan neler söylersin?
- 3) Birinci dünya savaşının Osmanlı devletine etkileri neler olmuştur?
- 4) Birinci dünya savaşından sonra milli bir örgütlenmeye neden ihtiyaç duyulmuştur?
- 5) Bu dönemde Osmanlı Devleti hangi koşullar içinde?
 - Azınlıkların ayaklanmalarını nasıl değerlendiriyorsun?
 - Yunanlılar ve Ermeniler ile ilgili yaşanan çatışmalarla ilgili ne düşünüyorsun? Bu devletler sence bizim düşmanımız mı?
 - O dönemde halkın durumu nasıldı?
- 6) Milli mücadele örgütlenirken buna kimler destek oldu?
 - Hangi zorluklarla karşılaştılar?
- 7) Bu konular işlenirken merak ettiğin şeyler oldu mu?
 - Bu ünite konuları ile ilgili ek bir araştırma yaptın mı?
 - Kitap dergi ek kaynak film vb?
 - Konular anlatılırken katılmadığınız noktalar oldu mu?
 - Ders kitabında ya da bu konularda eksik bulduğun noktalar var mı?
- 8) Bugün bu konuları işlememizin nedeni ne olabilir senin hayatına ne katkısı olduğunu düşünüyorsun?
- 9) Sence ders kitabı yeterli mi ?
- 10) Dersi nasıl işliyorsunuz?
 - Derse aktif olarak katılıyor musun?
 - Ders verimli işleniyor mu sence?
 - Başka hangi tür etkinliklere yer verilmesini isterdin?
- 11) Bu ünite seni en çok etkileyen ve aklında kalan şey ne oldu?

- 12) Milli egemenlik ve milli bağımsızlık denilince ne anlıyorsun?
- 13) Fransız İhtilalinin Türk ve Dünya tarihine etkileri nelerdir?
- 14) Sanayi İnkılabının Türk ve Dünya tarihine etkileri nelerdir?
- 15) Son olarak eklemek istediklerin nelerdir?

EK 3: Öğrenci Görüşme Formu

Tarih: ___ / ___ / 2013

Saat (başlangıç / bitiş): _____ / _____

- 1) Neden adı sizce kurtuluş savaşıdır?
- 2) Millet olarak neden bir kurtuluş mücadelesi yaptık?
 - Bunun bizim ülkemize etkileri nedir
 - Bu konu ile ilgili düşünceleriniz nasıldır
 - Dünya tarihine etkisi olmuş mdur?
- 3) Güney cephesinde halkın mücadelesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Antep, urfa maraş şehirlerinin önemi aldıkları ünvanları?
- 4) Kurtuluş mücadelesinde batı cephesi neden önemlidir?
 - Yunanlılarla savaşmamızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Bu durum günümüzdeki ilişkilerimizi etkiler mi?
 - Doğu cephesinde savaştığımız Ermeniler bugün ilişkilerimiz ne durumda sizce?
- 5) Kurtuluş savaşı ile ilgili olarak en çok aklınızda kalan şey ne oldu?
- 6) Savaş esnasında yapılan maarif kongresini nasıl değerlendiriyorsunuz
 - Atatürk bu kongrede ne gibi mesajlar vermiştir?
 - Günümüzde eğitime önem verildiğini düşünüyor musunuz?
- 7) Atatürk'ün başkomutan olarak seçilmesi ve tekalifi milliyet emirlerini yayımlaması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
 - Siz böyle bir durumda olsaydınız devlete elinizde olan şeyleri verir miydiniz?
- 8) Kurtuluş savaşı yapılırken Anadolu ne durumdadır?
 - İstanbul hükümeti nasıl bir tavır almıştır
- 9) Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı bu dönemin günümüzde etkileri devam etmekte midir?
 - Sizce ne gibi etkileri vardır ?

10) Kurtuluş savaşını anlatan bir kitap şiir okuması, tablo, müze sergi etkinliği, tiyatro sinema gibi faaliyetlerde bulundunuz mu?

- Bunların sizde uyandırdığı duygular neler oldu?

- Siz bir sanat eseri yapsa idiniz kurtuluş savaşı ile ilgili ne yapmak isterdiniz?

11) Son olarak eklemek istedikleriniz nelerdir?

EK 4: Öğretmen Görüşme Formu

Tarih: ___ / ___ / 2013

Saat (başlangıç / bitiş): _____ / _____

Merhaba,

Adım Alev ÇELİK. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında yüksek lisans yapıyorum. Amacım Sosyal Bilgiler dersi tarih programlarında yer alan konuların öğretimini tarihsel düşünme becerileri açısından incelemektir. Bu çalışma ile ilgili olarak sizin deneyimlerinizin ve gözlemlerinizin son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Görüşmemize geçmeden önce, görüşmenin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanların yalnızca benim ve bazı araştırmacıların bileceğini belirtmek isterim. Araştırma raporunda isimlerinizi kesinlikle yer almayacak, bunun yerine takma isimler kullanılacak ya da isimleriniz şifrelenecektir.

Görüşmemize başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğini herhangi bir düşünceniz var mı?

Görüşme sırasında, eğer sizin için bir sakıncası yoksa, veri kaybı olmaması açısından, ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Sizin için bir sakıncası var mı? Görüşme sırasında rahatsızlık duyduğunuz herhangi bir anda ses kayıt cihazımı kapabilirim.

Görüşmemizin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. Görüşme başlamadan sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı? İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

16) Öğrencilerin ders konularına olan ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

17) Öğrencilerin konulara yönelik tarihsel düşünme bağlamında;

- soru sorma:

Ne tür sorular soruyorlar?

- bağ kurma:

Olaylar arasında bağ kurabiliyorlar mı

- Yaşanan tarihsel olayın o döneme, diğer dünya ülkelerine ve gelece olan etkisini fark edebiliyorlar mı?

- Yaşanan tarihsel bir olayın paralel diğer olaylarla ilişkisini fark edebiliyor mu?

- yorum yapma:

Ne tür yorumlar yapıyorlar

- eleştirel düşünme:

- Öğrenciler yaşanan tarihsel döneme ilişkin eleştirel bakış açısına sahip mi?

- araştırma düzeylerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Kendiliğinden araştırma yapan öğrenciler var mı?

- Öğrenciler güncel tarihsel olayları geçmişle ilişkilendirebiliyor mu?

Örneğin: yakın tarih dış politika, Ortadoğunun bugünü gibi.....

- Öğrenciler birincil ve ikincil el kaynakları ayırt edebilir mi?

- Tarihsel bir konu hakkında yorum ve değerlendirme yapmaları istense bunu yapabilir mi?

- Bu değerlendirmeyi yaparken kendi önyargılarını farkedip objektif bir tutum takınabilir mi ?

- Bir tarihsel olayı değerlendirirken o günün şartlarının farkında mıdır?

18) Öğrenciler tarih konularını öğrenmek için nasıl bir strateji izliyorlar?

Örneğin test mi çözüyorlar? Bu tarihi anlamalarını sağlar mı?

19) Öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin eksik olduğunu

düşünüyorsanız sizce bunun sebepleri neler olabilir?

20) Öğrencilerde Tarihsel düşünme becerilerini geliştirmek için sizce neler

yapılabilir?

21) Dönem içinde yapılan merkezi sınavların öğrencilerin tarihsel düşünme

becerilerini geliştirmesinde engel olduğunu düşünüyor musunuz?

22) Derslerinizi nasıl işliyorsunuz?

- Ölçme işlemi nasıl yapıyorsunuz?

- Soruları neyi baz alarak hazırlıyorsunuz?

- Bunun tarihsel düşünmeyi geliştiren soru tarzı olduğunu düşünüyor musunuz?
- Ne tür ödevler getiriyorlar?
- Siz öğrencilerde tarihsel düşünmeyi geliştirebilecek proje performans vb ödevler veriyor musunuz?
- Verdiğiniz ödevler neler?
- Tarihsel düşünme becerisi kazandırmak için uyguladığımız farklı etkinlikler var mı?

Varsa nelerdir?

- Okuduğunuz kitap, izlediğiniz film vb var mı?

23) Derslerinizde birincil el kaynak kullanıyor musunuz?

- Herhangi bir tarihsel döneme ait gazete haberi kullandınız mı?
- Farklı kaynak kullanıyor musunuz?
- Sözlü tarih çalışması yapıyor musunuz?
- Döküman analizi gibi çalışmalar yapabiliyor musunuz?
- Bunların öğrencilerde tarihsel düşünmeyi geliştireceğini düşünüyor musunuz?

24) Sizce tarih derslerinin daha verimli olması için yapılması gereken şeyler nedir?

25) Bu konularda derslerin daha verimli geçmesi için hizmetiçi eğitim alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?

26) Son olarak eklemek istedikleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :Alev ÇELİK BAYRAMOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi :15.12.1982-İzmir

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Eğitim Fakültesi- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Bildiği Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler :

-SCI :

Çelik, A. Öztürk, A.A. Akar Vural, R. Baysan, S. (2013) “8. sınıf öğrencilerinin Türkiye’de çağdaşlaşmaya yönelik adımlar konusundaki görüşlerinin tarihsel düşünme becerisi açısından değerlendirilmesi” Human Sciences Dergisi, Vol 10, No 2

Çelik, A. Öztürk, A.A. Baysan, S. (2014) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin çağdaşlaşmaya yönelik algı ve görüşlerinin değerlendirilmesi” Turkish Studies Dergisi, Volume 9/5, Spring, p.539-557: Ankara

-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası : 28-30 Nisan 2014 3. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (Gazi Üniversitesi)

-Ulusal :23-25 Mayıs 2013 XII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu (Adnan Menderes Üniversitesi)

:5-7 Eylül 2013 22. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (Osmangazi Üniversitesi)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar :2008-2012: MEB İzmir Asarlık 75. Yıl
İlköğretim Okulu

:2012-... MEB İzmir Egekent/2 Ortaokulu

İLETİŞİM

E-posta Adresi : alevcelik.a@gmail.com

Telefon: 0506 886 66 31

Tarih : 24/12/2015